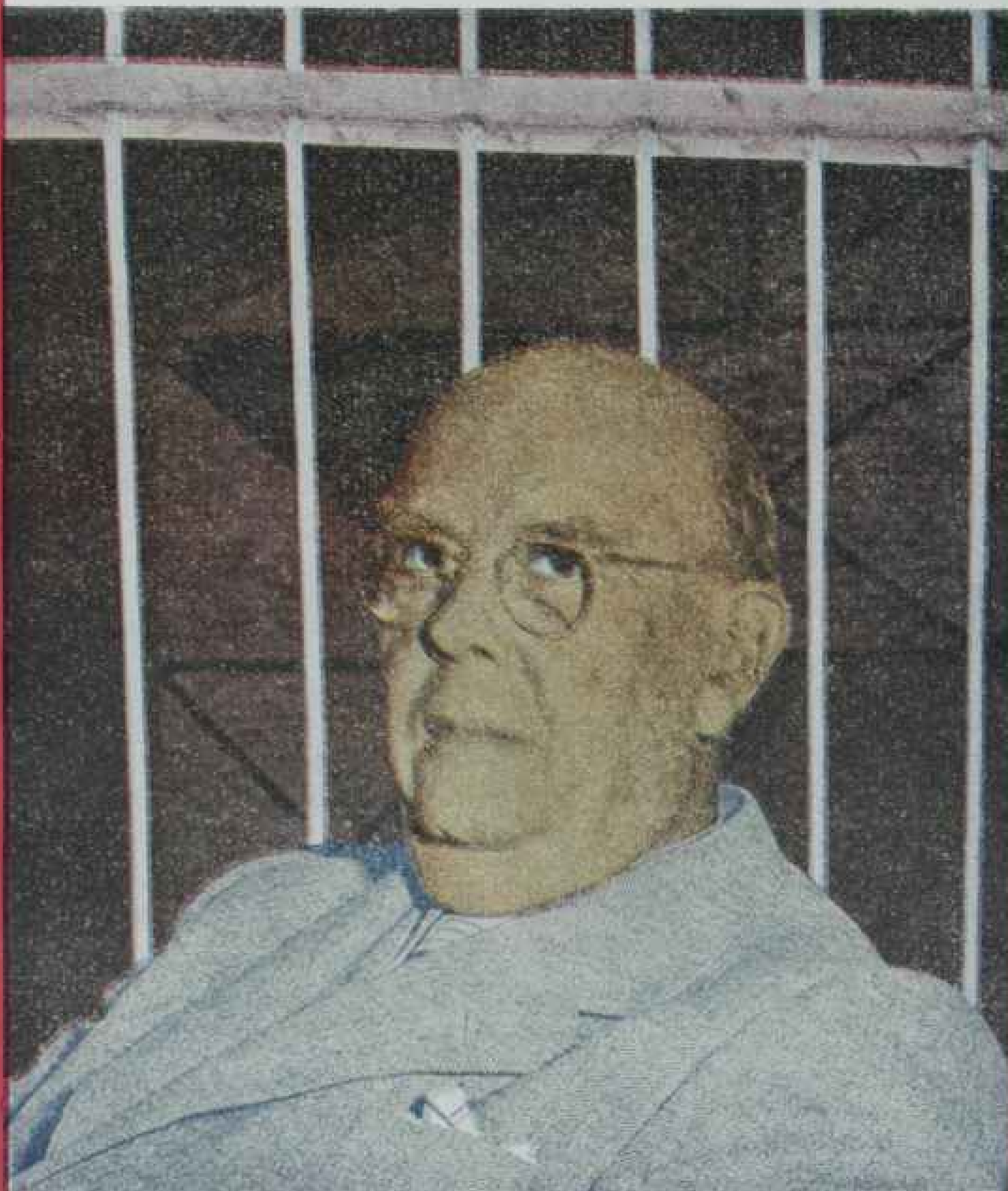
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YILIN en büyük İKRAMİYESİ
250.000 LİRA
ALTIN
3.500 CUMHURİYET
1 kişiye. 2.500 CUMHURİYET
ALTINI
Ayrıca. 75.000 LİRA
akbank
HESABINIZDA HER ZAMAN İÇİN EN AZ 150
LİRA BULUNDURUNUZ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
B. M. M. *arkası Ardıç Sok.*
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 18992

Fiyatı: 60 kuruş

* *

İmtiyaz sahibi :

Metin TOKER

Yazı işlerini fiilen idare eden :

Cüneyt ARCAYÜREK

* *

Ressam :
İzzet ÇETİN

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf :
ZÜHTÜ ÖVEN

Klişe :
Cemal YENAR

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 sendik	(52 nüsha) :	24 lira

*
* *

İlân Şartları :
4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

H. Cahit Yalçın

Nice nice yıllara...

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

İngiltere ve İsviçre'den sonra Amerika'dan da memleketimizdeki basın hürriyetine dair dost bir ses yükselmiş bulunuyor. Birleşik Devletlerin en büyük ve en ciddi gazetesi New-York Times bu mevzuda bir başmakale yazmıştır. Başmakalenin çıktığı gazete şu mecmuanın baskıya verildiği sırada henüz Türkiyeye gelmemiştir. Ancak Associated Press Ajansı, ehemmiyetine binaen, makalenin bir hülâsasını vermiş ve ajansın telgrafı gazetelerimizde neşredilmiş, hattâ iktidarın organı olan Zafer gazetesi bu husustaki görüşünü açıklamıştır. İşin memnuniyet veren tek tarafı Zafer'in ilk iki sese karşı gösterdiği şiddeti göstermemesi, gülünç tehditler ihtiva eden bir takım iri başlıklar kullanmaması, bunların yerine son derece edepli bir lisanı ihtiyar etmesidir. Hakikaten başlık şudur: «Bir Amerikalı dostla hasbihal!»

Yazının bize akseden tarafına göre Amerikalı başmuharrir yirmi beş kadar gazetecinin ya mahkûm edilmiş olması, ya da haklarında takibata girişilmiş bulunmasını basın hürriyetini zedeleyici bulmakta ve demektedir ki :

«Arjantin'de Peron rejiminde bu gibi kanunlar ve keyfi tevkifat beklenebilir. Fakat Türkiye gibi, Demokrat Batının hürmet ve itimadını kazanmak için bu kadar çalışmış olan bir memlekette bunları görmek acı ve cesaret kincidir.»

New-York Times başmuharriri Türkiye'de iyeni siyasi temayüllerin sebebiyet verdiği hayal kırıklığını belirtmek vazifesinden kaçınılamıyacağını yazarak söyle devam etmektedir:

«Artık Türkiye bir demokrasidir denilemez. Ümit edelim ki Menderes rejimi, bugünkü tedbirlerin sadece Türkiye'nin dostlarını endişeye düşürmekle kalmayıp, bunların kısa görüşlü ve hükümet bakımından da faydasız tedbirler olduğunu anlasın.»

Hâdisenin alâka uyandırıcı bir tarafı vardır ki, o da şudur: New-York Times'in bilhassa dış politikaya ait yazılan hükümetin görüşünü aksettirmektedir.

Zafer gazetesi bu dostane yazıya karşı iktidarı bir kaç şekilde savunmaktadır.

1 — Biz demokrasiyi kimsenin boşuna gitmek için yapmadık,
2 — Bahis mevzuu gazeteciler «hakaret gibi âdi, hem de çok âdi bir suç irtikâp ettiklerinden dolayı» takibata maruz kalmışlardır,
3— Biz dış tehlikelerle başbaşa ve hemhududuz.

Bunlar, şiddet taraftarlarının dün de bugün de söyledikleri ve yarın da söyleyeceklerinden emin bulunduğumuz, mesnetsiz iddialardan başka şey değildir. Bugün iş başında bulunan dünün demokrat liderleri aynı iddiaları Halk Partisi tekrarladığı zaman nasıl düşünüyorlardı, henüz hafızalardan silinmiş değildir.

Amerikalı başmuharririn bizini iç işlerimize karışmak ister gibi bir temayül göstermemesi son derece memnuniyet vericidir. Hakikaten Türkiyeyi alâkadar eden meselelerde hükme varmak, ancak Türklerin hakkındir. Ancak bu hükme varırken sadece tarafsız değil, hattâ dost yabancı çevrelerin objektif mütalâalarım dinlemek bizim işimizi kolaylaştırabilir. Zafer, mutadı veçhile muhalefete çatmaktan kendini alamıyor ve diyor ki:

«Üzüntümüzün ikinci sebebine gelince, o da memleketimizdeki muhalefetin, dışarıdaki tarafsız müşahitleri dahi, şaşırtacak ve onları Türkiye hakkında bu kadar hakikata uymayan yazılar yazdıracak kadar sakim ve memleket menfaatlerine aykırı bir propaganda usulü takip etmeleridir.»

Böyle bir iddia da gülünçtür. Elinde radyo istasyonları, gazeteleri, hattâ Amerika'nın göbeğinde Haberler Bürosu bulunan hükümet tarafsız müşahitleri tenvir edemiyor da o beğenmediğimiz muhalefet herkese tesir ediyor!. Böyle şey olar mu?

Amerikalı tarafsız müşahidin, memleketimizdeki tarafsız çevrelerin-ki, bunların çoğu Demokrat Partinin ve Adnan Menderes'in samimî dostudur- mütemadiyen söyledikleri aynıdır. AKİS, ilk sayısından bu yana kısa tedbîrlerin zararından bahsetmiş, başvekilin etrafını saran bir muayyen zümreye kulak vermemesi, onların çizdiği sahte memleket manzarasına inanmaması için en saygılı lisanla ve bütün tarafsızlığımıza rağmen aşikâr bir muhabbetle ricada bulunmuştur. Ortada, partilerarası münasebetler iyileşir, memlekete huzur gelirse hiçlikleri gün gibi meydana çıkacak bir kaç sefilin tahriklerinden başka hiç bir şey yoktur. Bizden sonra Nadir Nadiler, Ali Naci Karacanlar, Doğan Nadiler hep aynı şeyi söylemişlerdir. New-York Times'in aynı saygılı lisanla söylediği de bundan ibarettir.

Bir an «acaba bunlar haklı olmasınlar?» diye durup düşünmenin zamanı geçmiyor mu?

Saygılarımızla
AKİS

Kabine

Samed Ağaoğlu

Çıktığı kapıdan girdi

Bir vekil istifa etti

Eğer Ankara sokaklarının kalabalık bir manzara arzetmesinde mebusların rolü varsa - zira derler ki: Ankara, Meclisin açık olduğu zamanlar hararetlidir- pazartesi günü, hele öğle üzeri caddelerin hayli tenha bulunduğunu söylemek icap eder. Zira Demokrat Parti gurubunun pek çok üyesi evlerindeydiler ve heyecanlıydılar. Her telefon çalışta kalpleri çarpıyor, kapıya vurulduğunda tatlı bir ümidle doğruluyorlardı. Bir yere çıkmak istemiyorlardı. Hattâ öğleden sonra Meclise gidip gitmemek hususunda bile mütereddittiler. Başvekilin toplantıya katılacağım düşünenler orada görünmeyi faydalı buluyorlardı. Fakat ya gelmezse... Ya bu sırada telefon çalar, kendisi evde bulunmadığı için kapanırsa...

O gün, Fethi Çelikbaş'ın istifa ettiği duyulmuştu. İşletmeler Vekâleti münhaldi. Fakat akşama doğru hayaller suya düştü. O makama Samed Ağaoğlu tâyin edilmişti.

*

Sabahleyin saat 10'da kabine toplantısı vardı. Kabine bir müddettir sık sık içtima aktediyor ve daha ziyade iktisadî meseleleri görüşüyordu. Bu görüşmeler sırasında İşletmeler Vekilinin halinde ve tavrında bir acaiplik sezilmiyor değildi. Fakat istifa edeceği veya istifa etmesinin istendiği asla bahis mevzuu olmamıştı.

Aynı saatte ise Fethi Çelikbaş, evinde istifasını yazmakla meşguldü. Bunu zarfa koydu, makam arabasile Başvekâlete gönderdi. Kabine toplandığında başvekil istifa haberini verdi. Haber, kabinede büyük bir sürpriz yarat-

Churchill'in talihi

Metin TOKER

İnsanların doğdukları zaman yazılı bir kâğıt mı, yoksa boş bir tabaka mı oldukları hususunu asırlar boyunca filozoflar münakaşa edip durmuşlardır. Bugün hâlâ o münakaşaları bir karara bağlamış değiliz. İhtimal ki pek çok meselede olduğu gibi bunda da insanlar biraz ondan, biraz ötekindendir. Dünyaya geldiğimiz zaman sahip olduğumuz kusur ve meziyetlerin, sonradan içinde yaşadığımız cemiyetin durumu 3e uygun bir neşvünema bulduğunu ileri sürmek her halde feci bir yanlışlık sayılmamalı.

Dünyanın en eski demokrasisi, İngiltere, pek kısa bir müddet evvel seksen yaşındaki bir ihtiyarın az ama ak saçlı başına bir şeref çelengi koydu. Bu ihtiyar Sır Winston Churchill'dir. Yer yüzünde pek az insan totaliter temayüle, diktatörlük vasıflarına Sir Winston Churchill kadar sahiptir. Eğer «bir diktatöre neler lâzımdır» diye sorulacak olursa İngiliz başvekilinin şahsiyetini yapan meziyet ve kusurları sayıp dökmek kâfi gelebilir. Üstelik, seksen yaşı yalnız Britanya'nın sakinleri tarafından değil, bütün dünyanın hür insanlarınca kutlanan Sir Winston içinde yaşadığı cemiyetin diğer fertlerinden şüphe yok ki, bir veya bir kaç gömlek üstündür. Bütün bunlar, Churchill'den bir diktatör yapamamıştır. Halbuki aynı adam Almanya'da veya Rusya'da yaşasaydı, yahut başka bir milletin bağrından çıksaydı bir Hitler veya bir Stalin, yahut bir başka diktatör haline gelmesi isten bile değildi. Evet, yer yüzünde pek az kimse diktatörlük vasıflarına Sir Winston Churchill kadar sahiptir, fakat Sir Winston Churchill bir diktatör olmamıştır.

İktidarı ellerine alan insanlardan -ama bu iktidarı nasıl alırlarsa alsınlar; ister doğum yoluyla, ister seçim...-bir muayyen noktada durmalarını istemek pek platonik bir temennidir. Kuvvetli kimseler tab'an hamlelerine devam etmenin ateşi içindedirler. Onları ancak karsılarına dikilen bazı maniler yollarından alakoyabilir. Adalet, Üniversite, Basın, kısaca cemiyetin muhtelif organları...

Elbette ki, Adalet de, Üniversite de, basın da bir takım ferilerden müteşekkildir. O fertlerin şahsen takınacakları tavır teşkil ettikleri organin müessirlik derecesini meydana getirir. Eğer bahis mevzuu fertler medenî cesarete sahipseler, eğer iktidarın karşısında, kuvvetin karşısında eğilmiyorlarsa, eğer midelerinden yakalandıkları zaman dahi hakları uğrunda mücadeleye devam ediyorlarsa o cemiyette Churchill kıratında adamlar birer Hitler veya Sta lin olmazlar.

*

Bu organların içinde sesini en fazla yükselten, basındır. Basın ise, her şeyden evvel ve her şeyden çok gazeteci demektir. Gazetecinin namusu, gazetecinin dürüstlüğü, gazetecinin medenî cesareti iş başındakilerin diktatör haline gelmesini önleyen en esaslı âmillerdir. İş başındaki adam basını parayla, menfaatle satın alamayacağını, göz dağı vermekle, tevkif ettirmekle korkutamayacağını, hattâ elindeki malını alsa dahi yolundan çeviremiyeceğini bilirse, bunun delillerini görüp buna inanırsa bir muayyen noktada duracak ve onun karşısında istihfaf değil, hürmet duyacaktır. İktidara doğru yolu göstermek sevdasında bulunan bir basının evvelâ bizzat doğru yolu, her ne pahasına olursa olsun tutması ve ondan asla ayrılmaması lâzımdır. Bugünden yarına, bir menfaat veya bir korku karşısında tükürdüğünü yalayan, bütün mücadelesini inkâr eden, elinde o menfaati veya o silâhı tutanın kulu kölesi olan adama bir memleketin başvekili, yanındakilerden bir veya bir kaç gömlek üstün bir Churchill kıymet verir mi, sözüne, neşriyatına ehemmiyet atfeder mi, umumi efkâr üzerinde böyle bir adamın tesiri olabileceğine inanır mı? Elbette ki hayır! Bir defa, on defa, yüz defa hayır...

İngiltere'de de Adalet, İngiltere'de de Üniversite, nihayet İngiltere'de de Basın öz haklarına darbe indirildiğinde bir Sfenks sessizliği muhafaza etseydi sekseninci yaşını bütün dünyanın kutladığı Büyük Adam kendisinden nefretle bahsedilen bir Stalin veya bir Hitler'den başka şey olmazdı.

Churchill'in hakikî talihi İngiliz cemiyeti gibi bir cemiyetin içinde iktidarı eline almış olmasıdır.

madı. İşletmeler vekilinin istifasına sebep kömür meselesinde kabine reisi ile ihtilâfa düşmüş olması idi. Fethi Çelikbaş bu meselenin halli için bir tek yol görüyordu: ithalât yapmak. Bu fikir ise, müsait karşılanmıyordu. İşletmeler Vekili kendisine münasip gelen yolu bundan aylarca evvel göstermişti. Fakat son kabine toplantılarında anlaşıldı ki Hükümet bu tavsiyeyi kaale almak niyetinde değildir. O zaman vekile bir tek yok kalıyordu: çekilmek. O da bunu yaptı.

İstifanın, bazı gazetelerde belirtildiği gibi Reisicumhurun Zonguldağa seyahati ile bir alâkası yoktu. Mesele daha evvel Fethi Çelikbaş'ın zihninde aşağı yukarı bir karara bağlanmıştı. İşletmeler Vekili, kabinedeki bazı arkadaşlarile beraber iktisadi dâvalarımızın hallini başka yollardan kabil görüyordu. Fethi Çelikbaş bir profesördü ve Büyük Millet Meclisine Mülkiyedeki kürsüsünden gelmişti. Oradaki talebelerine fiyat meselesinde psikolojik unsurların rolünü o kadar ısrarla anlatmış, bunun üzerinde öylesine durmuştu ki bu talebeler hocalarının o sözlerini hâlâ hatırlarlar. Profesör, bir bakıma «Psikolojik ekole» bağlıydı ve Fransa'da fiyatlar alabildiğine yükselir, bazı mallar piyasadan kaybolurken iş başına gelen başvekil Pinay'in sadece psikolojik tedbirlerle durumu normale sokması da son zamanlarda kendisine hak veren, bir misal yerine geçmişti. İktisad ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı ile Çalışma Vekili Hayreddin Erkmen de -o da Büyük Millet Meclisine Üniversiteden gelmişti - az farklarla bu görüşe iştirak ediyorlar, fiyat dalgalanmalarında psikolojik unsurun ehemmiyetinin hesaba katılmasını istiyorlardı.

Kömür meselesi bir tek noktaydı. Büyük bir dâvanın ucuydu. Elbette ki, Türkiye coğrafya kitaplarında «kömürü bulunan memleket» diye geçiyordu. Ama o, 1935 ekonomisi için variddi. 1950'de durum başkalaşmıştı, 1954'de ise apayrı hal almıştı. İktisadımız dev adımlarla gelişmeler gösterirken kömürümüzün yetmesine imkân bulunmadığı aşikârdı. Hidroelektrik santralleri henüz faaliyete geçmemişti. Enerji, kâfi gelmiyordu. Duran fabrikaların yekûnu gittikçe kabarıyordu. Fethi Çelikbaş'ın kanaatince mutlaka kömür bulmak lüzumu vardı, bunun yolu ise ancak ithalât olabilirdi. Vekil bu görüşünü Demokrat Parti gurubunda açıkladı ve gurup azaları tarafından tasvip edildi. Fakat Fethi Çelikbaş, elinden gelenin bu olduğunu da söylemiş ve gurubun, eğer isterse kendisini devirmek yetkisine sahip bulunduğunu hatırlatmıştı.

Siyasi sebepler

İstifanın iktisadi sebebi bu olmakla beraber, bizzat Fethi Çelikbaş'ın mensup olduğu iktisadî ekolün adıyla psikolojik sebeplerin de mevcudiyeti ihtimal dahilindeydi. Bir muayyen zümre zaman zaman İşletmeler vekilinin kabine dışı bırakılacağına dair haber yayınlamayı ikinci bir meslek haline getirmişti. Her hükümet değişikliği şayiasında bu çevreler mutlaka dört vekilin adını kulaklara fısıldıyorlardı. İşletmeler Vekili Prof. Fethi Çelikbaş, Gümrük ve Tekel Vekili Emin Kalafat, Çalışma Vekili Hayreddin Erkmen ve İktisad ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı. Fethi Çelikbaş'ın bir gün hakikaten kabine dışı bırakılması ihtimalini de düşünerek istifayı tercih etmiş bulunması mümkündür.

Şimdi hareketi merakla beklenen bir vekil, Emin Kalafattır. Emin Kalafat bir aydan beri Avrupa'da bulunmaktadır. İngiltere'de bir göz ameliyatı geçirmiş, sonra Paris'te mütehassısların muayenesinden geçmiştir. Gümrük ve Tekel Vekilinin güzleri maruz bulundukları tehlikeyi atlatmıştır ama, bu

Menderes - Ağaoğlu
Gene gölgesi olacak mı?

arada kendisinden habersiz Tekel maddelerine zam yapılmıştır. Doğrusu istenilirse zam haberini bazı vekillerin de gazetelerden veya sigaralarını aldırdıklarında bayilerden öğrenmiş olmaları tamamile imkânsız değildir. Hakikaten dünyanın bir çok yerinde bu gibi «ayarlama» lar kabine içinde bile mahremiyet içinde yapılır. Ancak son dakikada bir toplantı yapıp vaziyeti bildirmek tercih olunabilirdi.

Bundan başka siyasi hayatta Fethi Çelikbaş ile Emin Kalafat daimi surette beraber adım atmışlar, beraber D. P. Genel idare Kuruluna girmişler, beraberce vekilliğe gelmişlerdir. Kabineye dahil olmak için beraberce, Samed Ağaoğlu'nun kabine dışı bırakılmasını istemişlerdir. Gerçi o zamanki Samed Ağaoğlu ile bugünkü Samed Ağaoğlu arasında çok büyük farklar mevcuttur. Bu farklar Samed Ağaoğlu'nun şahsiyetinde değişiklikten ziyade, hâdiselerin cereyan ve şeklindeki değişiklikten doğmaktadır. Kalafat, Çelikbaş ve Ağaoğlu'nun beraberce yemek yedikleri meçhul değildir. Ama eğer Fethi Çelikbaş'ın istifasının derin sebebi sadece kömür ithali değil de bir prensip anlaşmazlığı ise Emin Kalafat'ın da bir müddet sonra kabineden çekilmesi muhtemel görülebilir.

Kabine değişecek mi?

Kabinede bir değişiklik olacağı bir müddetten beri söyleniliyordu. Adnan Menderes'in yıpranmış vekillerden kurtulmak arzusunda bulunduğu, fakat bunu «zorlanarak» yapmak istemediği, münasip anı beklediği dolaşan rivayetler arasındaydı. Hükümet fonksiyonları daha rasyonel şekilde dağıtılacaktı. Bu arada meselâ Fatin Büstü Zorlunun artık Hariciye Vekâletini alacağı Prof. Köprülünün başka bir yere getirileceği yazılıyordu. Ancak hadiselerin aldığı son şeklin başvekili de üzdüğü ve hareket serbestisini zedelediği muhakkaktı. ilk değişiklikte kabine dışı bırakılması muhtemel vekiller arasında Dr. Mükerrem Sarol'da vardı. Fakat şimdi, büyük çapta her hangi bir tâdilin bütçe müzakerelerinin sonuna kadar yapılması adeta imkânsız hale gelmiştir. Bunda da o meşhur psikolojik sebepler başlıca âmildir.

Bu, muhalefetin hareket tarzının iktidar üzerindeki menfi tesirine bir misal sayılabilir. Fakat iktidar, her şeye rağmen bildiği ve başvekilin işinden arzuladığını umduğumuz şekilde hareket etse daha iyi olmaz mı? Asıl o zaman hükümet, ekalliyetin ekseriyet üzerindeki hakimiyet iddiasını - eğer varsa - sıfıra indirmiş sayılmaz mı?

Elbette ki evet.. Ama maalesef başvekiller de etten ve sinirden oluyorlar ve bizim başvekilin sinir dozu zaman zaman biraz fazla kaçıyor.

Vekillik yolu nereden geçiyor?

Samed Ağaoğlu'na gelince, bir zamanlar basının en şiddetli oklarına maruz kalmış, sonradan kabine dışı bırakılmış, fakat gerek Demokrat Parti gerekse D. P. Meclis gurubu içinde kuvvetini daima muhafaza etmiştir. 2 Mayıstan bu yana çıkan kanunlardan çoğuna şiddetle muhalefet etmiş, bilhassa seçim kanunundaki tadilatı tasvip etmemiştir. Samed Ağaoğlu'nun parti içinde işlerin gidişini beğenmeyen zümreye mensup olduğu biliniyordu. Tabir caizse prensiplere, hattâ başvekilin şahsına da değil, ama icraata muhalifti. Şimdi vekil olması, vekâlete giden yolun hâlâ muhalefetten prensiplere ve başvekilin şahsına bağlı kalınmak suretile - geçtiğini iddia edenlere hak verdirebilir.

Ancak Samed Ağaoğlu'nun bundan sonraki hareket tarzı da bir başka şeyi gösterecektir; fikirleri kabinenin içinde ve dışında bulunmasına göre mi değişiyor, yoksa hakikaten hâdiselerin gidişine göre mi? Yani gözleri hâdiseleri olduğu gibi mi görüyor, yoksa vekil olup olmaması tüyerine tesir ediyor mu?

Samed Ağaoğlu'nun kabineye gireceği biliniyordu. Ancak bunun, yukarda bahis mevzuu edilen o geniş çaptaki değişiklikte vuku bulması kararlaşmıştı. Şimdi Fethi Çelikbaş'ın istifası —hal-

Fethi Çelikbaş
Bu şartlar altında...

buki o geniş çaptaki değişiklikte hem Çelikbaş'ın, hem Ağaoğlu'nun aynı kabinede vazife alması da kuvvetle muhtemeldi— mühleti kısaltmış bulunuyor.

Şu anda yapılacak iş Samed Ağaoğluna, parti içinde muhalefetteyken sahip olduğu düşüncelerini vekâlet kapısının dış tarafında bırakmamasını ve muvaffak olmasını cam gönülden dilemekten ibarettir.

Çelikbaş ne yapacak?

Parti içinde murakabeyi mümkün kılacak bir şahsiyet iktidara geçerken aynı çapta bir şahsiyet murakabe vazifesini yapabilecek duruma gelmektedir. Geçen devrede Fethi Çelikbaş - Emin Kalafat - Enver Adakan triosunun hem memleket, hem de Demokrat Parti için faydalı bir iş görmüş olduğunu inkâra imkân yoktur. Sonradan trio, düo haline gelmiştir. Şimdi Fethi Çelikbaş'ın Demokrat Parti Meclis gurubunda Hükümeti murakabe edecek bir zümreyi teşkilâtlandırması, onun iskeletini kurması kabildir. Tenkidler samimî olduktan sonra, bundan ancak kâr temin edilir. Muhalefet ile İktidarın arasındaki münasebetler göz önünde tutulursa huzursuzluk veren gidişi frenlemenin tek yolu bundan ibaret görünmektedir.

Her halde Bütçe müzakarelerini takip edecek devre, alâka uyandıracak bir devre olacaktır.

Kelle isteyenler

Bu sırada Meclis'te, ikinci bir vekilin başının yenilmesi için bazı alâkalılar tarafından harekete geçilmişti. Bu seferki hedef Adliye Vekili Osman Şevki Çiçekdağ idi. Çiçekdağ'ın ne Meclis için, ne de umumi efkâr önünde sempatik olmadığı bilinmektedir. Mumaileyhin zaman zaman kürsüden, söylenilmemesi gereken sözler sarfettiği ve hattâ başvekili yukarlardan aşağıya getirttiği de vâkidir. Ama o gün hücumlar bütün bunlardan ziyade bir takım şahsi ve hissî sebepler yüzünden vukua geliyordu. Bahis mevzuu mesele bir türlü kurulamayan Adli Tıb Meclisi idi.

Bir celse evvel Demokrat Partinin Meclis Gurubunda aynı mevzu münakaşa edilmişti. Oraya sözlü soruyu veren Enver Karandı. Büyük Millet Meclisine ise hâdiseyi getiren Müfit Erkuyumcu oldu. Müfit Erkuyumcunun Osman Şevki Çiçekdağı sevmediği hiç kimsenin meçhulü değildir.

Mesele D. P. Gurubunda görüşüldüğüne göre bütün milletvekillerinin işi bildiklerine şüphe yoktu. Buna rağmen tartışma hararetli bir hava içinde cereyan etti. Her şey gösteriyordu ki. Adliye Vekilinin rakipleri, kendisini nihayet vekâletten uzaklaştırmak emelindeydiler. Bu yüzden, vekilin verdiği izahattan ziyade onu takiben kürsüye gelen Müfid Erkuyumcunun doğrudan doğruya vekilin şahsını istihdaf eden cümleleri alkış topladı. Osman Şevki Çiçekdağ Meclisin hâlâ kurulamamış olmasını eleman fıkdanına atfediyor ve yeter derecede meziyet sahibi doktor orada çalışmaya razı olur olmaz Meclisin kurulacağım söylüyordu. Bu izahatın soru sahibini tatmin etmesine imkân yoktu. Kürsüye geldi ve heyecanlı bir eda ile vekilin «Büyük Millet Meclisinde tecelli eden milli iradenin emri»ni tanımadığını söyledi, kendisini doğrudan doğruya vazifesi ile ciddi surette meşgul olmamakla itham etti. Müfid Erkuyumcunun konuşması pek çok milletvekili tarafından hararetle tasvip ediliyordu. Nitekim yeniden cevap vermek üzere Osman Şevki Çiçekdağ ikinci defa olarak söz aldığında konuşması gene Demokrat milletvekilleri tarafından sık sık kesildi. Milletvekilleri Çiçekdağın konuşmasını fazla edebi buluyorlar ve sadece gelmesini ihtar ediyorlardı. Buna rağmen vekil temposunu 'bozmadı ve kendisinin Adli Tıp Meclisinin kurulmasını istediğini, bunun için elinden geleni yaptığını, ancak eleman bulunmamasının buna mani olduğunu bildirdi. Hakikaten son derece parlak cümleler kullanıyor, fakat bu cümleler çok zaman milletvekillerinden bir kısmım güldürüyordu. Vekil, hakikaten güç bir vaziyette kalmıştı.

Müfid Erkuyumcu ihtimal ki son darbeyi indirmek üzere tekrar kürsüye geldi ve vekilin şahsına hücumlarına devam etti. Hayli ağır kelimeler de kullanıyordu. Vekilin lakâydisini şiddetle tenkid ediyor ve bir takım bahanelerle işin savsaklanmayacağını belirtiyordu. Konuşma gene hararetle alkışlandı. Fakat Osman Şevki Çiçekdağ üçüncü bir defa söz almadı ve mesele bitti.

O gün, öğleden soma Adliye Vekilinin istifa edeceği şayiası çıktı. İşletmeler Vekâleti gibi Adliyenin de boşalacağı pek çok kimsenin rüyasına girdi. Ancak haberin aslı yoktu. Osman Şevki Çiçekdağ bir defa daha, tamamile kendisini devirmeye matuf bir manevraya mukavemet etmişti.

Bakalım daha ne kadar edebilecek. Zira devrilsin, devrilmesin bu hücumların kendisini fena halde yıprattığından zerrece şüphe yoktur.

Yazısız !

Bugünlerde bir gazetenin Ankara Maarif Müdürlüğü tarafından okullara abone edildiği ye bu hareketin bin türlü mânalara alınarak bazı gazete ve dergilerde tenkid edildiğini okumuş bulunmaktayız. Batta Vali sayın Kemal Aygün olduğu halde Maarif Müdürü Ankaranın okul ihtiyacını en kısa zamanda gidermiş bulunmakta ve ilk öğretimin yayılması için feragatle canla başla çalışmaktadırlar. Daha geçenlerde Maarif Vekâleti tarafından takdir edilen bu zatlara karşı yapılan hücumun mânasını anlıyamadık. Hâdise nedir: Ankara Maarif Müdürlüğü bir gazete için kırk okulu abone yapmıştır. Bunu da bir tamimle okul idarelerine bildirmiştir. Gazetenin okullardaki büyük rolünü takdir eden bu zatlar bir gazeteye abone olmayı düşünmüşler ve abone olmuşlardır. Hususi muhasebeler okul idarelerine iki kalem vermekten âcizken böyle gazete aboneleri yapılarak paraların carcur edilmesi doğru mudur? Biz bu düşünüşe iştirak etmiyoruz. Kalem ve silgi her zaman bulunur fakat mânevi varlığımızı yükseltecek, bizi iyi bir vatandaş haline sokacak malûmat dağarcıkları her istediğimiz zaman bulunmaz. Bugün cebimizdeki paralarımızın çoğunu bu işler için harcamıyor muyuz?

Biz sayın Valimizi ve Maarif Müdürümüzü bu ileri görüşlerinden dolayı takdir ederiz.

8.12.1954
(Türk Sesi Gazetesi)

Basın

Bir tarziyenin hikâyesi

Pazar günü Türkiye'nin bütün radyoları öğle yayınlarında bir mektup okudular. Doğrusu istenilirse bu bir hususi mektuptu ve Devletin radyosu ile alâkasını anlamak hayli güçtü. Mektubu Dünya gazetesinin sahip ve başmuharriri Falih Rıfkı Atay İstanbul barosu avukatlarından Burhan Apaydın adında birine yazıyordu. Burhan Apaydın Devlet Bakam Dr. Mükerrem Sarol'un umumi vekiliydi ve mektubun radyoyla alâkası belki de hem radyonun, hem de bakan sıfatının başında Devlet kelimesinin bulunmasından geliyordu. Hakikat şudur ki Basın ve Y a - yın işlerini tedvire memur Devlet Bakanı hemen Anadolu Ajansının itiraz etmek diye bir âdete sahip bulunmayan

Falih Rıfkı Atay
Ne yapayım, «höt» dediler!

Umum Müdürü Şerif Arzık'ı çağırdı ve kendisine bahis mevzuu mektubun Devletin resmi ajansı tarafından verilmesini emretti. Ayrıca radyoya da talimat gitti.

Dr. Mükerrem Sarol'un bu alâkası boşuna değildi, zira Falih Rıfkı Atay Burhan Apaydın'a yazdığı mektupta Devlet vekilinden, hakkında Dünya gazetesi tarafından yapılan neşriyat dolayısile alenen özür diliyor ve arkadaşı Bedîi Faik'i affetmesini niyaz ediyordu.

Falih Rıfkı Atay'ın şahsı ve gazetesi için olduğu kadar basınımız içinde küçük düşürücü hazin bir vesika olarak kalmaya mahkûm bu mektubun metni şudur:

Sayın Burhan Apaydın,

Arkadaşım Bedii Faik'in sıhhî durumunu biliyorsunuz. Bir hekim olan Devlet Bakanı Sayın Mükerrem Sarol'un bu durumda bir genç fikir adamını tevkifhanede bırakmak istemiyeceğini pek iyi takdir ederim.

Arada geçen hâdiseye gelince: Mesele, *bir kooperatifin bazı mensuplarının bize iyi niyetli görünen müracaatlarından çıkmış ve verilen malûmat gazetenin ve Bedîi Faik'in yazılarına mesnet teşkil etmiştir. Bir gazetenin ve gazetecinin tahkik imkânlarının güçlük derecesini aynı zamanda meslekdaş olan Devlet Vekilinin takdir edeceğinden süphe etmiyorum. Size temin edelim ki. ne Bedii Faik, ne de gazetemizin Devlet Bakanı Sayın Mükerrem Sarol'un haysiyet ve şerefi ile ilgili bir arka niyetleri yoktur. Sarfedilmiş sözler Devlet Vekiline karşı kasda makrun olmayıp bir münakaşanın asabiyet havası içinde kullanılmışlardır. Bu bakımdan bazı neşriyatın ve hallerin tahriki ile münakaşanın elde olmaksızın anide aldığı şekilden müteessif ve müteessir olduğumu da size söylemek isterim. Bence, aslı hiç de ehemmiyetli olmıyan dedikodulardan hasıl olan suitefehhümü izale etmeniz mümkün olursa pek de müteşekkir olacağımı ilave ederim. Hürmetler...*

İstanbul, 1 Aralık 1954
Falih Rıfkı Atay

Falih Rıfkı Atay bu mektubu yazarken âni bir buhran mı geçirmekteydi? Yalnız gazetesinin değil, arkadaşının da itibarını umumî efkâr önünde hiçe endirdiginin farkında değil miydi? «Bence, aslı hiç de ehemmiyetli olmayan dedikodular...» dediği yazılar Dünya gazetesinin birinci sayfasında altı, yedi, sekiz sütunluk başlıklarla neşredilmiş, bu yazılar esas ittihaz edilerek bir kampanya açılmıştı. Eğer bu arada suç işlenmişse o suçu işleyenin cezasını çekmesinden daha tabii bir şey olamazdı. Nerede kaldı ki, henüz muhakeme bile başlamamıştı. Dünya gazetesi, aslı hiç de ehemmiyetli olmayan dedikodularla beslenen bir şantaj gazetesi miydi, yoksa bir fikir gazetesi mi? Falih Rıfkı Atay hazin mektubu ile telâfi edilmez bir harekette bulunuyordu. Bu hareket bütün basını da süphe altında bırakacaktı. Demek basın bir takım dedikoduları yayınlayarak hakikaten vekillerin şeref ve itibarı ile oynuyordu. Demek en ciddi bildiğiniz gazete korkunç bir hafiflikle bir takım iftiraları sütunlarının hem de tepesine alıyordu. O halde bir «Dördüncü Kuvvet» olarak kim basın hesaba katardı? Evvelâ basın kendini ıslâh etsin, ondan sonra meydana çıksın..

İşin aslı: korku!

Oysa ki Falih Rıfkı Atay'ın tesiri altında bulunduğu his bir vicdan azabından ziyade korkuydu. Dünya tellilerinin elinden alınması tehlikesi belirmişti. Dr. Mükerrem Sarol'un aleyhinde kampanya açmalarım müteakip Demokrat Parti Meclis gurubuna dünyanın makinesini müvazaa ile alıp almadığı yolunda bir sözlü soru verdirilmişti. Gerçi bu tesisleri mahkemeye başvurarak hazineye intikal ettirmek mümkün değildi. Ancak Falih Rıfkı Atay hususi bir kanunun çıkarılmasından endişe ediyordu. Kulağına bu rivayet kasden fısıldanmıştı. Üstelik Bedîi Faik de tahliye edilmiyordu ve genç gazetecinin sıhhati iyi değildi. Karısı endişe ediyordu. Onun da kulağına tehlikeler fısıldamıyordu. Bütün bunlardan başka Babıâlideki diğer gazete sahip ve başmuharrirleri de Bedîi Faik'in tevkifini müteakip Akşam gazetesinde toplandıkları zaman Falih Rıfkı Ataya, Devlet Vekilinden özür dilemesini tavsiye etmişlerdi.

İşte bu hisler altında Falih Rıfkı Atay, hem de 1 Aralık günü, yani mektubun radyoyla neşrinden tam 5 gün evvel kalemini eline aldı ve o küçük düşürücü yazıyı yazdı. Yazdıklarına inanıyor muydu? Bu hususta biç kimse bir şey söyleyemezdi. Ancak şahsının, gazetesinin, arkadaşının ve bütün basının haysiyetini rencide eden o mektubu kaleme alırken bir takım karışık hislerin tesirinde kaldığı muhakkaktı. Halbuki Bedii Faik'in tevkifinin akabinde yazdığı güzel bir yazıda inandığı dâvada mücadeleye devam edeceğini söylüyor ve eğer sesini yükseltmek imkânından mahrum bırakılırsa bir kenara çekilip memleketin haline yanmaktan başka şey yapmayacağını söylüyordu.

O yazıdan o mektuba, köprülerin altından Öylesine az su akmıştı ki..

Mektubun akisleri

Mektup Devletin radyolarında okunduğu gün bizzat Dünya gazetesinin içi bir ölü evinden farksızdı. Kapıcısından en yüksek idarecisine kadar gazetenin bütün mensupları tarif edilmez bir hüzün, bir hayal sukutu içindeydi. Bunun için mi mücadele etmişlerdi? «Gazetecilik vazifesi» dendiği zaman anladıkları bu muydu? Demek karşına zor çıkıncaya kadar at -tut, «höt» dendimi yelkenleri inanılmaz bir süratle suya indir.. «Aslı hiç de ehemmiyetli olmayan bir takım dedikodular» niçin kendilerine ehemmiyetli şeylermiş gibi yazdırılmıştı?

Hem gazetede bir toplantı yapılmış ve tesisler gitse bile dâvanın peşinin bırakılmayacağı karar altına alınmıştı. Gençler, başlarında bizzat Bedîi Faik ve Hayri Alpar, bu tezi gençliklerinin bütün ateşile savunmuşlardı. Heyhat!

Falih Rıfkı Atay'ın hareketi hiç bir tarafta iyi karşılanmadı. Yalnız, açılışı bizzat Dr. Mükerrem Sarol tarafından yapılan bir havadis ajansı «Devlet Vekili Dr. Sarol'un dâvasından vaz geçme hareketini gayet vakur ve asilâne bir şekilde yapmış olması basın mensuptan arasında olduğu kadar efkârı umumiyede de ayrıca takdiri mucip olmuştur» diyor ve yalnız Zafer gazetesi bu satır-

Sadık Aldoğan
Sesi ve saçı kesildi

ları neşrediyordu.

Basın, son senelerin belki de en büyük darbesini ne iktidardan, ne muhalefetten yemişti. Bu darbeyi indiren adamın adı Falih Rıfkı Ataydı.

Yasak edilen yaş günü

Kalyoncukulluk karakolu önünde polisler bir kamyonu durdurdular. Şoföre sordular :

«—Adın ne?»
«— Âdil Kelebi..»
«— Muavininin adı ne?»
«—Yavuz Doğan..»
«—Nedir taşıdığın?»
«— Yük..»
<— Nasıl yük bu?»
«— Bayağı yük..»
«—Yürü emniyet müdürlüğüne!»

Adil Kelebi ile muavinin taşıdıkları yük, Hüseyin Cahid Yalçının büyük boy bir resmi idi İstanbul'dan Üsküdara götürüyorlardı. Polis hem şoförü, hem muavinini, hem de resmi tuttuğu gibi emniyet müdürlüğüne soktu. İlk ikisi tam üç saat kaldılar. Ötekinin âkibeti meçhuldür.

Hâdise 7 Aralık günü İstanbul'da cereyan ediyordu.

*

Hüseyin Cahit Yalçın'ın tevkifi hadisesinin akisler yaratacağını tahmin etmemek için kör olmak lâzımdı. Gerçi Zafer gazetesinin bir zamanlar aynen Hüseyin Cahit Yalçın mevkiinde bulunan başmuharriri Mümtaz Faik Fenik her gün bakla büyüklüğünde harflerle bu hâdisenin «sirkat, gasp veya katil gibi âdi» 'bir suç olduğunu yazıp duruyordu ama, buna kendisinin bile ne dereceye kadar inandığı meçhuldü. Halk Partisi iktidarının son yılında Mümtaz Faik Fenik de bir adama hakaret ettiği için kendisini umumhane işletmiş olmakla itham etmişti - muhakeme olmuş ve hüküm giyerek tevkif edilmişti. Tevkif hâdisesi Ankara'da cereyan etmiş, fakat cezasını İstanbul Cezaevinde bugün meselâ Bedii Faik veya Hüsnü Söylemezoğlu'na reva görülen muamelenin yanında «prenslik» denebilecek şartlar altında çekmeğe başlamış, sonra da hastahaneye nakledilmişti. Kendisini Ankara garında uğurlayanlar arasında Demokrat Partinin bizzat Genel Başkanı Sayın Celâl Bayar'da vardı.

Dönüşte ise, yani Demokrat Parti iktidarı kazanıp ta Mümtaz Faik Fenik mebusn olarak Ankaraya ayak bastığında sanki bir hürriyet kahramanı imiş gibi karşılanmış, nümayişlere yol açmıştı. O tarihte kendi işlediği cürümün «sirkat, gasp veya katil gibi âdi» bir suç olduğunu söylemek, yapılan gösterinin de «Adliyeyi ve kanunları yapan Türkiye Büyük Millet Meclisini tahkir» demek olduğunu belirtmek aklının köşesinden dahi geçmiyordu. Doğrusu istenilirse o zamanın mahkûmuna yapılanlar ne derece suç ise, bugünün mahkûmuna yapılanlar da aynı derecede suçtur. Ne eksik, ne fazla..

Fakat, ne Yalçın'ın mahkûmiyetine sebep olan suçu, ne de Feniğinkini âdi bir suç saymanın imkânı yoktur. Bunlar, ne yapılsa, bahis mevzuu şahsiyetlerin hüviyetleri ile sıkı sıkıya alâkalıdır. Onların, sebebi ne olursa olsun ve ne derece haklı bulunursa bulunsun hapse girmeleri mutlaka aksülamel yaratacaktır. Bunun böylece bilinmesinde, hâdiselere daha realist gözle bakılmasında fayda vardır.

C. H. P. nin niyeti

Hüseyin Cahit Yalçın'ın 80 inci yıldönümünü kutlamak için Cumhuriyet Halk Partisi bir program hazırlamıştı. Eğer üstad hapishanede bulunmasaydı veya mahkum olmasaydı C.H.P. böyle bir törene lüzum görecek miydi? İhtimal ki hayır. Ama, şimdi bunu tertipleyecekti. Hareketin muhalefete yarayacağından şüphe yoktu. Pek çok kimse ihtiyar gazetecinin hapse girmesi karşısında samimi bir üzüntü duymuştu. İktidarın bunu başından hesaplaması bir ileriyi görürlük olurdu. İhmal edilmişti. Şimdi ise C. H. P. nin bu hatadan istifadesini önlemek lâzımdı. Ankara'da «sert tedbir» yolu tercih edildi ve İstanbulun tıpkı Anadolu Ajansı Umum Müdürü gibi itiraz âdeti olmayan valisine sarih talimat verildi. Üstelik Emniyet Umum Müdürü Ethem Yetkiner de harekâtı bizzat idare için vazifelendirildi.

C. H. P.'de ise harekâtı bizzat Kasun Gülek idare ediyordu.

Niyeti keşif

O sabah Üsküdara sayılamayacak kadar çok polis, asker ve polis görevlisi jandarma sevkedildi. Bütün yollar tutuldu. Hüseyin Cahit Yalçının içinde bulunduğu hapishane binası sarıldı. Toplantının yapılacağı bildirilen Halk Partisi ilçe merkezi etrafında da aynı tedbirler alındı.

Hüseyin Cahit'e verilmek üzere bir çok hediye hazırlanmıştı. Bunlar arasında bir de muazzam pasta vardı. Pasta ve üstadın resmi kamyonla karşıya geçirilecekti. İste Kalyoncukullukta tevkif edilen araba bunlardan biriydi. Pasta, araba vapuru ile Üsküdara gönderildi. Kalabalık kafileler de aynı yolu tuttular.

Fakat Üsküdar kaymakamlığından C. H. P. ye gelen bir yazdı emir, her şeyi altüst etti. Törene müsaade edilmiyordu. Halbuki usulü dairesinde bir müracaat yapılmıştı. Anlaşılıyordu ki son dakikada zecri tedbir tercih edilmişti. Kasım Gülek derhal faaliyete geçti, Üsküdar kaymakamını görmek üzere yola çıktı. Fakat arabasına bir jeep çarptı. Jeep'in içinden bir adam çıktı. Güleğin etrafındakiler haykırıştılar:

«— Aa.. Kaymakam..»

Kaymakam, derhal jeep'ine atladı ve uzaklaştı. Kasım Gülek kaymakamlık binasına gitti. Küçük boylu bir adam telsiz makinesinin başındaydı. Kasım Gülek partisinin eski İstanbul valisini tanıdı. Vah gayet sert ve kat'i konuşuyordu. Anlaşılıyordu ki aldığı emir de

TRAŞ!

gayet sert ve katiydi. Nümayişçilerin ilçe merkezinde bina içinde toplanmakla iktifa etmeyip Cezaevinin önüne de gidecekleri haber alınmıştı, bir suç işlemelerine mani olunmak üzere toplantı yasak edilmişti.

Kasım Gölek, kuvvet karşısında çaresiz, dışarı çıktı. Yollar tutulmuştu. Kuş uçurulmuyordu. Her tarafta askeri kuvvetler yer almıştı. Eğer Adnan Menderes o sırada Üsküdarı görseydi hiç şüphe yok Recep Pekerin Başvekilliği zamanında İzmirde gördüğü bir manzarayı hatırlamaktan kendisini alamazdı. Bu manzara o vakit İzmirlilerin nasıl hoşuna girmediyse, aynı şekilde Üsküdarın manzarası da İstanbulluların hoşuna gitmemişti. Yalnız İstanbulda havaya dahi silâh atılmadı. Bunda Fahreddin Kerim Gökayın idareciliğinin en büyük rolü oynadığını söylemek bir borçtur.

Halk Partililer Başvekile ve Dahiliye Vekâletine telgraf çekmekle iktifa ettiler. Teselli buldular.

Aynı akşam Ankara ve İstanbul radyosu Başvekâletin bir tebliğini okudu. Tebliğ barut gibi bir lisanla yazılmıştı ve «ayaklanmalara alışma ve alıştırma teşebbüslerine imkân verilmeyeceği» bildiriliyordu.

İşte Hüseyin Cahid Yalçın 80 yaşına böyle girdi.

Af var mı?

Hava gittikçe kızışır ve Hüseyin Cahidi içerde tutmakla kurtarmak bir yarış mevzuu olmaya başlarken Ankarada, gazetelerin yazdıklarının aksine, af yolunda bir «temenni» den başka hiç bir hareket yoktu. Gazeteci milletvekillerinin müşterek takrir vermeleri asla bahis mevzuu değildi. Zaten bunların bir kısmı, iktidara sıkı sıkıya bağlanmışlardı ve değil takrir vermek, nerede ise nefes almak için «ne düşünülür?» diye tereddüt ediyorlardı.

Demokrat Partinin Meclis gurubunda ise böyle bir temayülün bulunduğu meydandadır. Fakat teklifin Adnan Menderesin tasvibine mazhar olacağından emin bulunulmadan biç bir hareket beklememek lâzımdır. Buna mukabil gurupta, Yalçının tek başına affının aleyhinde olanlar da mevcuttur. Meselâ Kasım Küfrevi, meselâ Bahadır Dülger gibi Avrupai kafalı mebuslar bile Yalçının bir istisna teşkil etmediği fikrindedirler. Buna mukabil aynı Kasım Küfrevi basın kanununun yeni baştan ele alınmasına hararetle taraftardır.

Cumhuriyet Halk Partisi gurubuna gelince, teklifi ne olursa olsun reddedileceğinden adeta emin bulunduğundan, işleri daha fazla müşkül hale getirmemek için her türlü hareketten dikkatle sakınmaktadır.

Görülüyor ki bir af, ancak bizzat Başvekil Adnan Menderesten gelebilir. AKİS'in kanaati bunu beklemenin yersiz olmadığı merkezindedir. Fakat bunun için, Hüseyin Cahit Yalçının hapishanede bulunmasından hakikaten üzüntü duyanların Başvekilin isini kolaylaştırmaları gerekir. Mesele, sinir harbinin bir safhası olmaktan çıktığı gün, Adnan

KAPAKTAKİ GAZETECİ

Hüseyin Cahit Yalçın

7 Aralık 1954 günü bir adam seksen yaşına bastı. Hazin tesadüf, sekseninci yaşını İstanbul'da Paşakapısı Cezaevinde idrak ediyordu. Buna rağmen kendisini sevenler ve onun hürriyet mücadelesinden ışık almış olanlar bu yıldönümünde kendisini saygıyla andılar. Elbette gönül isterdi ki, bu adam ömrünün sonunda saç işlememiş ve bu suçu yüzünden Türk mahkemeleri önünde mahkûm edilmemiş olsun. Onun sekseninci yaşını bahane ederek Adliyeye karşı gösteride bulunmak isteyenlerin hareketini nasıl takbih ediyorsak bir mahkûmiyetin, seksen senelik bir ömrün hürmete şayan nesi varsa bir anda yok ettiğine asla ve asla inanmadığımızı da aynı şekilde belirtmek isteriz. Hüseyin Cahit Yalçının ismi kusurları ve kabahetleri de olsa bir büyük mücadeleci olarak tarihimizde daima şerefli bir yer işgal edecektir.

Nitekim, partizanlar bir yana, 7 Aralık günü yordun, hattâ dünyanın dört köşesinden ona gönderilen güzel temenniler bu seksen senelik mücadele hayatının kendisine kazandırdığı haktan ibarettir ve bu hakkı hiç kimse artık onun elinden alamaz.

Hüseyin Cahit Yalçın bir İstanbullu memur çocuğudur. Babasının vazifeten bulunduğu Karaside 1874 yılının bir soğuk Aralık günü dünyaya gelmiştir. Çocukluğu babasile beraber Rumelide dolaşmakla geçti. İdadi tahsilini İstanbul'da yaptı, sonra Mülkiye mektebini bitirdi. Halen 98 yaşındaki Mülkiyemizin en yaşlı mezunudur.

Edebî hayatı, tâbir caizse mektep sıralarından başlar. Mülkiyenin son sınıfındayken «Mektep» adlı bir mecmua çıkardı. Bir yandan ona devam ederken, diğer taraftan da meşhur Serveti Fünuna yazı gönderiyordu.

Hüseyin Cahit Yalçın daha o sıralarda bir mücadele adamıydı. Yılmayan bir azmi, sonradan da görüleceği gibi eğilmeyen bir başı vardı. Serveti Fününda Halit Ziya, Cenap Şahabettin ve Tevfik Fikret ile tanıştı ve Edebiyatı Cedide mektebini kurdu. Gayesi, eski cereyanlarla amansız şekilde mücadele etmekti. Polemik sanatındaki ilk başarıları edebi sahada oldu. Aynı zamanda romanlar, küçük hikâyeler yazıyor, tercümeler yapıyordu. Bu eserlerinin isimlerini her hangi bir edebiyat tarihinde bulabilirsiniz.

Hüseyin Cahidin büyük eseri Tanin gazetesi 1908'de kuruldu. Artık kendisini siyasete ve gazeteciliğe vermişti. Şiddetli yazılar yazdı ve aynı yıl İttihad Terakki Fırkasının adayı alarak İstanbul'da mebus seçildi. Hürriyet fikrinin yılmaz müdafii idi.

Nitekim 31 Mart vakasında bir kurşun Hüseyin Cahide sıkıldı. Yalnız, başka birini Hüseyin Cahide benzetmişlerdi. Tanin başmuharriri kurtuldu. Seksen senelik hayatında aynı çapta başka vartalar da atlatacaktı. Gazetesi, hareket ordusu İstanbulu temizledikten sonra yeniden çıkmaya başladı. Hüseyin Cahit ise ikinci seçimde yeniden mebus oldu, iki defa Dayinler Vekâletine getirildi. Fakat tenkitten geri kalmıyordu. Bir ara Muhtar Paşa kabinesinin siyasetini tenkit ettiğinden Divanı Harp tarafından bir ay hapse mahkûm edildi.

31 Mart vakasında İstanbulu alan yobazlar nasıl kurşunu ona sıktılarsa İkinci Cihan Harbinden sonra şehre girenler de en tehlikeli vatanseverler arasında Hüseyin Cahidi Maltaya sürdüler. Orada üç yıl kaldı, İtalyanca öğrendi re sonra bu dilden güzel tercümeler yaptı.

Cumhuriyet ilan olunmuştu. Hüseyin Cahid ateşli kalemini kılıfına sokmadı. Tenkitlerine devam etti. Bir tek şeyi hatırından çıkarmıştı: Bir memlekette Atatürk inkılâpları gibi inkılâplar bir muayyen hava ister ve bu havayı temin için hürriyetlerden fedakârlık lazımdır. İstiklâl mahkemesine verildi, fakat iktidar onu yurt içinde sürgünle iktifa etti. Yalnız, kalemi elinden alınmıştı. Kendisi gibi biri daha vardı: Ahmet Emin Yalman. Biri ticaret yaptı, öteki -tabii Hüseyin Cahid Yalçın -kütüphanemize çok değerli eserler verdi.

Harp içinde Tanin tekrar çıkmaya başladı. Yalçın demokrasilerin muzafferiyeti için çalışıyordu. O safi en hararetli şekilde tuttu. Yazılarını bütün dünya radyoları veriyor, gazeteler iktibas ediyordu. Hitlerin Ankara'daki sefiri Von Papen Türk Hükümetinden bu adamın susturulmasını istedi. Hükümet susturmadı. Yalçın, yılmak nedir bilmiyordu. Harbi demokrasiler kazandılar; ama Rusyayla beraber. O zaman Yalçın ileriyi görerek oklarını kızıllara çevirdi. Nüremberg'de niçin katil komünistlerin katil nazilerle beraber yargılanmadığını soruyordu. Ruslar kendisini 1 numaralı düşman ilân ettiler. Moskova radyosu konuşmalarını «Yalçın'a ölüm!» diye bitiriyordu.

Son seçime kadar Halk Partisi mebusu olarak Mecliste vazife gördü. Fakat bu defa partisi İstanbul re Ankara'da kaybedince seçilmedi.

Seçim ateşi içinde ve başvekilin bazı nutuklarını ele alarak o şiddetli

İngiliz gazeteciler
Hadise yarattılar

Menderesin harekete geçeceği muhakkaktır.

Bekleyelim.

Bardakta fırtına

Allahtan ki gazeteyi okuyan pek fazla değildi ve resmî abonelere gönderilen nüshaların bir kısmının bantları açılmıyordu bile. Yoksa o gün, İstanbulda çıkan ve «kıymetli gazetecilerimizden» Atıf Sakarın sahip ve başmuharriri bulunduğu maruf Türk Sesi gazetesinin birinci sayfasını görüp te dehşet içinde kalmamanın imkânı yoktu. Kocaman bir manşet muhalif gazetecilerin bizi yabancılara jurnal ettiğini bildiriyordu. Onun yanında, Büyük Doğu üslûbu ile yazılmış bir makalede atılıp tutuluyordu. Neler söyleniyordu yârabbi, ne büyük lâflar ediliyordu. Vatan, muhalif gazeteciler tarafından sanki satılmıştı. Makalede tehditler de ileri sürülüyordu.

Neydi mesele? Bir İngiliz gazeteciler heyeti hükümetimizin resmî davetlisi olarak Türkiyeye gelmişti ve İstanbul Gazeteciler Cemiyetinde bir basın toplantısı yapmıştı. Bu toplantıda kendilerine iki «münasebetsiz» sual sorulmuştu: Hüseyin Cahiti ziyaret edecek misiniz? İnönüyü ziyaret edecek misiniz? İşte, kıyametin kopmasına sebep buydu. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti siyasetle meşgul oluyordu ve muhaliflerin elindeydi. Memleket ve kanunlarımız orada jurnal edilmişti.

Ertesi gün, iddialar sabun köpüğü gibi söndü. Bizzat Türk Sesi gazetesi Gazeteciler Cemiyetinin şu tebliğini neşrediyordu:

Türk Sesi gazetesinin neşriyatı üzerine misafir İngiliz gezetecileriyle Türk Basın mensuplarının gazeteciler cemiyetinde yaptıkları toplantı hakkında tahkikat ve tetkikatta bulunan idare heyetimiz aşağıdaki neticelere varmıştır.

1 — Basın toplantısı Basın - Yayın Umum Müdürlüğü İstanbul Temsilciliğinin ricası üzerine tertip edilmiştir.

2 — Toplantıda Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Milliyet, Son Posta, Vatan, Yeni *Sabah, Anadolu Ajansı ve Türk Sesi gazetelerinin muhabirleri, ve Basın Yayın İstanbul Müdürlüğünün bir temsilcisi hatır bulunmuşlardır.*

3 — Toplantıda Türk gatetecileri tarafından, iddia edildiği şekilde basına tazyikler yapıldığı yolunda herhangi bîr ihbar ve şikâyet vuku bulunmamış. misafir gazeteciler Hüseyin Cahidi ziyarete zorlamamış iki meslekdaş heyet arasında tam bir musahabe havası içinde konuşulmadı mutad şekilde mukalemeler cereyan etmiştir. Bu arada Türk Sesi gazetesinde toplantıda kat'iyen mevzuu bahis edilmemiş suallerin dahi konuşulmuş gibi gösterildiği bu içtimaa iştirak etmiş bulunan Cemiyet mensupları tarafından hayretle ve esefle beyan edilmiştir.

yazılarında hakaret ihtiva eden cümleler, kelimeler kullandı. Yaptığı hareket kanunlara aykırıydı. Adalet onu mahkûm etti. Sesini çıkarmadı, büyük bir tevekkül ve dâvasına inanan adamların metanetile hapse girdi. Bu sırada şöyle diyordu:

"— Doktora muayene oldum. İki senelik mahpushane hayatına dayanabileceğimi söyledi. Çıkınca yazmakta devam edeceğim".

Hiç bir şey için olmasa, sadece bu hayat ve bu söz için bizim bildiğimiz Başvekil Adnan Menderes Anayasanın kendisine tanıdığı hakkı kullanacak ve Yalçını affedecektir. Buna kalbimizin bütün samimiyetile inanıyor ve bekliyoruz.

Suçlu Hüseyin Cahide yakışan söz o idi. Mağdur olmasına rağmen Başvekil Adnan Menderese yakışan hareket budur.

Basından hatıralar

Kabine gençleşiyor

Şinasi N. BERKER

Devlet Reisi: İnönü... Şükrü Saracoğlu başbakan... Vekillerden de, Hasan Ali Yücel var, Hilmi Uran var... Necmettin Sadak, Şinasi Devrin, Suat Hayri Ürgüplü ve daha birçok kimse var... Hepsi de bıyıklı mı bıyıklı...

Günlerden bir gün, İnönü diyor ki:

— Bana bak Saracoğlu, olmaz böyle şey, kabineyi gençleştirelim...

— Nasıl tensip buyurursanız Paşam...

Hemen Bakanlar Kurulu toplanıyor; Saracoğlu:

— Paşa hazretleri kabinenin gençleşmesini emir buyurdular...

Bütün vekillerde bir telâş...

— Aman deme!...

Hepsi kafa kâğıtlarının bir suretini bulup buluşturuyor:

— İşte ben kırkını henüz aştım... Hayat kırkında başlar...

— Bendeniz hakeza!..

— Ben altmışıma merdiven dayadım amma, hepinizden genç görünüyorum....

Ve bu minval üzere kabine toplantısı devam ediyor... Geç vakit bir hal çaresi bulunuyor:

— Bütün bakanlar bıyıklarını kestirecek!..

Başta Saracoğlu, evlere dağılıyor, berberlerini çağırtıyorlar... Bıyıkları kökünden kazıtıp, sinek kaydı bir traş oluyorlar, sonra toplanıp, pırıl pırıl İnönü'nün karşısına çıkıyorlar... Saracoğlu:

— İşte Paşam, yeni kabine!.. Hepsi maşallah tığ gibi delikanlı oldu...

İnönü, Saracoğlu'nun azizliğini yutmuyor amma, ne yapsın: kabine hakikaten gençleşmiş!...

Haber, gece, yansından sonra Ulus'a geldi... Bütün bakanlar bıyıklarını kesti diye... Aksiliğe bakın ki, ertesi günkü gazetede de, Saracoğlu'nun, bir de Hasan Ali'nin resmi çıkacak... Mizanpaj ona göre yapılmış... Sabaha karşı da rüfaileri yataktan kaldırıp, bıyıksız resimleri çekilmez ya... Düşündük taşındık, her kafadan bir ses çıktı... Nihayet birisinin aklına parlak bir fikir geldi...

— Ratip Tahir'i çağıralım!...

Telefona sarıldık, Ratip Tahir yarı uyanık, yarı uykulu adadı bir taksiye geldi... Meseleyi anlattık... Gayet soğukkanlı:

— Getirin resimlerin asıllarını...

Dediğini yaptık... Ratip Tahir fırçasını güzelce sildi... Sonra beyaz boyaya daldırdı, ve bir kalemde Saracoğlu'nun da, Hasan Âli'nin de bıyıklarını boydan boya boyadı...

— Klişeye verin... dedi...

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Boğaziçi
60'dan *80'e.*

Tekel

Fiat ayarlaması

Birkaç gün evvel tekel mamullerinin fiatları yeni bir ayarlanmağa tabi tutuldu. Ayarlama daha doğrusu fiat ayarlaması tabii yakın devrin ticarî hayatının dilimize getirdiği bu hediyedir, haddizatında hoş bir tabirdir. İlk bakışta adaletle ilgili gibi görünür, sanki ortada adaletle bağdaşmıyan bir durum var da bunun izalesi bahis mevzuu imiş gibi gelir. Halbuki bu deyimin ifade ettiği mâna gayrı adil bir durumun adileştirilmesi değil, fiatların yükseltilmesi, mevcut Batları ilâveler yapılması yani hepimizin anlayacağımız dille zamdır.

Artık iktisadî hayatımız hangi yanından bakarsanız bakınız daimi olarak eski düzenli seyrini kaybetmiştir. Artık bugün bir evvelki yıldaki fiatlar gözümüzün önünde tütmektedir. Kiracı iseniz ev sahibi yakanızdadır, bekâr iseniz lokantada yemek yiyorsanız tarifeler son altı ay zarfında % 30-50 daha yüksektir. Devlet Demiryolları yolcu taşıma ücretlerinde geçen seneye nazaran % 25 zam yapmıştır. Birkaç ay evveline kadar bir tüp radyolin dişmacununu 42 kuruşa satın almakta, iken bugün aynı tip dişmacununu satın alabilmeniz için 50 kuruş ödemeniz gerekmektedir.

İşte hususî sektörde mübadelelere mevzu teşkil eden malların fiatlarının yükselmesi yetmiyormuş gibi. Kamu ekonomisi sektörü de Batlarına zam yapmıştır. 36 tekel maddesi eskisine nazaran % 5-20 arasında daha pahalıya satılacaktır. Bu hususta yetkili şahsın basına verdiği beyanata göre fiatlara zam yapmağa bazı zaruretler sebep olmuştur. Ezcümle.

1 — İstihlâk artmış, fazla el emeğine ihtiyaç gösteren istihsal kapasitesi talebi karşılayamaz hale gelmiştir.

2 — Memurlar gibi işçilere de geçen seneden beri % 25 fazla ücret ödenmiştir. Ücret maliyete tesir eden bir unsur olduğuna göre, mamul maddelerin fiatlarının maliyetten müteessir olmamaları imkânsızdır.

3 — Bazı tekele mevzu teşkil eden mallar veya bunların ham maddeleri dışarıya yüksek fiatla ihraç edilebilmiştir. Bu mesut bir hâdisedir. Bu durumdan fiatlar arası bağlılık dolayısiyle tekel maddelerinin müstagni kalması imkânsızdır.

4 — Fiatları yükseltilen tekel maddelerinin çoğu içki ve sigara gibi sıhhat için zararlı mallardır. Bunların fiatları yükseldikçe sürümlerinin azaldıkları istatistikle tesbit edilmiştir. Onun için tekel maddelerinin fiatlarının yükseltilmesi vatandaşın sıhhatim da koruyacaktır.

İleri sürülen bu deliller doğrusunu söylemek lâzım gelirse ikna edici olmaktan uzaktır. Zira hiçbir vatandaş, istihlâk arttı diye gelincik veya yenice sigarası bulamamış değildir. Kaldı ki selâhiyetli şahsın verdiği beyanatla da sabittir ki, demokrat iktidar zamanında ilk defa yapılan fiat ayarlaması istihlâki azaltamamış yani vatandaşın sıhhatini koruyamamıştrr. Vatandaşın sıhhatından söz açılmışken bilhassa bir noktayı tebarüz ettirmek isteriz. Tekel maddelerine zam yapmaktan mümkün mertebe sakınalım. Zira bazı vatandaşlar rakı yerine ispirto içmeğe başlıyabilirler. Bu ise murad olunan neticeyi vermez. O zaman vatandaşın sıhhatını koruyayım derken bilâkis onu tehlikeye atmış olabiliriz. Birinci tekel Batlarının ayarlanmasında o devrin Başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu, yukardaki klâsik sebeplerden sonra «bu fiat ayarlaması aynı zamanda bütçedeki açığın kapanmasına da yardım edecektir» demişti. Acaba bu sefer aynı sebep varid değil midir? Varid değildir zira 1954-55 bütçesi denktir deniliyor. 1954-1955 bütçesi unutmamalı ki tahminleri balonundan denktir. İçinde bulunduğumuz malî yıl bütçenin tahmin olunduğu zamanlara uygun olarak gelişmegöstermemiş olabilir. Nitekim bu yaz diğer yıllara nazaran daha az ithalâtta bulunulmuş ve bunun yüzünden de gümrüklerden alınan vergiler hazineye geçen yılki varidatı temin edememiştir. Halbuki spesifik vergiden addolunan vergiye geçmek suretiyle devlet varidatının 80 milyonluk bir artış göstereceği tahmin olunuyordu.

Eğer bu seferki fiat ayarlanmasının hakikî sebebi yukarıda dört kalemde topladığım sebepler değil de gümrüklerden elde edilecek varidatın - tahakkuk edememesi dolayısiyle -mustehlik vatandaşların sırtına vasıtalı vergi şeklinde aktarılması ise o zaman cidden esef etmek lâzım. Çünkü demokrasi memleket meselelerinin bir perde arkasına alınarak örtbas edildikleri bir rejimin değil bilâkis onların bütün çıplaklığiyle vatandaşın gözü önüne serilen bir rejimin adıdır.

Çalışma

Yeni teşkilât

Fransa'da XVII nci asırda Devlet benim diyen XIV. nci Lui zamanında Colbert isminde bir bakan vardı. Bu bakan XIV nci Lui'nin çalışma bakanı idi. Halbuki bizde imparatorluk zamanında diğer meseleler gibi çalışma problemleri de pek ele alınmamıştır. Çalışma Bakanlığı en genç bakanlıklarımızdan biridir. Halbuki Batılı devletlerin çoğunda Çalışma Bakanlığı, Maliye, Ekonomi ve Ticaret Bakanlıkları kadar ehemiyetli bir bakanlıktır.

Eskiler organı fonksiyon doğurur demişlerdir. İktisadî kalkınmamızla muvazi olarak çalışma alanında gün geçtikçe çeşitli problemler ortaya çıkmaktadır. Bunu için Çalışma Bakanlığının teşkilât kanunu hazırlanmıştır. Bu kanuna göre mezkûr Bakanlık bazı vilâyetlerde teşkilâtiyle ilgili daireler açacaktır. İşçilerin işverenlerle müştereken ödedikleri sigorta primlerinden meydana gelen fonların da nemalandırılması meselesi ele alınmıştır. Bu fonlardan memleket kalkınmasında istifade edilmek istenmektedir. Bu mevzu çok ehemmiyetlidir. Zira işçi sigortalarının paralarının emin yerlerde müsmir sahalarda ve derhal paraya tahvil edilebilir alanlarda namalandırılması gerekir. Çünkü sigortanın fonu bir gün sigortalıya ödenmek içindir. Böyle bir emniyet fonunun iktisadî kalkınmamızda nasıl vazifelendirileceği doğrusu zihinlere takılan bir sorudur. İş ve İşçi Bulma Birliğinin İktisadî Devlet teşek-

Hayreddin Erkmen
Teşkilâtının kanunu değişiyor

külü haline getirilmesi memnuniyet verici bir keyfiyettir. Zira o vakit tüzelkişiliği, muhtar bütçesi, hususî hukuk hükümlerine bağlılığı temin edilecek» tir. Bu işe kararlarda serbesti teşebbüslerde sürat sağlıyacaktır. İş ariyanı acele olarak işe yerleştirmek ister bu ise Devlet işlerinin ağır temposu içinde kolayca yürütülemez. Önümüzdeki yıllarda çalışmayla ilgili çeşitli dâvaların ele alınacağına şüphe yoktur. Çünkü çalışma problemleri bugünkü halleriyle dahi hayli mesafe kat'etmişlerdir.

Ticaret

Serbestiye doğru

Zamanımızda iktisadî hayat düzenlenmesi, iktisadi hayatın istihsal kuvvetlerine çekidüzen veren makamların, âmme makamları veya hususî makamlar olması ve istihsal vasıtalarının devletin veya hususi teşebbüsün elinde bulunması bakımından üç kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi kapitalist iktisadiyatıdır. Bu ekonomide istihsal vasıtalarına ferdler sahiptir. Arz ve talebi tayin eden makamlar âmme makamları olmayıp teker teker bütün ferdlerdir. İnsanlar diledikleri kadar iktisadi servetlere maliktirler veya malik olma şansına sahiptirler. Böyle bir iktisadî nizamın esasları hürriyet, mülkiyet, rekabet ve serbest mübadeledir. İkinci nevi iktisadi hayatın adı karma ekonomidir. Bu ekonomide hususî sektörle âmme sektörü yanyana yaşar. Âmme sektörünü düzenliyen devlettir. Zamanımızda Batılı devletlerin hemen hemen hepsi ekonomik bünye bakımından karma yapıya sahiptir. Kamu sektörü bütün iktisadî hayatın % 40'na yakın bir kısmını teşkil eder. Kamu sektörü dışında kalan iktisadî faaliyetler kapitalist bir ekonomide cari olan kaidelerle yürütülür. Bu iki nevi iktisadî nizam dışında üçüncü bir iktisadi düzen vardır ki, buna kollektivist ekonomi denir. Böyle bir ekonomide iktisadî servetler, istihsal vasıtaları, arz ve hattâ talep üst merciler tarafından ayarlanır.

Zamanımızda hiç bir devlet mahza kapitalist, mahza kolektivisit bir bünyeye sahip değildir. Zira kapitalist bir memleket sayılan Amerika Birleşik Devletlerinde de ana yollar ve Millî Savunmayla ilgili hizmetler devlet tarafından idare edilmektedir. Fakat Amerika Birleşik Devletleri ferdi teşebbüse en fazla yer ayıran bir ekonomik bünyeye sahiptir. Kamu ekonomisi orada yüzde 20 nisbetindedir. Hususî sektör yüzde 80-85 civarındadır.

İktisadî hayatın ferdlerin istek ve arzularına veya tercihlerine göre ayarlandığı cemiyetlerde iktisadî bünye kendiliğinden bir muvazeneye kavuşmak için zaman zaman güçlüklere uğrar. Nitekim Amerika Birleşik Devletlerinde 1953 senesinde hafif bir duraklama devri geçirilmiştir. Kore harbinin, Hindiçini harbinin bitmesi askeri masraflarda 6 milyar civarında bir kısıntıya sebep olmuştur. Harp ekonomisinden sulh ekonomisine geçiş bir zarurettir. Onun için milletlerarası ticaret geliştirilmelidir. İşte bu hususu nazarı itibara alan iktisadî gelişme komitesi «committee for economic development» 33 sahifelik bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor denilebilir ki, münhasıran Amerikan gümrük siyasetine hasredilmiştir. Mezkûr raporda peyderpey Amerikan gümrük setlerinde bir indirme yapılmasının Amerikan menfaatlerine elverişli olduğu söylenmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümet şekli bakımından başkanlı hükümet sistemine sahip olduğundan Ticaret rejiminin ayarlanmasında Ticaret Vekilinden ziyade başkan rol ve söz sahibi olmaktadır. Bu durumu da gözden ırak tutmıyan rapor Başkan'a beş yıllık ticaret muahedeleri aktedebilme selâhiyetinin tanınmasını istemektedir. Başkan £isenhower beş yıllık değilse bile üç yıllık ticaret muahelederinin Amerikan ekonomisi için faydalı olabileceğini ummaktadır. Zira bugünkü durumda başkan bir yıllıktan daha uzun vadeli ticaret muaheledeleri aktedememektedir. Siyasî ve iktisadî kudreti bakımından Amerika Birleşik Devletlerinin dünya iktisadiyatı ye siyaseti üzerinde haiz olduğu nüfuz başkana böyle bir yetki tanınmasının zarurî olduğunu göstermektedir. Çünkü aktedilmiş olsa bile ticaret muahedelerinin müddetleri çabuk dolmakta sık sık değişen ve muhtelif yönlerden esen politik rüzgârlar istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Gene ismi geçen rapor, Amerika Birleşik Devletlerinin gümrük tarifelerinde tavizde bulunurken bunu karşılıklı olma esasına değil, tahditli ithalât kotalarına istinad ettirmesini ve dışarıya sermaye yatırımları yapanlara teminat verilmesini tavsiye etmektedir. Mezkûr komiteye göre GATT "Ticaret ve tarifeler üzerinde genel anlaşma" ın başlıca zaafı gümrük tarifeleri üzerinde tavizde bulunurken ticareti tahdit eden diğer hususları nazarı itibara almıyarak «beynelmilel bir ticaret hukuku» meydana getirmek istemiş olmasındadır. Malûm olduğu üzere GATT'a âza memleketler birbirlerine karşı en ziyade mazharı müsade şartından istifade etmektedirler.

Amerikanın geniş mânada ekonomi siyaseti üzerinde yapılan münakaşaları hülâsa eden yazımızdan da anlaşılacağı veçhile Amerikan ekonomisini harp yıllarının muvazenesi halinde tutabilme günümüzün en canlı meselesidir. Başkan Eisenhower milletlerarası ticaretle bu muvazenenin temin edilebileceğine kanidir. Fakat buna mâni olarak Amerikan gümrük setleri vardır. Buna rağmen yardım yerine ticaret fikri Amerika Birleşik Devletlerinde hayli yol almıştır. Başkana ticarî sahada daha üstün selâhiyetler tanıması ve Amerikan gümrük setlerinde tedrici indirmeler yapılmasını tavsiye eden raporlar da gösteriyor ki, bu muvazene bu sefer dünya ticareti yoluyla temin edilmeğe çalışılacaktır.

İtalya

Vergi nisbetleri yükseliyor

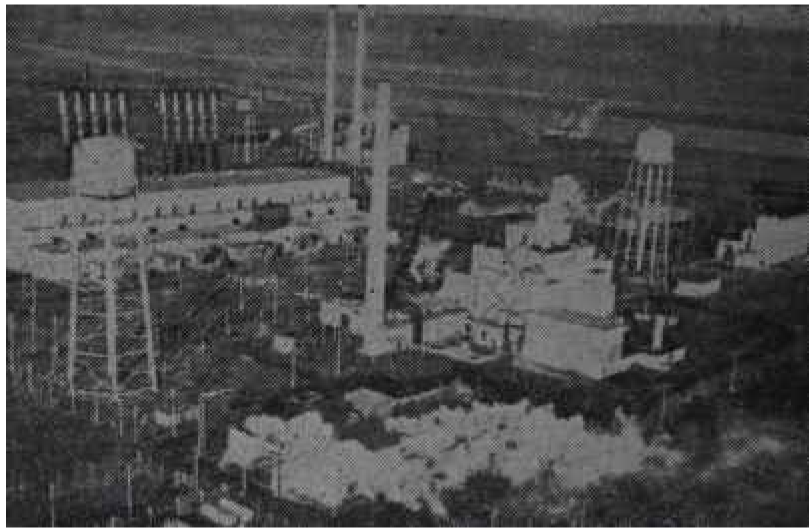
Zamanımızda devlet masrafları yani vatandaşlara temin edilen hizmetler karşılığı idari makamların kaynağını hazineden alarak yaptıkları masraflar artmaktadır. Çünkü devletin nüfusu artmaktadır, çünkü eski âmme hizmetleri eskisinden daha mütekamil bir şekilde ifa edilmektedir. Çünkü yeni yeni âmme hizmetleri kurulmaktadır. İşte yukarda saydığımız bütün bu sebepler âmme masraflarının artmasında esaslı rol oynayan ana unsurlardır. Bu sebeplerin dışında devletin sosyal gü-

venlik için harcadığı paralar da büyük meblağlara ulaşmaktadır. Zira devletin bugünkü karakterlerinden biri sosyaldir.

İtalyan Hükümeti sivil servislerde çalışanların ücretlerine bir milyon kadar kişiye zam yapmıştır. Bu hizmetlerde çalışanlara bundan böyle ayda beşbin liret fazla ödenecektir. Mevcut vergilere yapılan zamlarla mali yılın sonuna kadar 21 milyar liretlik fazla varidat temin edileceği umulmaktadır. Gelecek yıllarda 30 milyar liretlik bir artık beklenmektedir. Geçen seneki İtalyan bütçesinde işçilere, emeklilere Ve sivil hizmetlerde çalışanlara ödenen para bir milvar civarında idi. Yeni yapılan ayarlamalarla bunun 113 milyar liret daha arttığı anlaşılmaktadır. Bu masrafların büyük bir kısmı devlet bütçesi tarafından ödenmektedir.

Hükümet tarafından kabul olunan bu tasarıyı maliye vekili Roberto Tremolloni getirmiştir. Vergilere zam yapmak ilk önce bakanlar tarafından iyice karşılanmamışsa da Bakan tasarının kabul edilmemesi halinde istifa edeceğini bildirdiğinden beklediği neticeyi istihsal edebilmiştir.

Hükümet bir defa meselenin esasında anlaşmağa vardıktan sonra işbirlikleriyle temas etmiş ve bunların çalıştırdıkları işçilerin ücretlerini artırmasını temin etmiştir. Yalnız cari ücretler değil emeklilik ödenekleri de artırılmıştır. Faaliyetlerimizin çoğu bilhassa bunların iktisadi hayatta olanları hayat mücadelesi içindir. Yaşamak için mücadele ediyoruz. Modern mânada devlet bu mücadeleye seyirci kalamaz. Vatandaşın refahı onun başlıca gayelerinden biridir. Onun için devlet, bütçelerde memurlarının maaşlarına, emeklilik ödeneklerine, işçi sigortalarına ödenen primlere tahsisat koyar. Zaten ekonomik ve sosyal bir karakter taşıyan devletten de anlaşılan budur. İnsanların kendi menfaatlerini en iyi kendilerinin müdrik olduklarını iddia eden ve bunun için de devlet müdahalesini hoş karşılanmıyan iktisadî anlayış artık müzelik olmuştur.

Amerika'da atom sanayii

Patlayıncaya kadar gidecek

Amerika

Almanya bekliyor

Ödünç verme ve kiralama kanunu gereğince Amerika Birleşik Devletleri Batı Almanya'ya yardım için bir program hazırlamaktadır. Amerikan tankları, tayyareleri ve ağır otomatik tüfekleri 500.000 kişilik Alman ordusuna bol miktarda temin edilecektir. Alman silahlanmasının plânlarını hazırlıyanlar Alman silâhlı kuvvetlerinin teçhizat masraflarının 40 milyar Alman markına mâl olacağını söylemektedirler. Bu meblağ dolara tahvil edilince 9 milyar 520 milyona baliğ olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri bu teçhizatı üç senede teslim edecektir. Alman lar bu teçhizat masraflarının büyük bir kısmını kendileri çekeceklerdir. Almanlar en az yirmi milyon Amerikan yardımına ihtiyacı olduğunu ileri sürmektedirler. Almanya'nın yeniden silahlanmasının başlangıcında Amerika Birleşik Devletleri baza ağır silâhları Almanyaya vermeğe hazar olduğunu bildirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri yüksek komisyonu yardımın ulaşacağı meblağı söyleme zamanının daha erken olduğunu ifade etmiştir. A.B.D. Savunma Bakanlığı Alman yeniden silâhlanması başlar başlamaz 500.000,000 dolarlık Amerikan yardımının hemen Almanyaya akın edeceğini bildirmiştir.

Bazı otomatik tüfeklerle, bazı mühimmat, tanklar ve teçhizatla ilgili yedek parçalar ve ikmal vasıtaları tez elden Almanya'ya gönderilecektir. Bunun için A.B.D.'nin Bonn'da Alman yeniden silâhlanma heyetiyle Amerikan yardımının esaslarını tesbit etmek üzere bir Amerikan yardım grubu kurmuştur. Silâhların imalâtı, tipleri belli olancaya kadar Alman silahlanmasının dışarıya bağlı kalacağına şüphe yoktur. Zira askeri birlikler için lüzumlu olan teçhizatın Ve orta tip tankların yeniden imalâtı 4-5 senelik bir zamana mütevakkıftır. Alman sanayicileri Almanyanın tekrar silâh imalâtına başlamasını pek iyi karşılamamışlardır.

70 milyarlık Amerikan bütçesinde savunma masrafları 35 milyar dolar civarındadır. Askeri masrafların bu kadar büyük meblağlara varması Amerikan Ekonomisinin muvazenesini temin ediyordu. Bu seneki bütçede askeri masraflar 1/6 kadar kısılmıştır. Fakat Amerika SEATO paktını Uzak-Doğu'da kurmakla, Almanyanın Brüksel ve NATO anlaşmalarına iltihakını temin etmekle gene bütçelerinde savunma masraflarını yükseltecektir. Üç senede Almanya'ya yapılacak askeri yardım 9,5 milyar olduğuna göre. Herhalde Alman silâhlanması ve uzak doğu'da meydana getirilen ittifak bir mâna ifade edecek mahiyettedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Özür dilemenin büyüklüğü

Tam seksen yaşında bir adam, oturduğu yerden ayağa kalktı ve:

«— Kamaradan, dedi, geçen hafta söylediğim sözlerden dolayı özür dilerim.»

Aynı adam, nutkunu şöyle tamamlayacaktı:

«— Ümid ederim ki, Kamara, yapmak mûtadım olmayan bir hareketi yapmış olduğumu, söz gelişi ifade edilmiş bir fikir için değil, memlekete hitaben söylediğim bir nutuk dolayısile özür dilediğimi hatırlayacaktır.»

Bu, hemen bütün İngiltere'nin 80 inci doğum yılını heyecan içinde kutladığı ve muhalifleri dahil herkesin «en büyük İngiliz» sıfatına lâyık gördüğü Sir Winston Churchill idi Belki de hakikî büyüklüğü buradan geliyordu.

Doğum gününden biraz evvel kendi seçim bölgesi olan Woodford'da bir nutuk söylemiş ve, 1945'e ait bir hatırasını nakletmişti. İfadesine göre o tarihte Almanya'daki İngiliz kuvvetlerine kumanda eden-bugünkü Feld Mareşal- Montgomery'ye bir telgraf göndermiş ve Almanların silâhlarının dikkatle muhafazasını, eğer Ruslar Yalta andlaşmasının hilafına Almanya'da lüzumundan fazla ilerlerlerse bu silâhlan Almanlara iade edip beraberce Ruslara karsı harbebnesini emretmişti. Bu ifşaat bir bomba tesiri yapmıştı ve gerek İngiltere'de, gerekse dünyanın diğer taraflarında büyük akisler uyandırmıştı. Ruslar Churchill'in sözlerini alarak Batı ile Doğunun arasının açılması kabahatini İngiliz başvekiline -dolayısile Demokrasilere - yüklemişler, beyanat Almanya'da kötü karşılanmış, Fransa'da *ise* komünistlerin ekmeğine yağ sürmüştü. İngiltere'ye gelince, bilhassa işçiler harekete geçmişler, hattâ ateşli işçi mebuslardan Misis Barbara Castle, Churchill'in isim günü kendisine verilen çekteki parasını geri istemişti. Mesele hafta içinde Avam Kamarasında müzakere edilmiş ve İngiliz demokrasisi dünyaya ve bilhassa demokrasi kervanına yeni katılmış milletlere kolay kolay unutulmayacak bir ders vermiştir.

Hâdise işçi hükümetin eski Milli Müdafaa Vekili Mr. Shinwell tarafından Avam Kamarasına getirilmiştir. Başvekil, Shinwell'in hücumunu gayet soğukkanlı karşılamış ve hata ettiğini itiraftan çekinmemiştir. Churchill bahis mevzuu telgrafın belki de İngiliz İşgal Kuvvetleri kumandanına hiç çekilmemiş olduğunu söylemiş, yahut tesirinin General Eisenhower'e çekilmiş başka bir telgrafla izale olunduğunu bildirmiştir. Anlaşılmıştır ki, Churchill yaşına kurban gitmiştir. Gene kendi ifadesine göre böyle bir telgraftan hatıralarının altıncı cildinde bahsettiğini sanmış ve Woodford'da tekrarlamakta beis görmemiştir. Halbuki bu vadide hafızası kendisini yanıltmıştır. Hatıralarında bu mealde bir telgraftan bahis yoktur.

Mr. Shinwell şahsen Sir Winston'a hürmetini müteaddit defalar izhar etmiştir. Fakat bu durum Avam Kamarasında başvekile karşı çok sert hücumlar yapmasına mani olmamıştır. Eski Millî Müdafaa Vekili, Churchill'in yıldönümü törenlerinin şaşaası içinde Rus düşmanı bir kısım kimselerle temas ettiğini, zaten kendisinin de Rusları pek sevmediğini, «durunuz, şu Ruslar hakkında size bir şey söyleyeyim de şaşın» diye düşünmüş olmasını muhtemel gördüğünü bildirmiş ve:

«— Eğer ruslarla müzakereye artık girişemeyecek bir adam varsa, o da Churchill'dir» demiştir.

Sir Winston Churchill

Resmi bile mesele

Sir Winston bu sözler üzerine:

«— Lütuf istemiyorum, vazifenizi yapmakta devam ediniz.» diye gülümsemiştir.

Avam Kamarasında ne döğüş çıkmıştır, ne küfür edilmiş, ne iftira ve isnatta bulunulmuştur. Buna mukabil Shinwell'in arkasından Churchill söz almış ve söylediklerinden dolayı alenen özür diledikten sonra Muhalefet ileri gelenlerini Milli Müdafaa mevzuunda hükümetle gizli bir görüşme yapmaya davet etmiştir. Bu, eğer muhalefet lideri kabul ederse bir istişare mahiyetinde olacaktır. Aynı neviden istişareler işçi hükümet zamanında yapılmış, fakat Muhafazakârlar bu usule şimdiye kadar başvurmamışlardı.

Sir Winston yaptığı ifşaattan dolayı özür dilemiş, belki böyle bir telgraf çekmeye niyet ettiğini, fakat aslında çekmediğini bildirmiş ama o zamanki düşüncelerinde isabet bulunduğuna dikkati çekmeyi de ihmal etmemiştir. İfadesine göre İngiliz başvekili bir totaliter rejimden kurtulan Avrupa'nın Şarktan gelen ikinci bir totaliter rejimin esareti altına düşmesinden korkmuştur. Eğer varsa, telgraf bu korkunun neticesidir. Churchill hâdiselerin kendisini haksız çıkarmadığına da işaret etmiştir.

Bu sırada Amerika'da bulunan Mareşal Montgomery ise gazetecilerin kendisine sordukları sualleri müsbet cevaplandırmıştır. Churchill, daha fazla malûmat için Mareşalin İngiltere'ye avdetini beklemek gerektiğini bildirmişti.

İşte Avam Kamarasında iktidar ile Muhalefet arasında sert ve çok mühim bir tartışma böyle cereyan etmiştir.

Portreden doğan tartışma

Churchill bütün hayatınca gürültü uyandıran bir adam olmuştur. Sekseninci yaşını tamamlaması da böylece derin akisler uyandırmıştır. Fakat mesele sadece Montgomery'ye çekilen veya çekilmeyen telgraf değildir. Sir Winston'un doğum günü münasebetile meşhur İngiliz portre ressamı Graham Sutherland tarafından yapılan portresi bile bütün İngiltere'de münakaşa mevzuu olmuştur. Gerçi resmi sadece mebuslar görmüş, halk ise gazetelerde çıkan fotoğraflarile iktifa etmiştir. Ama umumi kanaat menfidir. Pek çok kimse, resmi şiddetle tenkid etmiştir. Bu hücumlara karşı ressam kendisini şöyle müdafaa etmiştir:

«— Bu, benim gördüğüm Churchill'dir. Kendisini görüş tarzının her hangi bir kimsenin görüş tarzından farklı olması son derece tabiidir».

Vikont Hailsham resmi görünce şunları söylemiştir:

«— İğrenç.. Sakil.. Korkunç..»

Daily Express gazetesine gelince, bizzat Churchill'in potreyi görünce şöyle söylediğini yazmaktadır:

«— Beni yarı bunak yapmış. Halbuki değilim..»

Buna mukabil Sir Winston'un en amansız rakibi işçi mebus Aneurin Bevan resmi çok beğendiğini ifade etmiştir. Kimbilir. belki de başvekili «iğrenç», «sakil», «korkunç», «yarı bunak» gösterdiği içindir.

Her halde Churchill'in portresi bile mesele olmuştur.

Fransa

De Gaulle konuştu

4 aralık günü dünyada pek çok kimse büyük bir merakla bekliyordu. Fakat bunların başında Rusya'nın Fransadaki Büyük Elçisi Vinogradof vardı. 4 Aralıkta Fransa'nın eski devlet reisi General de Gaulle uzun zamandan beri beklenilen nutkunu verecekti. Vinigradof bundan bir hafta evvel generali Paris yakınlarındaki malikânesinde ziyaret etmiş ve kendisine Almanya'nın si-

lâhlandırılması mevzuunda Kremlin in görüsünü izah etmişti Büyük elçinin bilhassa Rusya tarafından yapılan yeni konuşma teklifi bahsinde eski devlet reisine malûmat verdiği ve kendisini Sovyetlerin iyi niyetlerine inandırmaya çalıştığı tahmin ediliyordu.

General de Gaulle nutkunda Fransızlara ne tavsiye edecekti? Londra ve Paris andlaşmalarının tasdikini mi, yoksa Ruslarla yeniden görüşmeyi mi? Eski devlet reisinin iki merakı olduğu biliniyordu: Almanya'yı tehlikesiz hale getirmek, Fransa'yı hür büyük devlet yapmak. Hakikaten General de Gaulle nutkunda bu iki hülyasından vaz geçmediğini belirtti ve belki Rus sefirinin sözlerinin de tesiri altında kalarak Ruslarla yeniden görüşülmesini istedi.

Konuşma Paris'te yapıldı. Nutku, generalin taraftarlarından 7 bin kişilik bir kalabalık dinliyordu. Eski devlet reisi her zamanki gibi iri ellerini iki yanına aça aça ateşli bir nutuk verdi. Nutuk, Başvekil Mendes-France'ın takip ettiği politikanın bir tenkidi idi. Generale göre Fransa'nın yeniden büyük devlet rolünü oynamasının zamanı gelmişti. Doğu ile batının arasını bulmak ancak ona düşebilirdi. Bu bakımdan Londra ve Paris andlaşmaları tasdik edilmeden, yani Almanya'nın silâhlanması bir daha vaz geçilemeyecek şekilde kabul olunmadan önce bir defa daha komünist blokla görüşülmeli ve başka çare bulunup bulunmadığı araştırılmalıydı. Eğer bir çare bulunmazsa, tasdik yapılabilirdi. Ama, bir büyük devlet olarak Fransa bu fırsatı kaçırmamalıydı.

Almanya her zaman Fransa'nın başlıca düşmanı olmuştu.. General bu düşmanın yeniden kuvvetlenmesini, dirilmesini istemiyordu.

Halbuki aynı yanlış politika, Fransa'nın kurtuluşunun hemen akabinde aynı General de Gaulle tarafından güdülmüş ve general feci şekilde hüsrana uğramıştı. Bir devlet, büyük devlet olmayı sadece istemekle büyük devlet olmuyor. General de Gaulle bu basit hakikati bir türlü kavramak istemediğinden tâ Moskova'ya kadar giderek Rusya ile ittifak aktedmiş, bunun İngiltere ile aktedilen ittifaka muvazene temin edeceği zehabına kapılmıştır. Aklınca, iki tarafla da münasebeti olan Fransa bir emniyet unsuru olacaktı. Halbuki her şey bu hayalperest generalin devlet reisliğinden uzaklaşmaya mecbur kalışı ile neticelenmişti.

General de Gaulle'ün sözlerinin derin akisler bıraktığından şüphe yoktur. Fransız parlamentosundaki de Gaulle'cü mebusların Londra ve Paris andlaşmaları müzakere edilirken aleyhte tavır takmacakları anlaşılıyor. Buna rağmen Başvekil Mendes-France'ın bir zafer kazanması kuvvetle muhtemeldir, Yalnız, generalin sözlerini komünistler tarafından mütemadiyen bulandırılan Fransız halk efkârında menfi tesirler yapacaktır. Buna mukabil Mendes-France'ın da Fransa'nın son senelerde en fazla sevilen başvekili olduğunda zerrece şüphe yoktur.

Eisenhower - Knowland
Eyvah, yandık!

Nitekim General de Gaulle nutkunu söylerken o bir başka meseleden dolayı Meclisin itimad reyini alıyordu.

Amerika

Yer değiştiren ekseriyet

Şaşırmak için hâdiseleri o kadar iyi bilmemeye veya dünyada olup bitenlerin farkında bulunmamaya mutlaka lüzum yoktu. Başlık o kadar tuhaftı ki, — New-York Times Gazetesinin başlığı — ilk bakışta herkes hayret edebilirdi. Şöyle deniliyordu :

«Çin bloküsüne karşı cephe alan Eisenkower'i Demokratlar destekliyor» Evet, ortada bir yanlışlık yoktur. Amerikanın Cumhuriyetçi Reisicumhuru General Eisenhower'i dış politika meselesin de kendi partisi değil, muhalif parti destekliyordu. Hem de kime karşı? Bizzat Eisenhower'in Cumhuriyetçi partisine karşı.. Hâdise şudur;

Kızıl Çin bazı Amerikalıları hapsetmiş, hattâ bir kısmı esaretleri sırasında ölmüştür. Havadis radyo tarafından verildiği zaman bütün Amerika'da derin bir infial uyanmış, toplantılar yapılmış, gazeteler şiddetli yazılar neşretmişler, büyük bir gürültü kopmuştu. Bunun üzerine Senatodaki Cumhuriyetçi lider William F. Knowland Kızıl Çinin Amerikan deniz kuvvetleri tarafından bloküs altına alınmasını teklif etmiş ve Senatodaki Cumhuriyetçi gurup bu fikri mülayim karşılamıştır. Zaten Çin sulan civarında bir Amerikan filosu bulunmaktadır. Bu filo Kızıl Çin'in hariç ile temasını kessin, bu suretle komünistler Amerikalılara yaptıkları muamelenin cezasını çeksinler. Amerikan efkârı umumiyesi de şu sırada kızıllara karsı kin beslediğinden böyle bir tedbirin itibar görmesi kuvvetle muhtemeldi.

Bu teklife ilk karşı koyan gene Cumhuriyetçi Dış İşleri Vekili John Foster Dulles oldu. Dulles'in kanaatince bloküs gerginliği arttıracak ve belki de Uzak Doğu'da bir harbe yol açacaktı. Fakat Senatodaki cumhuriyetçi gurup senatör Knowland'ın arkasındaydı ve senatör israr ediyordu. Bunun üzerine bizzat General Eisenhower teklifin aleyhinde bulunduğunu beyan etti. Hakikaten Kızıl Çine karşı bir bloküs hareketine girişmek son derece tehlikeliydi; üstelik fazla bir fayda da sağlayamazdı. O zaman senatodaki demokrat gurubun da Dulles ve Eisenhower'i yani Cumhuriyetçi senatörlere karşı cumhuriyetçi iktidarı desteklediği görüldü. Senatodaki Demokrat partinin dış işleri sözcüsü Walter F. George iktidarın düşündüğü gibi, bir bloküsün harbe yol açabileceğini açıkça ifade etti ve bu mevzuda kendilerinin Reisicumhurla tamamen mutabık bulunduklarını söyledi. Eisenhower bu suretle gayet kuvvetli müttefikler kazanmış oluyordu; zira son ara seçimlerinden beri Kongrede ekseriyette olan Demokratlardır. Senatör George'dan sonra başka Demokrat senatörler de aynı tezi müdafaa ettiler. Hattâ Senatodaki Demokrat lider Lyndon B. Johnson derhal Senatör George ile mutabık bulunduğunu bildirdi. Bütün demokratlar cumhuriyetçi iktidarın tezini canı gönülden savunuyorlar ve senatör Knowland ile arkadaşlarını takbih ediyorlardı.

Joseph Mc Carthy

Azı dişi söküldü

Kongre müzakereleri Ocak ayında başlayacaktır. Bu müzakereler sırasında Başkan Eisenhower'in bir çok dış politika meselesinde Cumhuriyetçilerden çok Demokratlar tarafından destekleneceği anlaşılmaktadır. Zaten işin başından beri Eisenhower ve Dulles'ın dış politikaları müfrit cumhuriyetçilerden ziyade mutedil demokratların temayüllerine yakın bir manzara arzediyordu. Gerek Başkan, gerekse Dış işleri vekili her hangi bir harp tehlikesini bertaraf etmek arzusunu izhar ediyor ve buna itina gösteriyorlardı. Buna mukabil gerek senatodaki, gerekse Mümessiller meclisinde pek çok cumhuriyetçi âza daha aşın davranıyorlardı.

Demokratlar Eisenhoweri desteklemeseler Reisicumhur müşkül vaziyette kalmaz mı? Elbette ki kalır. Bu hal Demokrat partinin isine gelmez mi? Elbette ki gelir. O halde neden destekliyorlar?

Çünkü aksi tavır, Amerika Birleşik Devletlerinin işine gelmez.

İşte Amerika'da da İktidar ile Muhalefet arasındaki münasebetler bu ölçüyle ayarlanıyor.

Mc Carthy takbih edildi.

Amerika'nın «Belâlı Adam» Senatör Joseph Mc Carthy Amerika senatosu tarafından resmen takbih edilmiştir. Bir zamanlar dünyanın en büyük demokrasisini bir ucundan ötekine titreten ve hür âlem içinde Amerika'ya belki de en fena propagandayı yapan ateşli senatör bu suretle feci bir darbe yemiştir. Gerçi «takbih» fiilen büyük bir manâ ifade etmemektedir ve Mc Carthy Senatodaki vazifesine 1956 senesinin sonuna kadar devam edecektir. Ama bir daha seçilmesi böylece müşkül hale geldiği gibi itibarı ve ondan daha mühimi kudreti sarsılmaktadır. Komünist avcısı Mc Carthy artık namuslu Amerikalıların rüyasına giremeyecektir.

Mc Carthy'nin takbihi isteyen teklif üç hâdiseyi ileri sürmekteydi: Senatörün 1952'de Senato seçim komitesini kaale almadan hareket etmesi, komite azalarını tahkiri ve General Ralph Zwieher'e iftirası. Teklifin ilk iki maddesi kabul edilmiştir.

Rey meselesi son derece alâka uyandırıcı bir şekilde cereyan etmiş ve Demokratların tamamı ile 23 Cumhuriyetçi ve 1 müstakil Mc Carthy'nin aleyhinde rey vermişlerdir. 19 cumhur riyetçi ise Senatodaki Cumhuriyetçi gurubun reisi Knowland ile beraber teklifin aleyhinde, yani Mc Carthy'nin lehinde bir durum almışlardır. Bu suretle Knowland'ın Cumhuriyetçi iktidar ile bütün bağlarını koparmak niyeti meydana çıkmıştır.

Senetatör Mc Carthy'nin bu suretle tırnaklarının sökülmesi ile hakikaten bir dev yıkılmaktadır. Amerikan demokrasisinin zaman zaman Mc Carthy gibi demagoglara hayat hakkı tanıdığı, hattâ onları son derece kudretli hale getirdiği bir hakikattir. Senatör Amerikalılarda mevcut Komünizm düşmanlığı ve Komünizm korkusunu istismar ederek her yerde komünist görmeye başlamış, . reisi bulunduğu Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Komitesine canının istediğini çekerek ter döktürmüştür. Yavaş yavaş azmış, işi azıttıkça azıtmış, beraber çalıştığı genç çocukları Avrupa'ya göndererek onlara Büyük Elçileri kontrol ettirmiş, her yere burnunu sokmuş, kiliseden ilkokullara kadar girmediği yer bırakmamıştır. Mc. Carthy'nin yüzünden dünyanın bu en büyük demokrasisinde insan hak ve hürriyetleri zedelenmiş, fakat senatör aleyhinde de kuvvetli bir cereyan baş göstermiştir. Patlak veren ilk hâdise Mc Carthy'nin adamlarının bir arkadaşlarına izin verilmediği için topyekûn ordu aleyhinde harekete geçtiklerinin ortaya atılması olmuş, iddianın doğru bulunduğu anlaşılınca kıyamet kopmuştur. Mc Carthy böylece ilk darbeyi yemiş, komünistleri temizliyorum derken bir takım kirli işler çevirdiği meydana çıkmıştır. Bunun üzerine Senato husus bir tahkikat komitesi kurulmuş ve mesele ciddi şekilde ele alınmıştır. Şimdi Senato umumi heyetinin takbih kararını vermesi senatörün sonunun geldiğim işaret etmektedir. Artık Mc Carthy Amerika'da korkunç bir kuvvet olmaktan çıkmıştır.

Demagogların doğmasına vesile veren Amerikan demokrasisi Allahtan ki onları berteraf etmek kudretini de beraberinde taşıyor.

Rusya

Moskova'da bir Nato

Arnavudun adı Manuş Mutiu idi. Rumeninki Şivu Stoyka. Macarınki Andras Hegedus. Bulgarınki ise Anton Yugof. Bir de beşinci vardı: Çang-Wen-Tien. Ama o Çinliydi ve isminin garabeti anormal değildi. İşte bu beş adam aynı gün Moskovada bir kürsüye çıktılar ve uzun birer nutuk çektiler. Söyledikleri aynıydı: Eğer batı demokrasileri Almanyanın silâhlanmasına dair olan Londra ve Paris andlaşmalarını tasdik ederlerse doğu demokrasileri de kendi aralarında askeri bir ittifak aktedeceklerdir. Acaip adlı beş adam, Rus başkentinde toplanan konferansa yedi peyk devletin gönderdiği delegelerden

Molotof

Merakı hukuk mu?

Moskova işte burasıdır

Gök tırmalayıcılardan sonra NATO'yu taklid edecekler

dördü ve Kızıl Çinin müşahidi idi. Konferansın ilk günü Çek delegesi Siroki ile Doğu Almanya temsilcisi Grotewohl da aynı şeyi söylemiş, onlara Polonya delegesi de katılmıştı. Nitekim konferansın sonunda yayınlanan tebliğde de tıpatıp bu niyet ifade ediliyordu. Dağ, doğura doğura bir fare doğurmuştu.

Kremlin davetiyeyi Türkiye dahil bütün Avrupa memleketlerine göndermişti. İstediği şuydu: Bu memleketlerin temsilcileri Moskovada toplansınlar ve Avrupanın müşterek emniyeti meselesini görüşsünler. Öyle bir sistem kurulsun ki, silahlanmaya lüzum kalmasın.

Bunu herkes istiyordu, ama Rusyanın maksadı başkaydı. En çok korktuğu hâdise gerçekleşmek üzereydi. Batılılar Almanya'nın silâhlanmasına dair andlaşmayı imzalamışlardı. Almanya resmen NATO âzası oluyordu. Kalan, parlâmentoların bu andlaşmayı tasdiki idi. Eğer tasdik ederlerse Avrupanın ortasında kuvvetli ve hür-yarım da olsa- bir Almanya meydana gelecek, komünist ihtiraslarına set çekecekti. Aynı Almanya daha da kuvvetlenince doğudaki parçasını ilhak etmenin yolunu arayacaktı. Bir çaresini bulup tasdik işini hiç olmazsa geciktirmek gerekiyordu. Konferans, iste bunu temin için düşünülmüştü. Fakat bardılar oyuna gelmediler. Toplantıya katıla katıla yedi peyk devletin temsilcisi ile Kızıl Çinin müşahidi katıldı. Varılan karar ise Doğuda, yani Demir perde gerisinde bir yeni «NATO» kurmaktı. Deniliyordu ki: Eğer batılılar Londra ve Paris andlaşmalarını tasdik ederlerse komünistler de askerî kuvvetlerini tek bir komuta altında birleştirecekler ve «tecavüze karşı kendilerini koruyacaklardır».

Tebliğ parlak bir merasimle neşredildi. Başta Malenkof, bütün Rus ileri gelenleri oradaydı. Aralarında Mareşal Zukof da vardı. Mareşalin bulunması, kurulacak birliğin başına onun getirileceği rivayetlerine yol açtı. Votkalar içildi, havyarlar yendi, parlak sözler sarfedildi.. ve dağılındı.

O akşam Moskovadaki ve peyk devletlerdeki batılı diplomatlar tebliğin metnini öğrendiklerinde gülmekten kendilerini alamadılar. Bir değişiklik olmayacaktı ki.. Peyk devletlerin askerî kuvvetleri zaten Rusyanın fiilî kumandası altındaydı. O kadar ki, Polonya Milli Müdafaa Vekili Rus Mareşali Rokosovski idi.. Varınız kıyas ediniz! Demek ki yapılacak olan sadece, fiili bir durumun hukuki cephesini tamamlamaktan ibaretti. Hattâ o bile şarta bağlanmıştı; Londra ve Paris andlaşmaları tasdik edilirse...

Kremlin sâkinlerinin bunu hukuka olan aşırı bağlılıklarından dolayı yaptıklarını sanmak elbette ki, safdilliktir. Maksad, bu andlaşmaların katiyet kesbetmesinden evvel bir defa daha batı demokrasileri arasında ihtilâf çıkarmak, umumî efkâr üzerinde tesir icra etmektir. Zira Batı Avrupada işin hakiki mahiyetini bilmeyip «vay canına!» diye endişeye kapılanların sayısı hayli kabarık olacaktır.

Bu durum, konferansın fiyaskosunu belki örtecektir.

Mısır

Suikast serisi

Eğer o tayyare havalansaydı Mısır bugün memleketi idare eden subaylardan mahrum kalacaktı. Zira tayyareye bombalar yerleştirilmişti. Bahis mevzuu tayyare Kahire Hava Meydanında bulunan askeri tayyarelerden biriydi.

Bu yeni suikast hava kuvvetleri Kurmay Başkam Albay Abdülnekar'in Abdulhay ve onun maiyetindeki yüksek subaylar tarafından hazırlanmıştı ve doğrusu istenilirse muvaffak olması için bütün tedbirler alınmıştı. Geçen defa bir mitingde ablan kurşunlar başvekile zarar vermemişti. Aynı şekilde tabancalı bir suikastı denemek belki aynı neticeyi doğururdu. Daha radikal bir hal çaresi bulmak lâzımdı. Bulundu.

Bu hafta içinde Başvekil Cemal Abdülnasır ve yalan mesai arkadaşları Sed El Ali bölgesinde bir tetkik seyahatine çıkacaklardı. Binecekleri tayyare Kahire hava meydanındaydı. Ona, gayet güzel şekilde saatli bombalar yerleştirildi. Bombalar tayyare havada iken patlayacaktı ve kazadan tabii hiç kimse kurtulamayacaktı. Rejimin ikinci adamı olan Selah Salem de başvekille beraber bulunacağı için o taraftan bir tehlike kalmayacaktı. Aynı anda Kahire'de Albay Abdulhay'a sadık kuvvetler İhtilâl Meclisinin diğer azalarını hemen evlerinde tevkif edecekler ve diktatörlük böylece sona erecekti.

Bu plân hazırlanırken Müslüman Kardeşler Cemiyeti ile de temasa geçilmiş, hattâ General Necibe bile bir rol verilmişti. Gerçi generalle görüşülememişti ama kendisinin başa geçmeye hazır olduğu tahmin ediliyordu. Başvekil Cemal Abdülnasır tayyareye bindikten sonra bir hava subayı meydanda kalan diğer uçakları da tahrip edecek ve böylelikle her hangi bir hareketi önleyecekti.

Ancak bir tek ihtiyatsızlık yapıldı, suikastın plânı duyuruldu. Hem suikasta methaldar bulunanlar da az değildi. Komplo keşfedilir keşfedilmez ilk elde 80 subay tevkif olundu. Bir çok ev basıldı, bir çok evrak ele geçirildi. Bunlarda belirtilen bir nokta Cemal Abdülnasırın Mısırın başına yeni bir diktatör kesildiği ve o yaşadığı müddetçe demokrasinin kurulmasına imkân bulunmadığı idi.

İdama mahkûm edilenler

Halbuki aynı anda Cemal Abdülnasır İhtilâl Konseyi nezdinde bir adam hakkında şefaatta bulunuyordu. Bu adam Müslüman Kardeşler Cemiyetinin reisi Hasan el Hudeybî idi. Hudeybî, binbaşı Selah Salemin riyasetinde kurulan bir istiklâl mahkemesi tarafından asılmak suretiyle idama mahkûm edilmişti. İdama mahkûm edilen sadece kendisi değildi. İlk suikastın faili ve tertipçilerinden pek çok kimse de aynı cezaya uğramışlardı. Ama Hasan el Hudeybî, ismi bütün müslüman memleketlerde bilinen bir adamdı. Nitekim tâ Pakistan'dan Cemal Abdülnasır'a onun affi için telgraflar gelmişti. İhtilâl Konseyi bu dileği kabul etti. Ancak, lideri affetmedi; cezasını müebbed hapse tahvil etti.

Mahkeme verdiği kararda hükümete Müslüman Kardeşler Cemiyetinin lağvım da tavsiye ediyordu. İhtilâl Konseyi diğer cezaları tasdik ederkenvedi kişi idama, yedi kişi müebbed hapse mahkûm edilmişti bu tavsiyeyi de makbul gördü.

Şimdi, Müslüman Kardeşler denilen suikastçı yuvasının faaliyetine Mısır'da resmen son verilecektir. Fakat bununla mesele halledilecek midir? Hiç şüphesiz hayır. Cemiyetin mensupları bundan böyle gizliden gizliye çalışacaklardır.

KADIN

Aile

Çocuğunuzdan zevk duyun

Hiç bir çocuğun yüzü başka bir çocugunkine benzemez. Aynı şekilde her çocuğun gelişme kabiliyeti birbirinden farklıdır. Kimi çocuk vücut kuvveti ve koordinasyon bakımından çok ileri olur, erken oturur, ayakta durur, yürür, âdeta küçük bir atlettir, halbuki diğer taraftan parmaklan beceriksizdir veya geç konuşur, hattâ erkenden emeklemesini, yuvarlanmasını bilen küçük atlet geç yürüyebilir. Kimi çocuk ise her şeyi o kadar geç öğrenir ki acaba bir kusuru mu var diye insanı şüpheye düşürür, sonradan da sınıfında birinci olur. Ona mukabil bakarsınız çok vasat zekâlı bir çocuk çok erken konuşmuştur.

Bütün bunlar gösteriyor ki, her insan ayrı ayrı vasıflar ve tekâmül safhalarına haizdir.

Kimi çocuk iri kemikli, iri yapılı ve tombul doğmuştur, kimi çocuk ne yaparsanız yapın ince ve nahif bir görünüşe sahip kalacaktır. Kiminin vasfı şişmanlıktır; hasta olup kilo kaybetse bile hastalığı geçer geçmez derhal eski kilosunu bulur; dünyanın derdi başına gelse iştahını kaybetmez. Buna mukabil bu tipin aksi bir kimse en gıdalı yemekleri yese bile zayıftır ve en mesut gününde dahi iştahsızdır.

Bütün bunları bilirken çocuğunuzu olduğu gibi kabul edememek, ondan şikâyetçi bir edâ takınıp onu sevmiyormuşsunuz hissini vermek elinizden gelmeli mi? Siz çocuğunuzu yüzü, ahlâkı, hareketleri, noksanlıkları ne olursa olsun sevin. Ondan zerk duyun. Çünkü evvelâ çocuğunuzun «tipi» ni değiştiremezsiniz, ikincisi; bu hissi bir tavsiye olmayıp son derece mühim bir noktaya temas etmektedir. Olabildiği kadar için takdir edilip sevilen çocuk kendine emniyeti olarak büyür ve mesut olmak ihtimalleri daha kuvvetlidir. Öyle bir ruha sahip olur ki kabiliyetlerini azamî derecede geliştirir ve karşısına çıkan bütün fırsatlardan istifade etmeğe cesareti vardır. Eksikliklerini kendine dert etmez.. Fakat anne ve babası tarafından olduğu gibi kabul edilemiyen, daima bir kusuru, bir noksanı olduğunu hisseden çocuk kendine karşı güvensiz olur.

«Bizim Hasan çok geç yürüdü», diye sık sık bebekliğinin bu normal hâdisesinin başına kakıldığını doymak, «Kardeş, bu çocuğa bilsen ne kadar kalsiostalin iğneleri yaptırdık, ne vitaminler, ne kuvvet şurupları içirdik, nafile, bir türlü toparlanıp normal bir çocuk kılığına giremedi, hep sıska, hep sıska» diye zavallının kabahati olmıyan bir şeyden suçlu oymuş gibi bahsedildiğini işitmek, «Babası da ben de sarışınız, bu nasıl böyle kara kuru çıktı bilmem» diye dudak büküldüğünü görmek çocukta durup dururken suçluluk duygusu ve aşağılık duygusu gibi kompleksler yaratılmasına sebep olur. Ruhuna bu gibi kompleksler gizlenen çocuk hiç bir zaman akli ve bedenî kabiliyetlerinden tam olarak istifade edemez. Hayatının başlangıcında maddi ve mânevi bir noksanlığı olduğunu hisseden çocuğun bu hissi büyüdüğü zaman on kere daha kuvvetli olacaktır, ve aşağılık duygusu ve suçluluk duygusu onun şuuraltına yerleşecektir. Bu duygular ise insanları huzursuz, kıskanç, hasut, sevilmez ve muvaffak olamaz tipten tutun da vatan haini veya cani olmağa kadar sürükleyen komplekslerdir. Onun için daha bebekliğinden itibaren çocuğunuzu bol bol sevin ve onun kusurlarını yüzüne vurmayın. Böylelikle hem iyi çocuk yetiştirir, hem de çocuğunuzun zevkini çıkarırsınız.

Moda

Dağınık saç hikâyesi

Audry Hepburn, Jeanmaire ve Leslie Caron gibi üç şahane afacan tipin sahne semalarında parlamaları, ikide bir vâki olan bir moda fenomeninin tipik nümunesidir: Kadınlar harpleri veya büyük felâketleri takip eden sosyal karışıklık zamanlarında saçlarım kesmek için dayanılmaz bir arzu duyarlar.

Günden güne saçlar kafatasına daha yakınlaşır ve kenarları gittikçe daha iğri büğrüleşir ve nihayet maymun tüyüne benzemeğe başlar. Kadınlar saç kesme hususundaki deliliklerini, «daha rahat veya daha ekonomik» diye mazur göstermeğe çalışırlar. Fakat beraberlerinde defterlerini tetkik edecek olursanız kadınların saçlarım kırptırmakla ne vakitten ne de paradan yana kârlı çıkmadıklarını görürsünüz. Kâr eden biri varsa o da berberlerdir. Hanımı, yatağından henüz kalkmış ve gene yatmağa hazırmış gibi gösteren dağınıklığı haiz zarif saçı edinebilmek için «şekil verme» denen esrarengiz merasime tâbi olması lâzımdır. Tabii, bu görenlerin kalbini çarptıran dağınıklığı ancak ve ancak, büyük bir artist yaratabilir. Binaenaleyh, buyrun berber masrafına.

Bu kadar olsa iyi. Kısa saçın kökleri çok derine inmektedir. Bütün tarih boyunca görülmüştür ki, para sağlam, politika sahnesi sakin ve kadınlar el üstünde taşındığı zamanlar, berberlerin en fazla böbürlendikleri zamanlardır. Herhangi bir tehlike sosyal nizamı tahdit ettiği zamanlar ise modaya bir durgunluk arız olur ve eski halinde kalır. Vaktaki tehlikenin arkasından bir kaos doğar kadınlar ekseriya başlarına vuran kurtuluş havasım koklamağa başlarlar.

Fransız ihtilâlinin dehşet devresinden sonra, son asrın 1920 senelerinin ateşli gençliğini hatırlatan bir çığrından çıkma hali kendini gösterdi. Kadınlar evvelâ saçlarını kestiler sonra da elbiselerini çıkardılar. (O devirde kadınlar göğüslerini' 1920 tipinin bacaklarını gösterdiği kadar gösteriyorlardı) Korselerini attılar. Tarihi müşahedelere göre korselerin atılmasını daima birbirile ilgili iki hâdise takip etmektedir - ahlâk düşüklüğü ve enflasyon.

Kısa saç

Ama ne kadın...

O zamanın laübaliliği, Fransız kadınlarının «a la victime» (kurban modası) dedikleri ve giyotinle uçurulmadan saçları kırpılan mahkûmları korkunç bir şekilde hatırlatan bir saç modasını benimsemelerinden pek âlâ anlaşılır. Bununla ilgili fakat nisbeten daha az ürpertici bir reaksiyonda kadınların harp sonrası Kalyasında sokaklarda dolaşan annesiz çocukların saçlarım taklit etmeleridir, 1920 nin «rüzgârla dağılmış» modasının yalan akrabası sayılabilecek bu günün kırpık modası kadınların yeniden haşarılığı ellerine alacaklarının vahim bir işaretidir.

Sosyal hayat

Masraf yaratanlar

Ersan Taksi mi? Selanik Caddesi «x» numaraya bir araba gönderir misiniz?

— Derhal, efendim.

Birkaç dakika sonra pırıl pırıl bir araba kapıya dayandı. Dünyanın ancak birkaç şehrinde bizdeki gibi lüks taksiler mevcuttur.

Tombulca bir hanım güçlükle arabaya yerleşirken gideceği yeri söyledi;

— Demirtepe, Fevzi Çakmak sokak.

Hanım şoförün para bozamadığını görünce ziyarete gittiği evin kapısını çaldı, ya elindeki parayı bozmalarını veya otomobil parasını vermelerini rica etti. Mesele halloldu. Salonun rahat koltuklarına oturdular. Ev sahibi

hanım Ankara'nın tanınmış sporcularındandı. Arkadaşının faaline çok şaştı:

— İlâhi kardeşim, şu iki adımlık yer için otomobile binilir mi?

— Aman şekerim, bende hâl mi kaldı. Bugün hizmetçinin izin günü. Ev işleri üzerimde kaldı. Artık bir de onun üzerine yol yürünür mü?

Ev sahibi hanım, başkalarına akü öğretmekten pek hoşlanmazdı. Dilinin ucuna gelen sözleri zor tuttu. Zavallı arkadaşı, her fırsatta yaptığı işlerden sanki küfelerce odun taşırmış gibi, bahsederdi. Bir taraftan da şişmanlıktan şikâyet edince, hareket etmesini tavsiye ediyorlardı. Halbuki kendisi evde ne çok işler yapardı. Fakat hiçbir zaman ev işlerinin insanı yıpratmaktan başka bir işe yaramadığını ve temiz hava teneffüs etmeden yapılan hareketin insana faydadan ziyade zarar verdiğini düşünmemişti.

Zayıflamak için komşu hanımların tavsiyesini dinlemiş, yarı aç yan tok gezdikten sonra biraz zayıflamıştı ama, ya o bozulan sinirleri.

Bazı kimseler spor yapmasını tavsiye etmişlerdi. Ömründe hiç spor yapmamışken 30 undan sonra yapabileceğini aklı pek kesmemişti.

Çaresiz şişmanlamaya mahkûmdu... Hem de ne çıkar canım, alan almış, satan satmıştı.

Fakat nedense yol yürümenin en faydalı ve en ehven sporlardan biri olduğu hatırına gelmemişti. Hoş gelseydi, o minare boylu topuklarının üzerinde yürüyebilir mi idi.

Sporcu hanım bütün bunları aklından bir anda geçirdi, geçirdi ama, arkadaşının bu tavsiyesini dudak bükerek dinliyeceğini ve omuzlarını silkerek:

— Hiç başka işim kalmadı sanki, diyeceğine bütün kalbi ile emindi. Sustu. Sohbete daldılar.

İki saatlik istirahat ve yenen pastalardan sonra muhakkak yine evine bir taksi ile gidecekti... G.G.

Çarşı

Et deyip geçmeyin

İngiltere ve Avusturya'da olduğu gibi madem ki boykot ilân edip et fiyatlarını ucuzlatamıyoruz, bari etin iyisini almağı öğrenelim.

İyi et alabilmenin bir tek çaresi vardır: Eti kendiniz seçersiniz. Onun için iyi eti kötüsünden bir bakışta ayırabilmelisini bilmeniz lâzım.

Zira kasabınız insafsızdır. Belki inanmıyacaksınız, belki hâlâ tatlı sözle, gülümseyerek ve «çok utanılacak bir misafirim» var diyerek size iyi et vereceğini zannediyorsunuz. Kasap size iyi et vermiyecektir. Çünkü veremez. Kasap oluşu buna manidir. Hakikaten iyi et pek nadir bulunur bir metadır. İyi yetiştirilmiş hayvanlar daha az itinalı yetiştirilmişlere nisbeten azdır. Aslında hayvanlar gelişi güzel yetiştirilmektedir. Kasap da bu ikinci derece eti elinden çıkarmağa mecburdur. Bu her dükkân, her semt ve her fiyat seviyesinde böyledir. Mamafih, kasapda daima bir kaç parça «daha iyi» et vardır, fakat bu da her müşteriye verilecek kadar bol değildir. Kasap bu iyi parçaları etten anlayan müşterileri için saklar. Bari siz de bu etten iyi anlayanlardan biri olun. Artık tecrübeyle sabit olmuştur ki İyi et alabilmek için sihirli bir kelime bilmenin faydası yoktur. Acaba niçin sadece «Bir kilo pirzola istiyorum ama iyisi olsun» gibi makul bir teklif, kâfi değildir.

Meselâ sığır eti alırken en iyi ipucu etin kırmızı nesici arasındaki beyaz nokta veya damar halindeki yağ parçalarıdır. Bu küçük beyaz yağ parçalan iyi lezzet ve körpe sığır eti alâmetleridir. Çekinmeden parmağınızı ete batırın. Parmağınızın bastırdığı çukur hemen düzeliyorsa et iyi demektir. Çukur çukur olarak kalmakta devam ederse kasaptan size başka parça göstermesini isteyin.

Etin üzerinde parmağınızı dolaştırmak da bir başka usuldür. Parmağınızın dolaştığı yerde çatlaklar hasıl oluyorsa nafile. Başka kasaba müracaat etmek lâzım.

Islak ve kaygan et bir çok nahoş vasıflara haiz demektir. Birinci sınıf sığır etinde kadife görünüşü vardır; yeni zenginin ipek jarse yatak örtüsü gibi parlamaz.

Sığır eti için en iyi renk koyu kırmızıdır. Kemiği ise pembe ve kırmızı damarlı olmalıdır. Etin yağı ise kalın ve beyaz olmalıdır.

Kuzu etinin ise kalın, sert ve beyaz yağı olmalıdır. İyi bir kuzu etinin rengini tarif etmek güçtür. En iyisi

orta bir gül rengi demek olacak. Herhalde sığır etinin renginden daha açık daha canlı bir rengi olmalıdır. Bu rengi tanımak o kadar zor değildir. Kuzu etine şöyle bir bakınca donuk renkli mi canlı renkli mi olduğunu hemen anlarsınız.

Kuzu eti muhtelif mevsimlerde muhtelif evsafta olur. İlkbaharda «süt kuzusu» bulunur. Bu, genç, körpe ve leziz bir ettir. Parçaları küçüktür. Bir pirzolasının eni iki yüksük boyundadır. Süt kuzusu mu yaşlı kuzu mu daha iyidir diye münakaşa edilemez. Bunların ikisi ayrı ayrı et sayılmalıdır. Yalnız şunu bilin kâfi: Süt kuzusu yalnız ilkbaharda bulunur. Sene ilerledikçe kuzular büyür. Dikkat edilecek nokta artık koyun olmuş kuza almamaktır. Karar bir kuzunun bir budu azami 2,5 kilodur.

İyi koyun eti bulmak hakikaten bir hayal olduğundan koyunlaşmış kuzular hakkında söyleyecek bir söz bulamıyorum. Yalnız yağının sararmamış olması bir tercih vesilesi olmalıdır. Doğrusu, koyun eti alırken hepimiz insafsız kasabın insafına kalıyoruz. Yegâne imdat şanslı olmakta aranabilir. Koyun eti alırken şansınız açık olsun.

Dana'ya gelince, size yegâne rehber olarak dananın rengim söyleyebiliriz. Süt danasının yağı pek fazla olmadığından yağma bakıp cinsini anlamaya çalışmak biraz zordur. Mamafih, olan yağı «berrak» beyaz olmalıdır. Hakiki süt danası pahalıya mal olduğundan, dükkânlarda satılan dana eti ekseriya sütten kesilmiş danalardır. Gerçi artık büyümüş olan dana daha ağır çektiğinden sahibine daha fazla para kazandırır ama okadar da kartlaşır. Sütten kesilmiş dana da olsa etinin rengi tam manâsile «pembe» olmalıdır.

Sosisleri mi sordunuz? Size basit iki usul sosislerin grileşmiş kısımları olanlarını sakın almayın ve sosislerin fazla miktarda beyaz olmamasına dikkat edin.

Eskiden tavuğu ayakları başı kesilmemiş ve içi temizlenmemiş olarak alır ve hiç olmazsa tazeliğinden emin olurduk. Zira o vaziyetteki bir tavuğun bayatlamağa tahammülü yoktur; hemen kokar. Halbuki iyi ve lezzetli tavuk yiyebilmek için kesilen tavuğun içi hemen temizlenmelidir. Tabii hindi de öyle.

Tam manâsile iyi et okadar nadir bulunur bir şeydir ki ancak hakikî koleksiyon meraklılarını alâkadar edebilir. Böylesini arasanız da bulamazsınız, bulsanız da sizden istenilen parayı ödeyemezsiniz. Ama hiç olmazsa bulunanın iyisini seçmeği bilmeniz de bir kârdır. Zaten kasap sizin etten anladığınızı anlarsa önünüze daima en iyi parçaları çıkaracaktır. Kasaba bu hissi vermeğe çalışmak iyi bir usul olarak tavsiye edilebilir. Gayret göstermek sizden.

Gayreti sizin göstereceğinizden eminiz. Çünkü para vereceksiniz, veriyorsunuz. Kasap bunu düşünür mü? Etin her nevisini size satacaktır. G.G.

KİTAPLAR

UYGULAMALI İLKOKUL İDARE REHBERİ

(Yazan : Cavit Binbaşıoğlu. Genişletilmiş ikinci basım. Ankara 1954 Güzel İstanbul M. 143 S. 175 kuruş.)

Yazar, bundan birkaç ay önce «İlkokul öğretmen ve idarecilerine uygulamalı rehber» adlı bir eser yayımlamıştı. Elimizdeki kitap, bunun genişletilmiş yeni baskısıdır. Bu kitapta «ilkokullarımızda karşılaşılan en önemli idare İşlerinin kanun, yönetmelik ve genelge hükümlerine göre - uygulanmış örnekler üzerinde - açıklaması yapılmıştır. Kitabın bölümleri: Çeşitli ve devam işleri; öğrencilerini öğrenim durumları ile ilgili işler; öğretmenlerin tayin, nakil, hastalık ve izin işleri; okul ve enstitülere girme işleri; istatistik işleri; kanun, yönetmelik, karar ve genelgeleri bulma listeleri; belli zamanlarda yapılacak işler; öğretmen meslek dergilerinin adres ve abone şartları.

ZİYA GÖKALP ARAŞTIRICILARI İÇİN İKİ REHBER

Bilim dergilerinde yayımlanan yazıların ayrı basımları, bu yazıların hayata daha çok karışmasını sağlıyor. Ayrı basımları kitaptan saymamak gibi bir temayül vardır. Belki, kütüphanecilik, bibliyografyacılık bakımından doğrudur. Fakat, beş yüz sayfalık şişirme, uydurma bir roman kitap sayılırken, şimdi adlarını vereceğimiz çeşitten incelemeleri sadece dergi sayfalarında kapalı bırakıp geçmek haksızlık olur. Bu işin tekniğini bilenlerden özür dileyerek, Ziya Gökalp üzerinde uğraşacaklara kolaylık sağlıyacak iki ayrı basımın adlarını veriyoruz:

Daha önce «Ziya Gökalp hakkında bir bibliyografya denemesi» adlı bir eser (1949) vermiş olan Cavit Orhan Tütengil, «Türkiyat mecmuası»nın 11. cildinde (1954) «Ziya Gökalpın Diyarbakır gazetelerindeki ilk yazıları» adlı bir bibliyografya yayımlamıştır. «Sosyoloji dergisi'nin 9. sayısında ise (1954), «Ziya Gökalp'ın yazılarında görülen değişik imzalar ve takma adlar» başlıklı bir İncelemesi çıkmıştır. Bizde böyle bir denemenin ilk defa yapıldığını söylemek mümkündür. Birçok yazarlarımız, takma adlarının bilinmemesi yüzünden tam olarak incelenememektedir.

MİLYONCU MARKO

(Marco Millions)

(E. O'Neill'den dilimize çeviren : Avni Givda. İstanbul 1954 Maarif M. 111+181 S. 125 kuruş Marif Vekâleti Modern Tiyatro Eserleri Serisi: 69).

Ünlü gezgin Marco Polo'nun dünyaca, haksız olarak yalancı olarak tanındığını belirten yazar, «Beni, o günahına girilmiş Venedikli'nin iyi ruhunu temize çıkarmak üzere ona zindan olan kitabının satırları arasında cihada sürükliyen işte bu haldir.» diyor. Doğudaki gezilerinde gördüğü her şeyden «şu kadar milyon» diye bahsettiği için «Milyoncu Marko» diye andan Marco Polo'yu bir de ünlü sahne yazarından dinliyelim. Eser 3 perdedir.

*

ÇOCUKLARA ATATÜRK'Ü ANLATAN ÜÇ KİTAP

İstanbul'da Nebioğlu Yayınevi 10 Kasunda, kapağı Faruk Geç, iç resimleri M. Necati Yazar tarafından çizilmiş, renkli, 31. sayfa tutan bir kitap yayımladı; «Resimlerle Atatürk'ün hayatı.»

İstanbul'da Güneş Yayınevi, «Atatürk, hayatı, inkılâpları, vecizeleri» adı altında, 16 sayfalık bir küçük kitap çıkardı. Fiyatı: 25 kuruş.

Necdet Güneşoğlu'nun: «Atatürk, hayatı, hâtıralar, seçme şiir ve yazılar» adlı bir küçük kitabı yayımlandı. 32 sayfa tutan bu kitap da resimlidir; adından anlaşılacağı gibi Atatürk'ün hayatını, ona ait fıkraları, seçme şiir ve nesirleri, resimleri içinde toplamaktadır. Ankara'da basılmıştır.

Atatürk'ü çocuklarımıza anlatmak amaciyle hazırlanan bu kitaplar faydadan uzak değildir. Fakat böyle büyük bir amaç için daha güzel eserler gerek. Bu ödev her şeyden önce Maarif Vekâleti'ne düşer. Her 10 Kasım bize bu fırsatları bağışlamaktadır.

*

KÜLTÜR DÜNYASI

Unesco Türkive Millî Komisyonu'nun dergisi

Ocak 1954 den beri ayda bir yayımlanan bu dergi ilk cildini tamamlamak üzeredir. Baskısı güzel. Fiyatı pahalı değil (50 kuruş). İçinde faydalı yazılar var. Yalnız, her sayısı hemen aynı imzaların tekeli altonda gibi.. Bir iki profesörün aynı tipte yazıları, bir iki şairin şiirleri, hemen hep aynı yazarın sanat tenkitleri.. Sonra, bu derginin önemli bir eksiği var. «Unesco» damgasını taşıdığına, hem de «Türk Komisyonu»nun dergisi olduğuna göre her şeyden önce Türkiye'nin fikir ve sanat hareketlerini yankılandırması lâzım. Derginin aktüalite yanı zayıf, hattâ yok gibi.. 10. sayıdaki «kültür haberleri» de dışa ait. Dergi, bu yönünü kuvvetlendirebilir.

AVUKATLIK SANATI

Yazan: Erhan Löker. Ankara 1954 Yeni M. 159 S. Ciltli

Kemlisi de avukat olan yazar, bir seri kitabı arasına en son bunu da katmış bulunuyor. Kitabın ana bölüm başlıklarını alıyoruz: 1. Avukat kimdir? 2. Avukatlığın meslekî esasları; 3. Dâva nedir?; 4. Ceza dâvasında müdafaanın sekiz prensibi; 5. Hukuk dâvasında müdafaanın sekiz prensibi.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Moskova radyosu, Rusyada caz müziğinin yalnız çalındığını değil, Rusların bundan hoşlandıklarını da itiraf etmiştir.

Bu vaziyet ortaya yeni bir mesele atmış bulunmaktadır. Zira, böylece, Rusyanın yeni idarecilerinin musiki hakkında fikirlerini değiştirdikleri görülmektedir. 1947 de komünist partisi merkez komitesi, caz müziğinin kötü ve zararlı bir müzik olduğuna karar vermişti. (A. F.)

*

Bob Thomas isminde üç yaşında bir bebek, annesinin çamaşır makinesine düşerek boğulmuştur.

Çamaşırları bahçeye astıktan sonra dönen anne, çocuğun makinenin yanındaki iskemleden, tekneye atladığını anlamıştır. (New York Times)

*

Kraliyet Hava Kuvvetlerine mensup bir kaç tayyareci ipnotizma yaptırdıktan sonra sigarayı bırakmışlardır.

60 yaşında olan ipnotizmacı Henry Blyth, karargâh subaylarından biri ile tütün içmenin zararları hakkında konuşmuş ve bundan sonra tecrübelere başlanmıştır. Şimdi aralarında yüksek rütbeli subaylar da sigaradan vazgeçebilmek üzere yardım istemektedirler.

Henry Blyth tiryakileri teker teker yanma çağırarak «Artık Sigarayı sevmiyeceksin, iğreneceksin.» diye telkinde bulunmakta ve en koyu tiryakilere dahi sigarayı bıraktırmaktadır.

(New York Times)

*

New Jersey'de yaşayan 88 yaşında Ephraim Hornen 17 nci defa baba olmak sureti ile yeni bir rekor kırmıştır. 43 yaşında olan karısı Mary, kocasına son günlerde yeni bir evlât daha kazandırmıştır. Ephraim, gazetecilere şunları söylemiştir: «Benim hiç bir şeyden haberim yoktu. Karımın hamile olduğunu ve çocuğumuz olacağını kendisini hastananeye götürmek üzere sıhhi imdat arabasında görünce anladım. Zaten ben daima her şeyi son dakikada fark ederim.»

(Time)

*

Londrada, beşer odalı altı ev büyüklüğünde ve 750 bin İngiliz lirasına mâl olan bir elektronik beyin imâl edilmiştir.

Bu alete, «Üç buutlu elektronik beyin» adı verilmiştir. 850 beygir kuvvetinde bir enerji sarf eden ve alelade hesap makinelerinden son bininin işini birden gören bu elektronik beyin bilhassa güdümlü füzelerin seyrini tetkik etmeğe yaramaktadır. Bu beynin çalıştırılması senede 150 bin İngiliz lirası masrafa mal olacaktır. (Time)

Birleşik Amerikanın Ceveland şehrinde oturan bir Amerikalı, arkadaşı ile kavga ederken yüzüne bir yumruk yemiş ve hastahaneye kaldırılmıştır.

Aylarca hasta yatan John Meyer ismindeki bu gencin, tazminat için mahkemeye bas vurması beklenirken, kendisine dayak atan arkadaşına 10 dolar verdiği hayretle görülmüştür. John Meyerin burnunda tedavisi kabil olmayan tıkanıklık vardı ve yediği şiddetli yumruktan soma bu tıkanıklık geçmişti.

(New York Times)

*

Neşredilen istatistiklere göre, kanser ve kalb hastalıkları en fazla ölüme yol açan hastalıklar olma vasfım muhafaza etmektedirler. 5 ilâ 6 yaş arasında bulunan her 10.000 kişiden 112 si bu hastalıklardan ölmektedir.

(New York Times)

Kemik yiyen kız

Dişlerini kalkındırıyor

Rus komünizm kurucusu Lenin'i tahnid eden adam ölmüştür. Bu şahsın adı, Boris İ. Zbasky idi. Moskova Tıp enstitüsü uzvi kimya profesörü idi..

Tıp işçisi gazetesi Prof. Zbraskynin öldüğünü yazmış, fakat ölüm sebebini veya yaşını belirtmemiştir. (U. P)

*

New York'un Fulton pazarında başlayan grev, şehrin balık ihtiyacım sekteye uğratmıştır.

Dörtyüz balıkçı geceyarısından sonra greve başlamışlardır. New York balık sanayiin de böyle bir grev 34 seneden beri ilk defa görülmektedir;

(New York Times)

Pariste iki avukat müdafaa sıralarının çalınması üzerine, aralarındaki ihtilâfı duello ile halletmeğe kalkışmışlardır. Her iki avukat da nüfuzlu kimseleri temsil etmektedir.

Avukatlardan Pierre de Perpaonun jean Biagi'ye «Benim hakkımda bir çok şey uyduruyorsun» demesi üzerine Biagi arkadaşını tokatlamıştır. Tokadı yiyen avukatın «Kozumuzu şeref meydanında paylaşınız» demesi ikisini de düelle etmeğe mecbur kılmıştır.

Fransız barolar başkanı, bu düelloya mani olmak için elinden geleni yapacağım söylemiştir.

(News Week)

*

Amerikan Kanser cemiyeti, ciğer kanserine karşı girişilen topyekûn mücadelenin bir kısmı olarak, 45. yaşını geçen her erkeğin göğüs röntgeninin alınması lâzım geldiğini açıklamıştır. Kanser Cemiyeti, göğüs röntgeninin başlangıç mahiyetindeki ciğer kanserlerini göstereceğini ve kanser yayılmadan önce ciflerin çıkarılabileceğini ümid etmektedir.

(New York Times)

*

Sovyetler Birliği Botanik Enstitüsü direktörü Moskova radyosunda yaptığı bir konuşmada Merih'de bu sene diğer senelere nispetle çok daha az bulut olduğunu söylemiştir. (A.P.)

*

İngilterenin Gal eyaletinde bulunan eski bir şatonun demir kapısından içeri girerken çocuk sesleri duyulur. Bu çocuklar koşup oynamakta ve türlü ya* ramazlık yapmaktadırlar. Şato dışındaki çocuklar ile aralarındaki fark kör olmalarıdır.

Fakat kör olmak ve görememek neşelerini kaybettirmez.

Bu çocuk yuvası Prenses Margarit'-in himayesi altındadır ve 1949 senesinden beri binlerce kör çocuğun bakımım temin etmektedir.

(News Week)

Amerika'da, vitrinlerinde hamile kadınları temsil eden mankenler bulunduran mağaza sahipleri, Amerikan kadın teşekküllerinin hücumuna uğrar muşlardır. İşin garip tarafı mankenlerin parmaklarında alyans bulunmaması bu hususa sebeb olmuştur.

Mağaza sahipleri mankenlerin parmaklarına adi metalden alyanslar takmak zorunda kalmışlardır.

(News Week)

İngiltere Dış İşleri Bakanı Authony Eden Amerikan şapka imalâtcıları tarafından 1954 yılının en iyi şapka giyen erkeği olarak gösterilmişdir. Anthony Eden dört seneden beri pek nadir olarak şapka giymektedir ve resmi ziyaretler müstesna her yere şapkasız gitmektedir.

(New-York Herald Tribune)

Cezaevleri

Düzeltilemiyen durum

Tevkifini müteakip, kapısının üzerinde «Yeni Cezaevi» yazılı hapishaneye götürdüler. Küçük, demir bir kapıdan içeri girdi, kâtibin önünde durdu, elbiselerini çıkardılar, mahkûmlara mahsus eşyayı kendisine verdiler. Ve içeri girdi..

Bu hâdise, Türkiye'de hemen hergün yüzlerce insanın karşılaştığı bir hakikattir. Hapishaneye düşmek, kapıdan girişi ile bir felâket, yaşanılan muhit, yer ve imkânlar bakımından bir dehşettir. Muhakkak ki, suç işlemiş bir insanı müreffeh, konforlu ve cazip yerlere götürüp, yatılmayacağız. Dünyanın hiç bir yerinde bu mesele böyle değildir. Fakat, dünyanın hiç bir yerinde de hapishane bizde olduğu kadar feci ve dehşet verici olamaz. Türkiye'de her şey bir yeni düzene girerken, ıslaha doğru giderken, islâhı nefs etmesi için mahkûm ettiklerimiz kötü ve en iptidai şartlardan mahrum binalara sokulur.

İçeri gireni ilk gece, «tecrithane-de:» misafir ettiler. Tecrithane, damı, çatısı, olmıyan, her tarafından soğuk rüzgâr güren büyükçe bir oda idi Pislik, en mümeyyiz vasfı idi. İnsanlar üstüste yığılmıştı, uyuyorlardı. Def-i hacette bulunmak için herhangi bir başka yer aramak lüzumsuzdu. Burada, bulunduğu yerde yüz seksen derece bir dönüş ile insanın karşısına çıkar. Her şey, her türlü ihtiyaç, başka bir yer aramadan istenildiği şekilde burada giderilebilir. Girenin, hapishane ile yabancılığı kızarıp morarması ile belli olursa buralara bir kaç defa gelip gitmişler, kendisine durumu anlatırlar, hattâ anlattıklarını yaparlar.

Adam tecrithanede bir gece kaldı. Burada kalmasının sebebini şu şekilde izah ediyorlardı: Tecrithane, her türlü pislikten temizlenmek, ertesi günü yapılacak muayeneye kadar diğer mahkûmların arasına, hastalıklıyı, böcekliyi sokmamak içindir. İzah tarzı, tecrithanede bir gece geçilmemiş bir mahkûm için ne kadar normal, insani ve cezaevleri için ne kadar iftihar vericidir. Halbuki içme girip gördükten sonra, bu kadar kötü, gayesinden bu kadar uzaklaşmış başka bir yer tasavvur edilemez.

Tecrithanelerin düzeltilmesi için senelerdir hiç bir hareket yapılmamıştır. Bu sistem, isminin insana telkin ettiği manâdan çok uzak, tamamen dumura uğramış olarak hâlâ durmaktadır.

Tecrithanede gününü geçiren bir mahkûmun, hemen ertesi günü saçları kesilir. Kestiler; üzerine kötü ve senelerdir yüzlerce mahkûmun sırtından geçmiş bir elbise verdiler. Hücresi tayin edildi, soktular. Yatak, yorgan evinden geldi, tahtalardan yapılmış - buna bile şükür edebilir- karyola gösterdiler.

Memleketimizdeki hapishanelerde mahkûmları ayrı ayrı hücrelere koymak, tecrit etmek yoktur. Bugüne kadar

GEÇMİŞ GERÇEKLERDEN

Otuzbeş sene sonra

Avni BAŞMAN

Sene 1917. Nisan içinde bir gün. Yaza daha epiyi zaman vardı ama Maraş'ta sıcaklar başlamıştı, hem Temmuz sıcakları. Çirkin, pis bir hana benzeyen, fakat «saray» denilen, Hükümet Konağına gidiyordum, Bir sokak köşesinde, tanıdık bir Ermeni doktorla karşılaştık. Yanında bir Alman zabiti vardı. Tanıştık. O da doktormuş. Irak cephesinden izinli gelmiş, Maraş Alman hastanesinde istirahat ediyormuş.

(Burada bir parantez açıyorum. Birinci Dünya Harbinden evvel Maraşta bir Alman hastanesi; mektepleri, atölyeleri ye çiftlikleri ile, biri Alman, öbürü İngiliz, iki yetimhane; lise derecesinde bir Amerikan mektebi ile bir theologi semineri (ikisi de yatılı) vardı -bunlar Protestan misyonları tarafından idare edilirdi; Franciscain manastırı ile mektebi de Katolik müessesesi idi. En mükemmeli Amerikalıların olmak üzre, hepsi geniş bahçeler içinde mahsus inşa edilmiş binalarda yerleşmişlerdi. Bizim küçük, sakil bir bina içinde beş senelik bir idadimiz ile bir kaç bakımsız ilkmektepten başka bir şeyimiz yoktu.)

Karşımdakilerle ayaküstü bir kaç lâf arasında sıcaktan bahsedildi. Ben «burası böyle, kim bilir Bagdad nasıldır?» demiş bulundum. Alman doktor, souk bir eda ile cevap verdi:

«İngilizlere sormalı.»

«Neden?»

«Nedeni var mı? Şimdi onlar Bağdad'da,» diyen Alman, hiç hoşuma gitmeyen müstehzi bir sırıtma ile, sözünü tamamladı: «Haberiniz yok galiba, Bağdad düştü.»

«Ne zaman?»

«11 Martta.»

Ayrıldık. Ben fena halde bozulmuştum, bir taraftan Bagdad'ın sukutuna üzülüyor, öbür taraftan da olan-bitenden habersiz «zaferi nihai» teraneleri ile avutulduğumuza yanıyordum. Bagdad'ın akibetinden Maraşta kimsenin haberi yoktu.

*

Şimdi, otuzbeş sene sonra dinlediğim bir hikâyeyi anlatayım.

1917 Mayısı içinde Başkumandan Vekili Harbiye Nazırı Enver Paşa, vaziyeti yalandan görmek üzre, Suriyeye gitmiştir.

Harekât Dairesi Reisi Bronsart Paşa muavini Kaymakam (yarbay) A. Beye şu talimatı verir: «Nazır Paşa dün Suriyeye gitti Kendisine Sadrıazam Talât Paşa vekâlet edecekmiş. Talât Paşa şimdi burada, Nazır odasında. Biraz evel beni çağırttı. Son askeri vaziyet hakkında malûmat istedi. Almanca anlamadığı için bu malûmatı benim yerime siz vereceksiniz. Kendisine böyle söyledim. Muvafık gördü. Şimdi Nazır odasında sizi bekliyor. Vaziyeti münasip şekilde anlatırsınız.

Talât Paşa A. Beyi, nazik bir teklifsizlikle kabul eder. İltifat gösterir. Nereli olduğunu sorar, aldığı cevap üzerine «Anadolu evladı, halis Türk!» diye ayrıca memnunluk beyan eder.

A. Beyin ortada büyük masanın üstünde serili harita üzerinde Sadrazama verdiği izahatın en kısa hülâsası şudur:

Şarkta: Ruslar Erzurumu aldıktan sonra Erzincana doğru ilerliyorlar. Bir kolları Muş üzerine yürürken başka bir kolları, İngilizlerle birleşmek için, Iraka sarkmağa çalışıyor.

Irak cephesinde: İngilizler Bağdadı aldıktan sonra hareketlerimi Musul istikametinde devam ediyorlar; Cenupta Filistin cephesinde de Şimale doğru yürüyorlar.

Talât Paşa bu izahatı, arada Bağdad'ın ne zaman düştüğünü sorup «11 Martta» cevabını alarak, başından sonuna kadar dikkatle dinler. A. beyin izahları bitince bu vaziyetin düzelmesi için neler yapıldığını, alınan tedbirleri, elde işe yarar ne kadar kuvvet olduğunu öğrenmek ister.

Bu mevzularda tatmin edici bir vuzuh ve sarahetle konuşacak durumda olmayan A. Bey cevabım biraz tez geçerek sözlerini şöyle bitirir:

«Elimizde en seçme birliklerden kuvvetler var.»

«Peki, nerede bunlar?»

«Galiçyada, Dobricede, Makedonyada.»

Sadrazam, iki eli masanın kenarında, gözleri haritaya dalmış, bir iki dakika düşündükten sonra A. Beye döner:

«Kaymakam Bey,» der, «Verdiğiniz izahat için size teşekkür ederim. Şimdi beni dikkatle dinleyiniz. Bu akşam yatsıdan sonra, sokaklar İyice tenhalaşınca bizim eve geleceksiniz. Ev Ayasofyanın karşısındadır. Haritalarınızı beraber getirirsiniz. Sizin bizim eve geldiğinizi, âmirleriniz dahil, hiç kimse bilmeyecektir. Kimseye görünmeden kapalı bir araba ile gelirsiniz. Adamlarım sizi kapıda karşılarlar. Bu konuşmamız da son derece mahrem kalmalıdır. Size itimad ediyorum.»

Kaymakam A. Bey, o gece, Sad-

Adalet Bakanlığına yapılan bütün telkinler hiç bir netice vermemiştir. Son aylarda, geçen senenin bütçesine konulan bazı «tahsisatçıklar» ile hapishanelerin yeniden onarılması, düzeltilmesi için faaliyete geçilmişti. Bu faaliyetin yeni bütçe yılına girerken - verilen malûmata göre - neticesini kısaca bildirelim :

Sinop ve Ankara cezaevlerinin duvarları - dış duvarlar yeniden elden geçirilmiş, yıkık yerler düzeltilmiş, eksilen taşların yerine yenileri konulmuştur. Diğer hususlarda hiç bir faaliyet yoktur. Hapishanesi olmıyan bir kaç kazaya - hapishanesiz ilimiz yoktur - bina inşa edilmiş, fakat bunlar da modern olmaktan uzak tutulmuştur.

Halbuki Meclis'te hapishanelerin feci halleri bahis konusu olurken Adalet Bakanı, hepsinin düzeltileceğinden bahsetmiştir. Düzeltme sadece dış duvarların bir kaç taşının yerine yenilerini yerleştirmekten ileri gitmemiştir.. Mahkûmları ayrı hücrelere ayırmak için çalışmalar yapılacağı söylenmiş bu husus, resmen ifade edilmiştir. Bugün bir odada - oda değil kocaman bir salon - on veya yirmi, hattâ otuz mahkûm bulunmaktadır. Mahkûmiyet sebepleri birbirinden farklıdır. Katil, azılı katil, hattâ idam mahkûmları, - cezalarının infaz edileceği güne bir kaç gün kalıncaya kadar -bir arada kalırlar. Bir kaç gün hapis ile cezalı olanlar da bunların arasına konulur. Bizim hapishanelerde suçların derecesine göre mahkûmları sınıflandıran bir zihniyet yoktur. Gelişi güzel tertip yapılır. Dikkat, mahkûm adedinin anide fazlalaşması karşısında yer darlığına ne gibi bir çare bulunacağı noktasında toplanır.

Yapılması lâzım gelen

Halbuki, bugünkü sistemin sakatlığı ortadadır. Bir insanı mahkûm etmenin en kestirme izahı, işlediği suçu. tekrar etmemesi, islahı nefs ederek cemiyete dönmesini temindir. Halbuki düşüncenin hiç bir zaman yer etmediği söylendiği zaman ilgili makamlar bize şu cevabı vermektedir:

Daha ne yapılsın? Hapishanelerden, mahkûmların iş ahlâkı edinerek çıkması için Yeni Cezaevleri kurduk, iş usulü tesis ettik ve bu suretle mahkûmlara çalışarak hayatlarını kazanma yollarını gösterdik.

İş sahası olan illerdeki bütün cezaevlerinde, bu kısımlara cemiyet içinde esasen bir mesleği olan mahkûmlar yerleştirilmektedir. Bunların arasına zaman zaman hiç bir iş tutmamış, mesleği olmıyan kimselerde sıkıştırılmıştır. Geriye kalan binlercesi, hiç bir meslek edinmeden, geldiği gibi çıkmak üzere mahkûmiyetlerini çekmektedir.

Cezaevinden köşe

Herkes evinin efendisidir

Hele, Adalet Bakanının iş esası olan yeni cezaevlerinde mahkûmiyetlerini çekenlere tatbik etmek istediği usulden sonra, meslek sahibi bir kimse dahi hapishanede çalışmak istememektedir. Çünkü Adalet Bakanlığının bir kararı vardı, buna göre -iş yapan, çalışan makamların mahkûmiyet senelerinde normal ve haklan olan indirme artık yapılmıyordu.

Sonradan, Meclis bu kararı iptal; etti, fakat mahkûm o kadar emniyetsizlik içindedir ki, bozulan bu kararın tekrar yerine konmasından endişelidir. Bunun için çalışmak istememektedir. Kendisini zorlamak lâzım gelmektedir.

Yanlış yolda olduğumuz muhakkaktır. Çünkü bizim usullerimiz mahkûma eziyet etmekte dışarı ile temasım kesip, dışarıyı ve işlediği suçu hafif gösterecek bir haleti ruhiyeye kendisini atmaktadır. Bugün sadece İmralı cezaevinde bu noktaya dikkat edilmektedir, diğer taraflarda tatbik edilen usuller neticesinde, mahkûmu cemiyete iyi ve yararlı olarak değil, kötü ve kötü huylan daha da fazlalaşan bir mahlûk halinde iade etmekteyiz.

Hapishanelerde, seviyeye göre kültür vermek mahkûmu okutmak gibi usuller yoktur. Tamamen başı boş bırakılmış mahkûmlar, ellerine geçen kamalı bıçaklı gazeteleri, mecmuaları okumakla vakit geçirmektedirler. Son zamanlarda, hapishanelere öğretmenler tahsis edilmeğe başlanmıştır. Fakat bu öğretmenlerin vazifesi sadece alfabeyi öğretmek mahkûmun gazeteyi heceliyerek okumasını temin etmekten ileri gidememektedir.

Mahkûm için doğrudan doğruya ahlâkî mevzular ihtiva eden kitapları okumak ve kendisine bunu okutmak

razamın evinde, Talât Paşanın ve, Merkezi Umumi âzasından olduklarını sonradan öğrendiği, dört sivilin huzurunda haritalarını serer, gündüz anlattıklarını bir daha söyler.

Ertesi gün Babı-Âlide Meclisi-Vükela odasında neler konuşulduğunu A. Bey öğrenememiş, fakat hayli sert lâflar edilmiş olduğunu, aylardan sonra, başkalarından işitmiştir.

Seyahat on gün kadar sürer.

Başkumandan Vekili Harbiye Nazırı Enver Faşa İstanbula dönmüş ve makamına oturmuştur. Aradan bir saat ya geçmiş, ya geçmemiştir. Kaymakam A. Bey Nazır Paşanın huzurundadır.

Enver Paşa, her zamandakinden daha gergin bir yüz, daha sert bir bakışla karşısındakine gözlerini dikerek şu hitapta bulunur:

«A. Bey, ben sizi beğenir ve takdir ederim. Kabiliyetli ve çalışkansınız. Fakat anlıyorum ki, şimdiki işinizde kaldıkça ilerliyemeyeceksiniz. Ben ilerlemenizi istiyorum. Size istidat ve kabiliyetlerinizin inkişaf edeceği bir vazife veriyorum. Dördüncü Ordu Erkânı Harbiyesinde bir hizmete tâyin ettim. Muamelesini bu gün ikmâl ettirip hemen hareket edeceksiniz. Muvaffakiyet dilerim.»

Bu keskin hitap karşısında donup kalan A. Bey için teşekkür edip selâm vererek odadan çıkmaktan başka yapacak bir şey yoktu. O da onu yaptı.

Böyle ansızın tepeden-inme tâyinin sebebini biraz sonra Müsteşar Mahmut Kâmil Beyden öğrenecekti

Fazla konuşmuş, sivillere söylenmesi caiz olmayan şeyleri söylemiş.

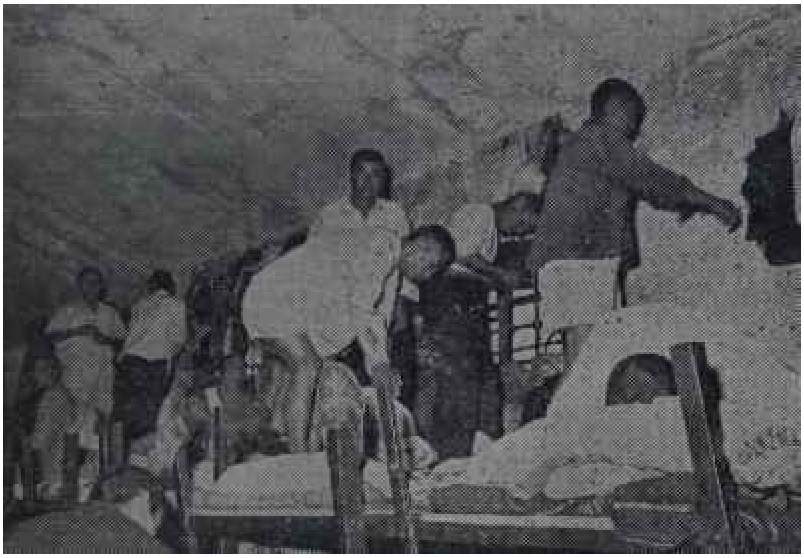
«Efendim, ben Harbiye Nazır Vekili Sadrazam Paşanın emri üzerine, kendi reisimden aldığım talimata göre istenilen izahatı verdim,» demekle kendisini müdafaa etmiş olamıyordu. Sadrazam Talât Paşa sivildi. Harbiye Nazırına vekâlet etmekle sivillikten çıkmış olmuyordu. Enver Paşa nezarete gelir-gelmez Bronsart Paşayı çağırtmış. Aralarında ne geçtiği pek belli olmamış ama, müşkül durumda kalan Alman generali fena halde kızmış, kendi tavsiyesine göre «münasip şekilde» malûmat verecek yerde Sadrazama «lüzumundan fazla» izahat verdiği anlaşılan A. Bey aleyhinde ateş püskürmüş.

Mahmut Kâmil Bey, A. Beyi müsteşar odasının kapısına kadar geçirdi. Ayrılırlarken arkadaşının sırtını okşuyor ve fısıldıyordu: «Uzatma, ucuz kurtuldun.»

Arzı veda için ziyaret ettiği güler yüzlü, tatlı dilli Sadrazam Talât Paşadan işittiği söz de şu oldu: «Hiç üzülmeyin. Vazife her yerde vazifedir. Güle güle gidin. Ben sizi unutmam.»

1917'de Maraş'ta Alman doktorun karşısında Bağdadin sukutuna kayıtsız kalmış duruma düştüğüm için ne kadar boşuna üzülmüş olduğumu 1952'de bu gerçek hikâyeyi dinledikten sonra anladım. Meğer o zaman Sadrazam Talât Paşa da bu vakadan benim kadar bihabermiş.

Bu memleket neler görmedi

Cezaevinde yatakhane

Yandan akıyor yandan... ama dam!

mühim değildir. Bu terbiyeyi hissettirmeden, zihnini kurcalamadan vermek lâzımdır; bunu yapabilmek için de Avrupa'da olduğu gibi, hapishane teşkilâtını suçlu psikolojisini ve durumunu bilenlerin hazırladıkları testleri yapmak dersleri vermek lâzımdır.

Hapishane duvarlarının tamirinden önce, iç bünyenin islâhı elzemdi. Geçen koca bir senede bu yola gidilmemiştir. Ancak, politika adamlarının islerin iyi gittiğini rahatça söylemelerine yarıyan bazı rakamlar tertiplenmiş, şu veya bu kadar hapishanenin inşasının yapıldığı, inşaatların ilerlediği gerekçelere konulmuştur.

Mahkûmları islâh etmek gayesi ele alınırken, her mahkûma ayrı bir hücre tahsis edilmesi esasının da ele alınması şarttır. Madem ki suçlu adedini, cemiyetin diğer dâvalarını hallederek azaltamıyor, düzeltemiyor, hapishanelerdeki mahkûm sayısını arttırmak sureti ile aksini filen ispat ediyoruz, hiç değilse fazla ödenekler ile cemiyetten kovulmuş olan bu kimselerin seviyelerini yükseltmek için çareler bulalım.

Ve ne olur Allahım, her sene bütçeden hayır cemiyeti namı altında çalışan teşekküllere verilen tahsisatların onda birini de hapishaneler için ayıralım. İşler biraz daha iyiye yüz tutacak ve belki de cemiyete tekrar girenlerin durumlarında bir salâh görülecektir.

Medeni Kanun

«Piç» mefkumu kalkacak

Meclis gazinosunda oturan milletvekillerinden birisi konuşmasını şu hükme bağladı:

«— Halk, umumî olarak ele alınırsa, Türk kanunu medenîsine intibak etmemiştir..»

Bu sözlerde büyük hakikat payı vardı. Hattâ o kadar vardı ki, bir zamanlar Medenî Kanunun hükümlerine aykırı bazı noktaları ihtiva eden kanun tekliflerini Meclis'e getirmek istiyenler bile olmuştu. Bu konuşmanın Meclis gazinosunda cereyan ettiği gün, iktidar organı Zafer Gazetesinde, üçüncü sayfada bir fıkra neşredildi. Bu Türkiye'nin en iyi fıkra yazarlarından bir hanım tarafından kaleme alınmıştı. Taaddüdü zevcattan bahsediliyordu. Yazı, taaddüdü zevcada şiddetle hücum ediyordu - tabii olarak -, fakat D. P. milletvekillerinden ikisinin gayrimeşru evlenmeler hakkında Meclis'e sunduğu bir kanun teklifinin aleyhinde bulunuyordu.

Meclis komisyonlarında görüşülmeğe başlanılan kanun teklifinin adı «tescil edilmiyen birleşmelerle, bunlardan doğan çocukların cezasız tesciline dair kanun» idi. Zafer muharriri, bu kanunun taaddüdü zevcatın memlekette yeniden yer bulmasına yol açacağını ileri sürüyordu.

Milletvekilleri konuşmalarında bu yazıya da temas ettiler ve kanun teklifinin görüşülmekte olduğu İçişleri Komisyonuna gittiler.

Mesele neydi? Kanun teklifinin sahipleri olan İzzet Akçal ve Hüseyin Avni Göktürk bu teklifle memlekete ne getirmek istiyorlardı. Yapılacak olan neydi?

Memleketin durumu

Şark, gibi dine bağlı kalmış bölgelerin inkılâplardan sonra dahi, sırtlarından atamadıkları bazı mühim meseleler vardır. Dine bağlı kalmış bir memlekete, medeni âleme hâs bazı unsurları getirmek zordur. Bunların başında, insanların medeni kanun hükümleri gereğince evlenmeleri, aile kurmaları ve yaşamaları gelir. Türkiyede - maalesef - medenî kanunun kabulünden sonra da, aile kuruluşlarında «dine batili» bir sistem baki kalmıştır. Anadolu'da çok kimse, din hükümleri gereğince evlenip, çoluk çocuk sahibi olmuştur. Bu hâlâ böyledir.

Anadolu'da, imam nikâhı yer etmiştir. Bir erkek, evlenmek istediği kadını imamın önüne götürüyor, Allah huzurunda karılığa kabul ediyor, beraber yaşıyor, çocuk sahibi oluyor, kendisinden sonra gelenler de ayni usule devam ediyorlar.

Halbuki medenî kanun bu türlü ya» şamaları menediyor, evliliklerinin nikâh memuru önünden geçmesi zaruretini ortaya koyuyor ve bir şart ileriye sürüyor: Her erkek bir kadınla evlenebilir.

Anadolu'da bir kaç kadınla evlenenler yok değildir. Fakat bunlar imam nikâhı ile birbirlerine bağlıdırlar. Bu yasaktır, suçtur.

Bu birleşmelerden doğan çocuklar ise, ana ve babanın günahım bütün vebali ile omuzlarında taşıyorlar. Bu çocuklar bütün medenî haklardan, mahrum kalıyorlar, okula yazılamıyorlar, resmi dairelerde iş alamıyorlar, hattâ rey veremiyorlar. Medenî Kanuna aykırı birleşmelere ait istatistik malûmat sudur:

Resmî nikâha müstenit olmaksızın yaşıyan, karı koca hayatı geçirenlerin adedi 366 bin; bunlardan doğan çocukların miktarı 1.300.000 dir. Bu demektir ki, bu memlekette bu nev'iden gizli kalmış iki buçuk milyon vaka vardır. Bu demektir ki, memleketin dört bir yanında fiili, fakat gayri kanuni birleşmeler ve gayri meşru neticeler mevcuttur.

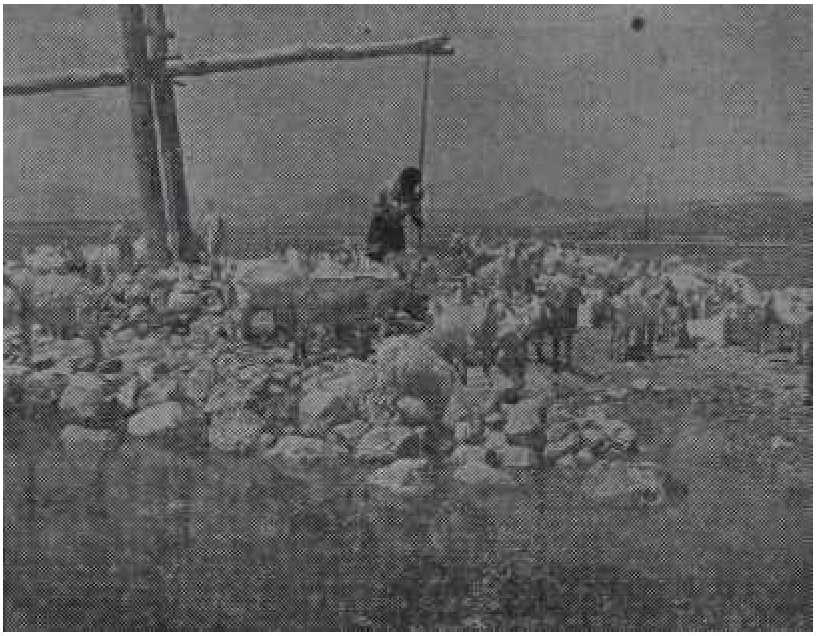
İstenilen nedir?

İşte İzzet Akçal ve arkadaşı «tescil edilmiyen birleşmelerle, bunlardan doğan çocukların cezasız teciline dair» kanunu teklif ederlerken bu meseleyi ele almışlar, memleketin bu büyük derdini hiç değilse kısmen bertaraf edebilmek için hazırlık yapmışlardı.

Kanun teklifi ile istenilen şudur:

Medeni Kanun hükümlerine aykırı olarak evlilik bağı kuranların, yaşıyanların miktarı daha çoğalmadan, bu kabil birleşmeleri «resmi» hale getirmek lâzımdır. Bu isi yaparken, halkı ürkütmemek, ayağına kadar giderek, bu bağlılıkları «tescil» etmek, resmiyete sokmak icap edecektir. Bütçeye bir miktar tahsisat konulmalı, bu tahsisat ile memurlar tefrik edilmelidir. Memurun vazifesi Anadolu'nun köy ve kasabalarında beraber yaşıyan, fakat gayri kanunî bir birleşme ile aile kuranları tespit etmek olmalıdır. Memur, bu şekilde bir yaşayışa rastladığı zaman bir kaç noktayı soracak ve tescil muamelesi bundan sonra yapılacaktır:

Tescil yapılacak şahsın birden fazla kadınla hiç bir ilgisi olmıyacaktır. Medeni kanun hükümlerine bu bakımdan riayetsizlik görülmiyecektir. Memur, erkeğe ve kadına sualler soracak, beraber yaşamalarını devam ettirip ettirmiyeceklerini, bu beraberliği resmî şekle sokmak isteyip istemediklerini tah-

Anadolu'da bir köy
Medeni kanun giremedi

kik edecektir. Müspet cevap aldığı takdirde, tescili yapacak, kanunen her ikisini evli kılacaktır.

Bu şekilde hareket halka, bilhassa köylüye tek bir şey kazandıracaktır. Resmî olarak evlenmek zorluğu, nikâh memurunun önüne gitmek, muhtelif formaliteleri icap ettiren «evrakı müsbiteyi» hazırlamak küfeti kalkacaktır. Böylece her iki taraf hem resmen evlenmiş, kanunen birbirine bağlanmış olacaklar, hem de bu birleşmeden doğan çocuklar «gayri meşru» sıfatından kurtulacaklardır.

Hakikaten bu kabil gayri meşru birleşmelerin mahsulleri, yukarıda da işaret edildiği üzere, cemiyet içinde güç ve feci bir haldedir. Bazı memleketler vardır ki, buralarda insanların nüfus kağıtlarındaki sıfatları değil, meziyetleri mühimdir. İnsan olmak, her sıfat ve düşüncenin üzerinde kalmaktadır. Bir Fransa'da «falancanın gayri meşru çocuğu» denilebilir; ve bunun o insanın yükselmesinde, meziyetlerini belirtmesinde hiç bir mahzuru yoktur. Halbuki şarka gelince, mesele değişmektedir; Hem gayri meşru çocuk yapmasını, bol miktarda yapmasını biliyoruz, hem de bu çocukları cemiyet içinde lanetlemesini...

İşte bu kanun teklifi, hiç bir şeyden haberi olmıyan çocukları müşkül durumdan kurtaracaktır. O memur, ana ve babayı evlilik bakımından tescil ederken, diğer taraftan da çocuğun durumunu sağlamlaştıracaktır. Çocuğun tescil edilmesi için babanın muvaffakati, onu kabullenmesi şarttır. Memur gene soracak, bu çocuğun kendisinden olup olmadığını söylemesini isteyecektir. Müspet cevap alınca, o evlilik gibi, evliliğin mahsulü olan çocuk ta nüfusa, resmî kâğıtlara geçirilecek, «vatandaş» olacaktır. Bu teklif milyonların kurtuluşudur.

Yapılacak işte hiç bir zorlama, hiç bir mecburiyet yoktur. Hiç kimsenin üzerine düşerek veya cezalar keserek bu formaliteye yanaşmaları istenilmiyecektir.

Her şey arzuya tabidir. Fakat, muhakkak olan bir şey varsa şudur: Anadolu'da memurun ayaklarına kadar gelerek, hem evliliği, hem de çocuğu tescil etmesine kimse itiraz edecek değildir.

Bu kanun teklifinin taaddüdü zevcat getireceği üzerindeki söylentiler, israrlar yersizdir.

Kanun mer'iyete girdikten sonra dört sene müddetle tatbik edilecektir. Bu kanun teklifi ancak ve ancak medeni kanun hükümlerine aykırı olmıyan birleşmeleri istihdaf etmektedir, bu sahada tatbik mevkine girecektir.

Bundan önce, bir kaç defa daha bu türlü denemelere girişilmiş, nesebi gayri sahih çocukların ve gayri meşru evliliklerin tescil edilmesi İçin kanunlar çıkarılmıştır. Fakat hiç birisi yaraya merhem olmamıştır. Çünkü, bu kanunla birlikte hazineye gelir kaydetmek gayreti ile olacak, vatandaşlardan onar lira para cezası da kesilmek yoluna gidilmiştir. Bu yeni teklif hiç bir para cezası tanımıyor, sadece işin kanuni formalitesini tamamlamak gayretini hedef tutuyor.

Bunlar, tehlikeli kanunlar değildir. Cemiyet hayatımızda meseleleri düzeltmek, ve normal hale getirmek gayesini güden kanunlardır.

Fakat bir hakikati görelim, kendimizi aldatmıyalım. Gayri meşru çocuklar meselesi, bu kadar çapraşık bir mesele, kısa vadeli kanunlar ile hâl yoluna sokulamaz. İzzet Akçal, tesbit ettiği derdi bir kanun teklifi ile Meclis'e getirmekle ilgilileri uyarmıştır. Daha ötesini beklemek, meselenin daha mükemmel şekilde halledilebilmesi içini tedbirler almak şarttır. Dört sene sonra bir istatistik yapılacak, gene milyonlarca gayri meşru çocuk, on binlerce gayri meşru yaşayış tarzı tesbit olunacaktır. Gene bir kanun teklifi, gene kısa vadeli bir tedbir...

Bu meselelerin halli için cemiyete nizam veren kanunlarımızda esaslı tadiller yapmalı, sert ve seri karar, tedbir ihtiva eden kararlan almalıyız.

Tekrar etmekte fayda mülâhaza edilebilir ki, gayri meşru çocuk ve birleşmeler meselesini hükümet ele almak zorundadır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı bu meselenin üzerine dikkatle eğilmekten çekinmemelidir.

TIB

Kalp mi?
Belki evet, belki hayır.

Kalp

Bir moda hastalık

Atatürk bulvarında yürüyordu. Önünde orta yaşlı bir adam gidiyor. Adımları ağırdı. Ara sıra dükkânların önünde duruyor, kendisini gören ve tetkik eden var mı, diye etrafına bakınıyordu. Endişeliydi. Yorgundu. Benzi sararmıştı. İçinde bir sıkıntı olduğu besbelli idi. Biraz dinlendi. Tekrar yürümeğe başladı. İlerde gene aynı sıkıntılar, aynı endişeler, aynı soluk yüzle onu tekrar bir dükkânın önünde göreceksiniz. İnsanlardan çekinen, iztirabını gizlemeğe çalışan, bunun için de dükkân camekânlarından imdad uman bir hali yardı. Bu adam ne tanınmaktan çekinen bir katildir. Ne de dalgın zamanımızı kollayan bir yankesicidir. Sadece Allahın insanlara takdir ettiği belâlardan en beterine yakalanmış bir zavallıdır. Bu adamın kalbindeki damarlar; kalbin kendisini beslemeğe, kendi öz kan dolaşımını idareye yetmemektedir. Bundan ötürü hastada, sıkıntı, ter, renk solması, göğüsde çok zaman sol kola vuran ağrı ve uyuşukluk gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bu sıkıntılarını belli etmemek için de dükkânların önünde oyalanmakta, durmakta ve dinlenmektedir. Bu sıkıntılar geceleri yatarken, otururken yani tam istirahat halinde de gelebilir. Çok zaman yolda yürürken, trende, tramvayda, otobüsde, otomobilde, vapurda giderken birden fenalaşan, düşen ve ölen insanlardan bahsedildiğini duyarsınız. «Kalb sektesinden gitmiş» denir. Bunların da çoğu henüz ismini açıklamadığımız bu korkunç kalb hastalığına yakalanmış zavallılardır. Bu hastalık artık herkes tarafından bilinen ve balolarda, kokteylerde manken-bayanların bilgi satmak için kullandıkları moda konulardan olmuştur. Daha 1768de William Heberden, «Royal College ol Physicans'nın önünde bu hastalığı illi defa tarif ettiği zaman bunun bir kalb hastalığı olduğu bilinmiyordu. Araştırmalar ve tetkikler arttıkça bunun kalbi besleyen koroner adını verdiğimiz kan damarlarının dolaşımındaki bir bozukluktan ileri geldiği meydana çıktı. Biz bu hastalığın gelip geçici fonksiyonel, kısa süreli ve minyatür şekline göğüs anjini, uzun ve ağır gidişli, kalpde anatomik leziyonla birlikte olan şekline de enfarktüs diyoruz. Pratikde bu iki hastalığın sınırları kesin değildir. Hastalığı tanımağa yarayan göğüs ağrısı, sadece basit bir belirtiden ibarettir, özel ve spesifik değildir. Ağrının şiddeti de hastadan hastaya değişir. Hususiyeti yoktur.

Bu gün ağrının, kalbin yeteri kadar kan alamamasından ileri geldiği sanılmaktadır. Tıb dilinde buna «Ischemie» diyoruz. Çalışan bir organ gerektiği kadar kan alamazsa ağrı his edilebilir. Bunu basit bir deneyle isbat etmek mümkündür. Kollarımızı birer lâstik bandla sıkalım. Birini istirahette bırakalım. Öbürü ile bazı hareketler yapalım. Bir dakika sonra çalışan kolda şiddetli bir ağrı his edilecek, hattâ lâstiği kaldırmak veya gevşetmek gerekecektir.

O halde o organın kana olan ihtiyacı ile dolaşımın bunu temin etmek imkânları arasındaki düzensizlik demek olan İschemie sonunda, adalede oksijen eksiklizinden ve metabolizma artıklarının birikmesinden belki de sinirlerin refleks tesirlerinden ileri gelmek üzere ağrı meydana çıkacaktır. Göğüs anjini ile enfarktüsün spazmdan veya tersine koronerlerin gerilmesinden ileri geldiği nazariyesi birçok vakalar için kabul edilmemektedir. Bazı vakalarda koronerler sertleşmiş ve tıkanmış veya daralmış olabilir.

Pratik hekimliğinde kaba taslak, polikliniğe gelen hastalan anjin dö puvatrin klinikde yatanları da enfarktüs addetmekle bir şey kaybetmeyiz. Zaten basit bir muayene için, olmadık bir zamanda, meselâ gece yarısı veya sabaha karşı ölüm cezasının infazına götürür gibi yatağından kaldırılan hekim hastanın göğsündeki ağrı sadece bir angor pektorisden mi ibarettir? Yoksa kalbin o bölgesi uzun zaman kansız kalma neticesi beslenemiyerek ölmüş ve anatomik hasara uğrayarak enfarktüs de teşekkül etmiş midir? Bunu kesdiremez.. O halde kriz ağır ve devamlı ise o an için sanki bir enfarktüs teşekkül etmiş gibi tedavi edilmeli, sonradan yapılacak tedkiklerle kesin teşhise varmağa çalışılmalıdır.

Enfarktüsün ağrıdan başka belirtileri de vardır. Ateş yükselmesi, idrarla şeker ve albümin çıkması, kanın çökme hızının yani sedimantasyonun süratlenmesi, kandaki beyaz yuvarlakların artması, tansiyonun düşmesi, nabzın hızlanması bunlar arasındadır.

Tedavi. — Enfarktüs tedavisi şu şekilde özetlenebilir:

1) Tam istirahat. (Üç hafta hiç hareketsiz yatakda, altı hafta odada). Bu sırada ayak damarlarının tıkanmasına mani olmak için bacaklar hareket ettirilir veya masaj yapılabilir.

2) Şiddetli ağrıya karşı afyon türevleri ve morfin kullanılır.

3) Dijital ve strofantüs gibi heroik ve birinci sınıf kalb kuvvetlendirici ilaçları kullanmaktan, yerine göre kabil olduğu kadar sakınmak lâzımdır. Önemli surette yaralanmış olan kalbi bu gibi çok müessir maddelerle dürtüklemek bazan fayda yerine zarar verebilir.

4) Bu şiddetli krizden sonra her zaman ortaya çıkan tansiyon düşüklüğü kalbin önünden yük almak için organizmanın kurduğu faydalı bâr savunma çaresidir. Adrenalin, efedrin, V.S. gibi maddelerle bunu yükseltmeğe çalışmaktan çekinmek lâzımdır.

5) Kanın pıhtılaşmasına engel olan anticoagulant maddeleri (Heparin, dicumarin, trommexan) erkenden kullanmağa başlamak lâzımdır.

Kalb anjininde tedavi. — Nitritleri kullanmaktan ibarettir. Bunlar ya amyl-nitrit şeklinde koklanır. Yahud da trinitrin, nitrogliseri halinde ağızdan alınır.

Dr. E.E.

Harpte tıp

Kore'de asker hekimliği

Kore'de üç yıl süren savaşlar sırasında asker hekimliği alanında büyük ilerlemeler olmuştur. Bu savaşların şu özellikleri vardı:

1) İklim itibarile yazlar sıcak ve kuru, kışlar çok soğuktu.

2) Arazi dağlıktı.

3) Kore'de bir çok intan hastalıkları da andemik halde idi. Muhacirler ve mülteciler, hastalıkların intanların yayılmasında müteharik birer ajan rolü oynuyorlardı.

Bütün bu kötü şartlara rağmen hastahaneye girenler kuvvenin binde 468'-ini aşmıyordu. Birinci dünya savaşında bu nisbet binde 852, ikinci dünya savaşında binde 588 idi.

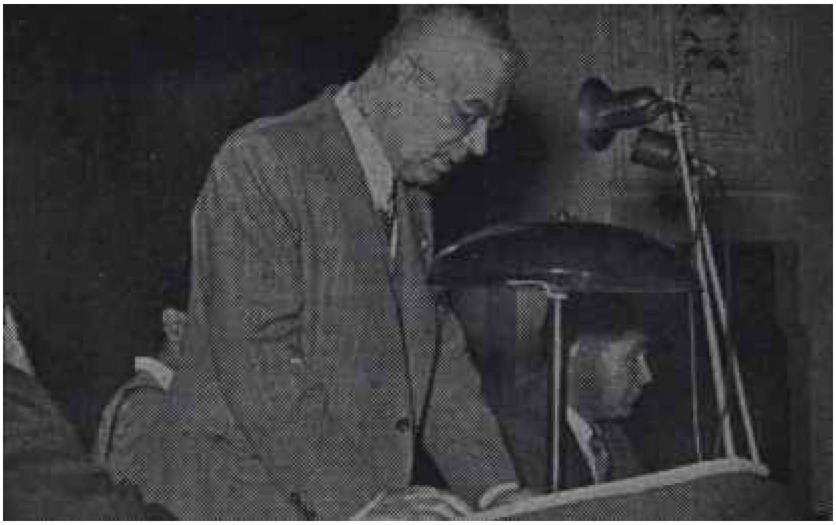
Kore savaşları sırasında birliklerde önemli salgınlar olmadı. Bu başarıyı, koruyucu hekimliğin gayet dikkatli bir şekilde tatbikine borçluyuz. Malaryaya karsı savaş da parlak sonuçlar verdi. Haftada bir defa ağızdan verilen chloroquine klinik safhadaki malaryaya çok iyi tesir etmekte idi. Primaquine'in her gün iki hafta süre ile ana vatana dönen birliklere verilmesi sayesinde dokulardaki parazitler de yok edilebiliyordu. 1951 de bizim bilmediğimiz bir hastalık ortaya çıkmıştı. Buna (Fievre aigue hemorragique) deniliyordu. Bütün vücudda kanamalarla, ateş yüksekliği ile anî olarak başlıyor, ağır seyrediyor, yakalananların yüzde 10 u ölüyordu. Sonradan hastalığın zamanında tedavisi sayesinde vefiyat yüzde 5'e indirilebildi. Bu gün de bu hastalık üzerindeki bilgiler eksiktir. Belki de intanın yayılmasında Kore, Mançuri, Sibirya'da yaşayan bazı kemirici hayvanlar aracılık etmektedirler.

Salgın yapan karaciğer iltihabına (Hepatite epidemique) yakalananların sayısı öbür hastalıklara yakalananların yanında pek fazla değildi. 1951'de binde 35 kadardı. Sonradan gittikçe azaldı. Bu hastalıkda korunma ve tedavi önemli bir mesele teşkil etmişti. Hâlâ da bu hususlar karanlık durumlarını muhafaza etmektedirler.

Harpte doktor

Cephenin içinde

Dr. Behçet Uz

İki devirde vekil olan tek adam

Harp yaralarından ötürü hastahanelere yatırılanların sayısı büyük değişiklikler göstermişti. Fakat yaralılarda ölüm nisbeti ikinci dünya savaşında yüzde 4.5 olduğu halde, Kore savaşlarında yüzde 2.3'ü geçmedi. İkinci dünya savaşında, yaralılardan iyi olarak tekrar cepheye gönderilenlerin nisbeti yüzde 77 iken, Kore savaşlarında yüzde 85'i bulmuşdu.

Bu savaşlarda havadan tahliye de çok önem kazandı. Uçakla veya helikopterle savaş bölgesinden geriye taşınan yaralıların sayısı 60.000'i buldu. Araştırmalar savaş bölgesine kadar ulaşdı. Çok geniş ölçüde yapıldı. Daha önce bu çapda çalışmalar yapılmış değildi. Bu arada donukların korunma ve tedavisinde başarıları söyleyebiliriz.

Damar cerrahisinde de büyük ilerlemeler oldu. Sekizinci Amerikan ordusunda çeper arterlerine 300 müdahale yapıldı. Bunların yüzde 80'ninde muvaffakiyet sağlandı. Şok tedavisinde, yara debiridman ve dikilişlerinde, intanlarla savaşda sağlanan ilerlemeleri de bu arada gözden kaçırmamak gerekdir. Bütün bunlar sayesinde hem savaşan birliklerde moral yükseldi, hem de erlerin hekime, hekimin kendine ve sanatına itimadı arttı. Bir yandan da yeni teknik ve ilâçlar ordudan sivil hekimlik alanına doğru yayılarak pratikde tatbik sahası bulmağa başladı.

Antibiyotiklerin kullanılması

Kore tecrübelerinden sonra Ravdin bu konu üzerindeki fikirleri bir rapor halinde toplamış bulunmaktadır. Bu rapordan öğrendiğimize göre: yaralı, ileri hatlarda bulunduğu sırada veya daha sonra ilk yardım istasyonuna getirilince :

1) Eğer orta şiddette bir yara almışsa ve ağız yolu ile bir şey alabilecek durumda ise kendisine her dokuz saatte bir 15 santigram aureomycine veya terramycine yutturulur.

2) Yaralı ağırsa ve ağız yolundan birşey alacak durumda değilse, kaba ete 400.000 ünite Penicilline-retard yapılır.

3) Yara karında ise penicilline-streptomycine karması enjekte edilmelidir. Doz günde yarım gramla bir gram arasında olacakdır.

4) Yukarıda söylenen ve küflerden elde edilen antibiyotikler mevcud değilse o zaman bir sülfamid türevine baş vurulacakdır. Fakat bunlardan fazla birşey beklememek lâzımdır.

İlk müdahale yapılmadan ileri hatlarda antibiyotiklerden proflaktik olarak ne bekliyoruz? Antibiyotikler yaralının mikroplara karşı savaşında ona yardımcı oluyorlar. Eskiden yaralılar operatörün eline olduğu gibi gelirlerdi. Bu gün ise daha yaralandığı andan itibaren yanı en ileri savaş hattında intanlara karşı korunmuş ve ameliyata hazırlanmış oluyorlar. Âdeta bir harp yaralısı gibi değil sivil hayatta muntazam bir şekilde ameliyata hazırlanmış bir hasta durumunda bulunuyorlar. Bu antibiyotik tedaviye ilâveten bir de Hibernation yapılacak olursa yaralı şoka karşı da korunmuş olacak ve canlandırma dediğimiz konu daha ileri hatlarda başarılmış bulunacaktır. Bu husussda Hibernation'da yapmağa yetkili mütehassıs elemanlardan müteşekkil mobil ekipler kurulması da düşünülmektedir.

K Ü L T Ü R

Neşriyat

Bol ve yeni neşriyat
Satılmadıktan sonra

Ivır- Zıvır

Türkiye'nin matbuat bakımından dünyanın en zengin memleketlerinden biri olduğu hususunda fazla şüpheye mahal yoktur. Bunu görüp anlamak için önünden geçilen bir gazeteci kulübesine dönüp bakmak yeter. O kulübenin dört bir tarafı yeni neşriyat ile doludur. Gazetelerimizin sayısı, pek az memlekete nasip olacak kadar çoktur. Öyle vilâyetlerimiz vardır ki, her gün altı, yedi gazete çıkar. Hem bu vilâyetler, nüfusu fazla yerler de değildir. Gerçi gazeteler tek yapraklıdır, boylan da çok zaman bir iri avucun boyundan fazla değildir. Tirajlarına gelince bir kaç yüzün içindedir. Evet, yalnış okumadınız, bir kaç yüzün içindedir ve yaprağın yarısından çok fazlası ilânla doludur. Tabii, resmi ilân..

Mecmualara gelince, her gün bir yenisinin çıktığını görmekle üzülmeli mi, yoksa memnunluk mu duymalı belli delildir. Mecmua adedinin çoğalması elbette ki iyidir, ama bunların çoğu isim değiştiren şeylerdir ve çıplak kadın resimlerile doludur. Son zamanlarda bir karar alınmış ve bazı mecmuaların teşhiri yasak edilmiştir. Ancak bir mecmuanın yasak edilebilmesi için bir kaç sana çıkması lâzım gelmektedir. Tam bir kaç sayı çıkıp ta hakkında teşhir yasağı kondu mu mecmuanın sahibi ilk isme pek benzeyen isimde (meselâ mecmuanın adı Kuş ise, Daldaki Kuş-Sarı Kuş-Kırmızı Kuş - Öten Kuş -Ötmeyen Kuş gibi...) bir imtiyaz almakta ve ona devam etmektedir. Aynı usul, bitip tükenmez şekilde tatbik edilmektedir; Tâa, mecmua sahibinin hafızası zaafa uğrayıp başka isim bulamaz oluncaya kadar...

Yeni yıl bütçemiz ve maarifimiz

Hasan Refik ERTUĞ

1955 yılı bütçesine dair ilk rakkamlar açıklanmış bulunuyor. Bu fırsattan istifade ederek yeni bütçede karşılanmasını lüzumlu gördüğümüz maarif hizmetlerine dair düşündüklerimizi burada açıklamakta fayda buluyoruz.

Uzun yıllar maarifimizin çeşidi hizmetlerinde bulunmanın verdi» ği tecrübeye dayanarak söyliyebiliriz ki, Türkiye'de en ziyade himmete ve gayrete muhtaç ve lâyık işlerimizin başında, öğretim ve eğitim hizmetleri gelmektedir.

1927 tarihinde yapılan nüfus sayımında, Türkiye'deki okur yazarlar nisbetinin umum nüfusumuza nazaran, ancak. % 11 den ibaret olduğu ve bu nisbetin 1954 de, ancak % 30.2 ye yükseldiği anlaşılmıştır(1). Medeni milletlerle mukayese edilince pek düşük bir seviye arzeden bu nisbete dahil bulunanların çoğu, ancak cüzî bir okuma bilgisinden başka bir mazhariyete sahip değillerdir. Bu gibilerin ekserisini, gerçekten bilgili insanlar ve bilgi pınarından lâyıkiyle faydalanmış kimseler addetmeğe imkân yoktur.

Bu halde asgari bilgi seviyesine ulaşmış vatandaşlarımızın sayısı, henüz nüfusumuzun üçte birine bile yükselmemiştir, diyebiliriz.

Hangi mevzuu ele alırsak alalım, medenî memleketlerin ölçülerine vurulunca henüz pek geride olduğumuzu inkâr edecek vatanperver yoktur. Her sahada ilerlemeğe, hamleler yapmağa muhtacız. Lâkin millî ihtiyaçlar arasında akıllıca bir plânlama ve sıralama yapmağa mecburuz. Her işi, birden ve aynı hizada ilerletmek, aynı tempo ile yürütmek mümkün değildir. Binaenaleyh, ihtiyaçlarımızı incelemek ve gayretlerimizi muayyen ve mahdut hedeflere çevirmek mecburiyetindeyiz. Ondan sonra da, plâna alman hedeflere varmak için devamlı ve muntazam gayretler sarfetmeliyiz.

Bize göre, bir memleketin yükselişi ve millî refahın artışı; her şeyden önce vatandaşların bilgi seviyesine bağlı bulunmaktadır. Biz, evvelâ, memleket maarifinin ön plâna alınıp, her şeye takdimen takviyesine ve halkımızın süratle bilgili insanlar haline getirilmesi lüzumuna inananlardanız.

İlk öğretimden üniversiteye kadar, tekmil öğretim ve eğitim müesseselerimiz, sayıca ve keyfiyetçe kifayetsizdirler.

(1) İstatistik Umum Müdürlüğü yayınlarından (342 No.) 1952 yılı İstatistik Yıllığı *Sayfa: 98.*

Köylerimizin yarısından çoğunda ilkokul bulunmadığını inkâr edemeyiz. Bütün köylerimize okul binası yapmış olsak bile buralara gönderecek sayıda öğretmen mevcut değildir.

Orta öğretim müesseselerimiz, ilkokul mezunlarına yetmemekte ve bir çok ortaokularla liselerde, çift öğretim yapılmaktadır.

Kız ve erkek çocuklarımızdan sanat öğrenmek istiyen onbinlerce evlâdımıza, kendi şehir ve kasabalarında bu çeşit okulları açamıyoruz. Mevcut sanat okullarında, zamanın ve işin icaplarına uygun âlet, tezgâh, atelye ve lâboratuvar bulunduramıyoruz.

Üç üniversitemiz var. Dördüncüsünü açmak için azamî gayretler harcanıyor. Lâkin hâlen faaliyette bulunan üniversitelerimiz, istekleri Ve müracaatları karşılayamıyor. Dördüncüsü açıldığı zaman, o vakte kadar geçecek müddet zarfında artacak olan talepler dolayısiyle, yüksek öğretimdeki darlık devam edip gidecektir.

*

İşte, bir tablo ki, Türk maarifinin ne büyük gayret ve himmet beklediğini ifadeye kâfidir, sanırız. Maarifimizin manevî cephesine, yâni tedrisat işlerine ve öğretmen yetiştirilmesi mevzularına hiç temas etmesek bile; okul binası, öğretim malzeme ve âletleri ile öğretmen ve teşkilât bakımından maarif sahasında karşılaştığımız boşluklar, muazzamdır. Bunları süratle sağlamak mecburiyetindeyiz.

Fikrimizce; Hükümet ve Maarif Vekâleti; Türk maarifinin bu ihtiyaçlarını, birbirlerine bağlı ve yıllara ayrılmış muvazeneli programlar halinde Büyük Millet Meclisine sunmalıdırlar. Bu programların gerektireceği tahsisat miktarları ne kadar yüksek olursa olsun, bütçeye ne kadar ağır gelirse gelsin, Meclis bu parayı temine çalışacaktır, buna emin bulunuyoruz. Yeter ki, Türk maarifimizin gelişmesine dair olan bu plânlar ve programlar, Maarif Vekâleti mensuptan arasından ve dışarıdan seçilecek gerçek mütehassıslar tarafından hazırlansın ve gerek mucip sebepleri, gerekse hesapları tatminkâr olsun.

Vatandaşlarımız maarife harcanacak milyonları asla çok görmiyeceklerdir. Zira, bilgi nurunun parlamadığı yerlerde; ne yol, ne fabrika, ne sağlık, ne traktör, beklenen faydayı sağlayabilir. Her şey satıhda kalır. İrfan ve marifet; refah ve saadetin temelidir.

MUSİKİ

Portre

Son seyahat

On ay kadar önce Amerika'nın başlıca musiki mecmualarında söyle bir ilân neşredilmişti:

«Columbia Artist Menacerliği Kumpanyası, Wilhelm Furtwaengler idaresindeki Berlin Filarmoni Orkeftrası'nın 1955 yılı Mart ayında bir Kuzey Amerika turnesi yapacağını müjdelemekle şeref duyar. Almanya Federal Cumhuriyeti Şansölyesi Ekselans Konrad Adenauer'in yüksek himayalerindeki turne, Washington'da Constitution Hall'da verilecek bir konserle başlayacak ve Boston, Şikago, New York, Filadelfiya ve diğer başlıca şehirleri ihtiva edecektir.»

Bu, Amerikalı müzikseverlerin yüreğini hoplatan bir haberdi. Furtwaengler olsun, Berlin Filarmoni Orkestrası olsun, musiki sanatının efsaneleşmiş isimleriydi. Bu turne, Amerika'nın zaten çok hareketli olan musiki hayatı için yeni ve çok mühim bir hâdise teşkil edecekti.

Fakat şimdi, seyahat suya düşmüş bulunuyor. Geçen hafta ajanslar, 68 yaşındaki Wilhelm Furtwaengler'in zatüreeden öldüğünü bildirdiler. Aynı sene içinde büyük bir orkestra şefi daha - diğeri Clemens Krauss - muvaffakiyetlerle dolu bir hayata gözlerini kapamıştı.

Wilhelm Furtwaengler, orkestra ıcrasını yeni mertebelere yükselten, bu sanatın ilerleyişine hız ve istikamet veren orkestra şefleri arasında başta gelen bir sanatkârdı. Onu devrimizin en büyük şefi sayanlar çoktu. Birçok orkestra şefleri ancak, mensup oldukları milletin musikisini çaldırmakta mevcudiyet gösterirler. Alman Furtwaengler, Beethoven ve Wagner'in üstad bir tefsircisiydi. Fakat Debussy'yi - ve umumiyetle Fransız empresyonizmini de Fransız şeflerin çoğundan daha iyi anlamıştı. Yahu» orkestra idaresinde değil, opera şefliğinde de seviyesi aynı derecede yüksekti.

Wilhelm Furtwaengler
Amerikanın göremediği adam

25 Ocak 1886'da Berlin'de doğan Wilhelm Furtwaengler'in ilk mühim vazifesi, orkestra şefliği sahasının en parlak simalarından biri olan Nikisch'in halefi olarak, 1922 yılında, Leipzig Gawandhaus orkestrasının başına gelmesi, aynı zamanda da Berlin Filarmoni Orkestrası'nın şefliğini deruhte etmesi oldu. Londra, Paris ve New York'da -keza Salzburg ve Bayreuth'da -misafir şef olarak idare ettiği konserler ona büyük bir itibar ve şeref sağlıyordu. Derken, Almanya'da Nazi rejimi başgösterdi. Birçok Alman musikişinaslar, hürriyeti seçtiler. Fakat Furtwaengler Alman ya'da kaldı. Onu, Nazi taraftarı sandılar. Değildi. Hizmetkârı olduğu tek şey, sanatıydı. Kâtibesi Berta Geissmar, «Musiki ve Politika» adlı kitabında, onun Nazilere asla boyun eğmemiş olduğunu, hatta Hitler ve avanesinin tutmadığı bir bestekârı -Paul Hindemith'imüdafaa için, onlarla mücadele etmiş olduğunu anlatır. Bu yüzden Furtwaengler, Reich Musiki Odasından ve Berlin Operası Müdürlüğünden istifa etmek zorunda bile kalmıştı. Bununla beraber Furtwaengler, bir kere Nazi taraftarı olarak tanınmıştı. 1936 yılında New York Filarmonik -Senfoni Cemiyeti musiki müdürlüğüne tayin edilmiş, fakat Nazi aleyhtarlarının şiddetli protestoları üzerine bu işten çekilmeğe mecbur kalmıştı.

Harpten sonra Naziliği Temizleme Mahkemesi, Furtwaengler'in itibarını iade etti. Fırtınalı devre geçmişti. Furtwaengler, sanatındaki yüksek mevkiini da da sağlamlaştırmağa devam ediyordu. Ömrü vefa etmedi. Amerika, merakla beklediği konserleri dinleyemiyecek. Beyreuth festivali müdavimleri, onun idaresindeki bir Wagner operasının ihtişamlı seslerini duyamıyacaklar. Ama, ne ise ki yirminci asırda yaşıyoruz: Furtwaengler'in sanatı, plâklar üstünde, nesiller boyunca yaşayacak.

Opera

Hâdise yaratan soprano -

Geçen Çarşamba gecesi Devlet Tiyatrosunda Manon operası temsilinde, operaya ismini veren rolü Atıfet Usmanbaş oynadı. Bir hafta önce Pazar gecesi aynı rolü oynayan Ayhan Aydan'ın temsilin ortasında rahatsızlanması üzerine, oyunu devam ettirmek için beklemediği bir anda sahneye çıkmağa mecbur kalan bu genç soprano, o gece halk üzerinde çok iyi bir tesir yapmış, mühim bir muvaffakiyete ulaşmıştı.

Çarşamba gecesi salon, bir hafta önceki hâdiseye şahit olanlar veya olup biteni gazetelerden öğrenip de Atıfet Usmanbaş'ı görmek ve dinlemek isteyenlerle doluydu. Soprano Usmanbaş'ın sahne görünüşü ve oyunu, dinleyicinin göz zevkini sağlıyordu. Sesi belki biraz küçüktü; fakat renkli ve tatlıydı. Zaman zaman doğru notaları tutturamadığı oluyordu. Bazı dinleyiciler, Atıfet Usmanbaş'ın şan tahsili, İstanbul Konservatuarında başlar. Musikiye aşık bir İstanbullu genç kızın elindeki tek imkân da buydu zaten. «Şarkıcı olmak nereden aklına esdi?» diye soranlara, «şarkı söylemek aklımdan çıkmıyor ki essin» cevabını veriyordu. İstanbul'daki öğretmeni, Alice Rosenthal idi. Fakat İstanbul Konservatuarında kalsaydı bugün belki sadece bir konser artisti olacaktı. Halbuki o, tiyatroya alâka duyuyor ve opera şarkıcısı olmak istiyordu. Ankara Konservatuarında tahsiline devam etti ve Frieda Böhm'ün talebesi oldu. Madame Böhm, Carl Ebert tarafından Konservatuara getirilmiş eski bir birinci sınıf Viyanalı şarkıcıydı. Atıfet'in müzikal gelişmesindeki rolü büyük oldu. Zaten operamızın Ayhan Aydan, Mesude Çağlayan, Şadan Candar, Ayhan Baran. Özcan Sevgen gibi ileri gelen şarkıcıları hep Madame Böhm'ün elinde yetişmişlerdir.

Atıfet Usmanbaş
Bir *güzel Manon*

Genç soprano sahneye ilk defa olarak talebe iken çıktı; ilk rolü, Satılmış Nişanlı'daydı. Mezuniyetini müteakip ilk mühim rolü, Carmen'de Micaela partisiydi. Daha sonra Yarasa'da Adele, Sevda İksiri'nde Adina ve Cosi Fan Tutte'de Despina rollerindeki muvaffakiyeti, itibarını sağlamlaştırdı.

Atıfet Usmanbaş şimdi tam bir resital verme tasavvurundadır. Çeşitli devirleri ve tarzları temsil edecek bir program hazırlıyor. Çetin bir iş. Fakat malik bulunduğu imkânlar ve gördüğü eğitim ona pekâlâ muvaffakiyet sağlar.

TİYATRO

Yaslı aile
veya miras peşinde

Ankara

Bir Yugoslav komedisi

Branistav Nuşiç diplomatik, gazetecilik ve tiyatro müdürlüğü yapmış, bu arada dram ve komedi olarak elli iki adet de eser yazmış. Eserlerinden en meşhuru halen Devlet Tiyatrosunun Küçük Tiyatro bölümünde temsil edilen «Yaslı Aile» isimli komedi imiş.

Bir çok eseri mey anında «Yaslı Aile» de yabancı dillere tercüme edilip, yabancı sahnelerde temsil edilmiş. İki millet arasındaki eski bağların yeniden gözden geçirilip Türk - Yugoslav dostluğunun müsait zeminde inkişaf imkânları bulduğu şu sırada, bizce meçhul olan Branistav Nuşiç'in de memleketimize tanıtılması münasip görülmüş ve Ömer Akkan ile Ömer C. Kiner'in tercüme ettikleri eser Devlet Tiyatrosu repertuvarında yer almış.

Biz, bu eserde cihanşümul bir şöhret kazanacak fevkalâdeliklere rastlamadığımızı itiraf ederiz. Daha ziyade Rus tiyatrosunda tesadüf edilen tiplerin bir araya getirilmesi ve realist bir görüşle işlenmesi neticesinde meydana gelmiş bir komedi olmakla beraber fena bir eser olduğunu da söyliyemeyiz. Vasat bir komedi...

Eseri, büyük bir miras bırakarak Ölen bir adamın, uzak, yakın akrabalarının, vasiyetname açılıncaya kadar, ümitle yaşadıkları zaman içinde kendisi hakkındaki sahte duyguları ile, vasiyetname açıldıktan, sonra ümitlerinin kırılması neticesinde suntan çehrelerini bariz çizgilerle seyirciye gösteren ve komik unsuru bu tezatta belirten klâsik komedi janrının bir nümunesidir.

Hepsi aslan payını bekliyen akraba ve taallûkatın elleri boş, — pek te boş sayılmaz, çünkü bazı eşya çalıyorlar— olarak evden ayrılmaları hakikaten ibret verici bir şey. Hele müteveffa Mate Todoroviç'in, akrabasının hepsini ayrı ayrı tanımaktaki isibeti ve bütün servetini gayrımeşru kızına bırakması daha da ibret verici; üstelik, akrabalıkta hepsinin üstüne çıkmak için her çareye başvuran kaymakam bozuntusu Agaton Arsiç'in gayrımeşru baba olmak hususunda ortaya attığı iddia hakikaten gülünçtür. Netice olarak: «Yaslı Aile» için iyi tertiplenmiş bir komedi diyebiliriz.

Eserin sahneye konuluşuna gelince, bundan evvel, eseri sahnede seyretmek için oturduğumuz yerlerden bahsetmek isteriz: Küçük Tiyatronun parteri rahatça bir eser seyrettirmiyecek kadar rahatsızdır. Bilmiyoruz, tiyatro idaresi bundan haberdar mıdır veya tiyatro ileri gelenlerinin parterde oturup üç perde boyunca bir eser seyrettikleri vâki midir?

O demir kanapelerde, takır talar oturup bir eserin zevkine varmak pek kolay- olmuyor. Kovboy filmleri gösteren sinemaların birinci mevkilerindeki haşarı çocuklara lâyık olan bu kanapelerin değiştirilmesi lâzımdır. Biz tiyatronun başarısını alkışlarken tiyatronun da bizim rahatımızı düşündüğünü ümit etmek isteriz. Bu hususu böylece belirttikten sonra, gene temsile geçelim.

Komedinin rejisörlüğünü Salih Caner yapmıştır. Çoktan beri sahnede görmediğimiz sanatkâr Salih Caner cismen değilse bile, rejisör olarak sahnede görmekten hayranlarının memnun oldukları tahmin olunur. Rejisör, eser üzerinde bir hayli çalışmış. Bu, komedinin cereyanı boyunca görülüyor. Bir kaç temsil sonra, daha zevkli seyredileceği de muhakkaktır. «Fakat iki aylık çalışma müddeti içinde, kâfi derecede prova yapılamamış hissini uyandırması nedendir? Eserde bir ağır aksak taraf var. Oturmamış. Halbuki rol bölümünde büyük bir isabet müşahede edilmektedir. Ragıp Haykır, emekli kaymakam ve akrabadan 'biri olarak eserin en büyük yükünü hiç sıkıntı çekmeden taşıyor. Onun yaradılışındaki sempatik hali, bu role o kadar uygun düşmüş ki, Ragıp sanki evinde hareket edercesine dolaştığı sahnede, bizi hayran bırakıyor.

Eserde bir anlayış birliği ve ahenk var ama biraz evvel temas ettiğimiz gibi prova eksikliği de mevcut. Asuman Korad değişik ve başardı bir tip olmuş yalnız mübalâğadan sakınması lâzımgeliyor. Kendisi de çok iyi bilir ki, acaipliklerle seyirciyi güldürmek marifet sayılmaz. Tiyatroda esas tekst'tir ve rejisörün çizdiği yoldur. Ahmet Evintan, öyle bir aile içinde yadırganmıyan bir tip. Fakat bu rolü, bir müddet evvel, gene kendisinin ibda ettiği başka bir rolü hatırlatıyor. Yanılmıyorsak bir Rus komedisi idi; galiba Çehof'undu...

Yaslı Aile sahneye karalara bürünmüş olarak girdiği sırada, günlük kıyafeti ile ve yanlışlıkla aralarına karışmış olduğu hissini veren birisi var: Trifun Spasiç isimli bu akraba, biraz sonra öğreniyoruz ki, dünyaya metelik vermeyen müflis kumarbazın birisidir ve beklediği mirası da gene kumarda yiyecektir. Haşim Hekimoğlu hiçbir tereddüde yer vermiyecek kadar hal-ü etvarı ile o kumarbaz Spasiç idi. Yürüyüşü, oturuşu, hareketleri, her şeyi ile çok rahattı. Eserde yerini bulamamış, bu sebeple de mütereddit kalmış birisi var: Bu rol hakikaten klasikleşmiş tiyatro eserlerinin hemen hepsinde vardır ve sanki aktörleri müşkül duruma düşürmek için yaratılmıştır.

«Yaslı Aile» de Miça adını alan bu genç, eserde aşk unsuru olacaktır.

Şeref Gürsoy, müellifin —ve dolayısiyle rejisörün— istibdadından kurtulmak için bir hayli terliyor. Çerçevesi çok dar olan rolünün ne yapıp yapıp hakkından gelmek için çırpmıyor. Kendisine sadece sesinin tonunu kontrol etmesini, sahnede hâkim olan ses seviyesini lüzumsuz yere aşmamasını ve bir de, temsil boyunca dört defa iki elini birden dizlerine vurmasının faydasız olduğunu hatırlatmak isteriz.

Avukat rolünü Ziya Demirel oynuyor; düz, sade ve kendisinden biç bir şey katmadan...

Eserlerdeki kadın rolleri de mühim ve bunlar arasında en mühimi de dul bir akraba olan Sarka'dır. Sarka bize tanıtıldığına göre, bir iki koca ile ömür sürmüş, birer ikişer senelik evlilik hayatında çocuk doğuracak vakit bulamamış, erkeklerin alâkasının devamım bekleyen, şuh, şen ve biraz da dünyalık isteyen bir kadındır. Eğer o sözleri müellif yazmışsa ve bu tipi rejisör tarif etmişse, Melek Gün hakikaten istenilen

Sarka rolünü oynamış oldu. Kaymakamın karısı Simka'da bir fevkalâdelik yoktu. Ama bariz bir arıza da olmadığına göre, Mediha Gökçer'in bu rolü iyi oynadığını söyliyebiliriz. Vida'da Handan Uran için aynı şahadette bulunmak biraz güç olacak.

Radyoda ve sahnede bir kaç muvaffak yaşlı kadın kompozisyonunu görüp dinlediğimiz bu genç sanatkârımız Vida rolünü hakkıyla benimseyememiş gibi idi. Biraz daha himmet, biraz daha role girmek için gayret sarfetmelidir. Seçtiği tip, kocası ile tezat teşkil edecek ve bundan da komik unsur belirecektir; fakat Handan'ın rolündeki çekingen hal, beklenen neticeyi almasına mâni oluyor.

Müteveffa Todoroviçi tanımadığı ve akrabalıkta da kavalın dokuzuncu deliği mertebesinde olduğu halde en çok ağlayan kadın olan Gina'nın rolü, Meliha Ars için çantada keklikti. Yani Meliha Ars, hiç sıkıntıya düşmeden bu rolün üstesinden geliyor. Kendisinin kabiliyetinden de bu beklenmektedir.

Eserde bir teyze ve bir de kızı var ki bu teyze kızı aynı zamanda ve en sonra anlaşıldığına göre rahmetlinin gayrımeşru çocuğudur.

Teyze rolünü Bedia Bayhan temsil ediyor. Bir mecliste ve kısa müddet için sahnede görülmesinde isabet var. Zira, bir tuhaf konuşma tarzı ile seyircinin rahatsızlığını arttırması mümkündür. Tezye kızı ise, Devlet Tiyatrosuna bu sene intisap etmiş, Devlet Konservatuvarının geçen sene mezun ettiği genç bir sanatkâr namzedidir. Gökçen Hızır'ın rolünde fazla aceleci olması ve sahneden adeta kaçmak için telâş göstermesi her ne kadar bu rolü için uygun değilse de, durumuna göre, pek büyük bir kusur sayılmaz. Sahne alışkanlığı denilen pişkinliği elde edinceye kadar bu hah üzerinden silkip atamaz. Bununla beraber Devlet Tiyatrosu sahnesi, bir genç kız rolünün yerini dolmak imkânım bulduğu için memnun olmalıdır.

Gılgameş

Bir adam, adam da değil, yan çıplak adam kılığında Tanrı ile inşan arası, kırma bir yaratık ve üç saat boyunca ne insan ne de Tanrı olabilen bu mahlûkun macerası... Felsefesi de var, uzun bir felsefe: Yiğitliğe, dostluğa, vefaya, aşka, ölüme ve ölümsüzlüğe dair seçme cümlelerle şiirleştirilmiş bir felsefe ama kimin için?

Bu dünyada bir Tanrı ile beni beşerin birleşmesinden meydana gelmiş, yarı insan yarı tanrı bir mahluk bulunmadığına göre eserin felsefesinin de insanlara doğrudan doğruya bir faydası yok demektir.

Geriye ne kalıyor?

Tarihimizden, menkıbelerimizden faydalanarak yeni tiyatro eserleri yaratmak, bir tiyatro fantezisi yapmak veya, Yunan klâsiklerine özenmek...

Bize göre bu ihtimallerin birincisi ve ikincisi makbuldür ama eserde görülüyor ki, müellif üçüncü ihtimali seçmiş, Yunan klâsiklerine özenmiş.

Orhan Asena, eserini takdim edep yazısının başında diyor ki: «Zaman ne kadar bozmak kabilse, o kadar bozmuş olsun, insanlar ne kadar değişmek kabilse o kadar değişmiş olsun, yine de en eski çağla en yeni çağ arasında veya ilk insanla geleceğin insanı arasına değişmemiş, aynı kalmış çizgiler, görüşler, sezişler bulmak mümkündür.»

Bunu inkâr eden zaten yok. Eğer böyle bir bağ, geçmişle geleceği ekleyen bir bağ bulunmasaydı, insanlığın mümtaz vasfı olmaz, hayvandan farkı kalmazdı. Fakat geçmişin gelecekle irtibatım takviye eden sanatçının vazifesi geçmişin asarını, geçmiş sanat usulleri ile tazelemek değil, bilâkis eski kıymetleri bu günün sanat anlayışı ile işlemektir. Tanrılar ve insanlar dramının

Cüneyt Gökçer - Muazzez Lütas

Tarzanla annesi

müellifi, edebiyat ve felsefe olarak eski temaları zamanımızın ışığında tetkik etmiş görünüyor ama tiyatro için neden bütün gayreti bir özentiden ibaret kalmış? O da karma bir özenti: Biraz Yunan stili, biraz Shakespeare'vari dram, biraz Racine veya Comeille haillelerinin havası ve hattâ biraz da modern tiyatro tarzı karışmış ve Gılgameş'in tiyatrosu olmuş. Bizim beklediğimiz, alkışlamak için can attığımız telif -tiyatro bu değildir. Biz ne mevzuunu Yunan mitolojisinden alıp, Yunan felsefesini, bize yabancı duygularla aşılamaya gayret eden Güzel Helena'yı ne de öz malımız olan Gılgameşi büyük bir iddia ile ele alıp, müzelik tiyatro anlayışı içinde sanatlaştıran Tanrılar ve İnsanlar'ı telif tiyatromuz için kazanç saymaktayız. İkisi de büyük emek mahsulü ama ne çare, telif tiyatro değil!

İstenilen Türk tiyatrosu bu değil! Tanrılar ve İnsanlar gayemize biraz daha yalan olmakla beraber, günümüzün tiyatro anlayışı ile yazılmamış olduğu için benimsenemez.

Eserin sahneye konması için sarfedilen gayreti eseri seyrederken görüyor ve üzülüyoruz. Nedir Gılgameş, ne istiyor? Neden insanların kaderine isyan ediyor, isyan ediyor da eline ne geçiyor? Utnapiştim neyi temsil ediyor? Hazreti Nuh mu, Noel baba mı?

Anu nedir, sahneye niye çıkıyor, madem bir şey yapamıyacak, otursun gök katında... Güzellik ilahesi İştar'a ne oluyor? O aşık olunmak İçin mi yoksa aşık olmak için mi tahayyül edilmiş?

Velhasıl, Gılgameş'in macerası in-

Provadan görünüş

Fakat prova eksik geldi

Gılgameş

Uyumak için yastığınızı da götürünüz

celenirken, etrafındakilerin üstüne gölge düşmüş, eser tiyatrodan ziyade, okunmak için yazılan bir hikâye olmuş...

Devlet tiyatrosu repertuvarına alınıp, rejisörüne "Sahneye koy" diye Terilen her eser -gibi, bu da en iyi şekilde temsil edilebilmek için ne yapılması lâzımse, o muameleye tâbi tutulmuş. Eserin ağır tempolu bir trajedi olarak yazılması tiyatronun suçu değildir. Bu bakımdan, buraya kadar Tanrılar ve insanlar için yaptığımız tenkidin, Devlet Tiyatrosundaki temsili ile hiçbir ilgisi yoktur. Bilâkis, şimdi alkış sırası geldi. Tanrılar ve İnsanlar isimli dramın temsil edilişinde emeği geçen hemen her şahsı alkışlıyacağız.

Bilindiği güb, eserin mevzuu milâttan dört beş bin sene evvelki bir efsaneden alınmıştır. Efsane Orta Asyadan gelip, Mezopotamya'da ilk büyük medeniyeti kuran ceddimiz, Sümerlere aittir. Bizim her milâttan daha eski ve daha zengin olan menkıbelerimiz, destanlarımız, olduğu halde bu güne kadar el sürülmemiş bir halde bulunduğu İçin, ilk defa sahneye çıkarılacak Sümer medeniyetinin temsilcilerine can vermek kolay bir iş değildir. Nitekim, çok itina edildiği, tetkik ve tetebbua dayandığı anlaşılan bu temsilde dahi bazı hatâlara düşülmüştür. Meselâ, sanki bir Yunan klâsiği temsil ediliyormuş gibi bazı sanatkârlar ayaklarına «kutürn» giymişler. Metinde ise bir iki yerde «çarık» sözü geçiyor.

Eseri sahneye koyan Cüneyt Gökçer aynı zamanda Gılgamış rolünü de oynuyor. Bunun ne büyük bir yorgunluğa malolduğu, ilk akşam eseri seyredenlerin gözünden kaçmamıştır. Gılgamış rolü ile değil belki, fakat Tanrılar ve İnsanlar dramını sahneye koyabilmekle Cüneyt Gökçer büyük bir imtihan geçirmiş ve başarı kazanmıştır. Bu herhangi bir dramla sahneye konulusundan çok farklı bir mesai isteyen işi, gerektiği şekilde ele almış olması, rejisör olarak kendisini selâmlamamıza yol açıyor. Dekor tam bir. kreasyondur. Bilhassa ikinci perdenin dekoru, ilk defa pişmiş toprakla bina yapan, taşlarda kabartma şekiller oyan, suni tepeler üzerine saraylar, mabetler kuran Sümer mimarisini bütün cepheleri ile belirtiyordu. Yanlız, ormanlarda, dağ başlarında bile bol bol merdivene rastlamış olmamız, bizi biraz şaşırttı. Kıyafetler ve makyajlar da tarihi kayıtlara uydurulmuştu. Ancak, figürasyonu teşkil eden hanımlar, Sümer elbiselerini terzide prova eden mankenler gibi idi. Başları ve yüzleri bu günün sokak tuvaletinden farksızdı. Eserin büyük muvaffakiyetini haleldar eden bir iki tip vardı. Bunların başında ne idüğü belirsiz Utnapiştim geliyor. O, bir akşam evvel, Küçük Tiyatronun «Tanrıdağı Ziyafetinden» çıkıp, Büyük Tiyatro sahnesine gelen ve Noel baba kıyafetinde eski rolüne devam eden (Diktatör) dür. Bizde, çok başardı rollerin hatırasını yaşatan Saim Alpago'dan bu derece kayıtsızlık beklemezdik. Bir de ihtiyar var, ne sesi ne hareketi uygun. Bulunduğu sahnelerin havasını bozuyor. Bu derece ehemmiyet verilerek hazırlanan bir eserde, rol küçük de olsa mühimsenmelidir. Nuri Gökseven hareketlerini ve sesini kontrol etmelidir.

Eserde en ziyade takdirle anılacak roller Yıldız Akçan, Muazzez Lutas Yıldırım Önal ve Cüneyt Gökçer tarafından temsil ediliyor.

Yıldız Akçan'ın rolü Aşk ilâhesidir. Eserin ritmine uymamakla beraber Yıldızın tatbik ettiği oyun tarzı, role bir değer kazandırmaktadır. Aynı zamanda Yıldız'ın artistik meziyetlerini toplu bir halde belirtmesine imkân vermiş olan bu oyun tarzı, bale sanatındaki kabiliyetinin küçümsenmemesi icabettiğini göstermiştir. Kendisinden ricamız; zinhar sesini yükseltmemesidir.

Şiirleşen raksı ile, ne söylemek istediğini esasen anlatmakta, bağırmasına lüzum kalmamaktadır.

Muazzez Lutas, zor bir rolü başardı. Bilhassa sesindeki tok ve hakim edayı aksatmadan devam ettirebildi. Sesi, hareketleri, duygularını belirten halleri İle Gılgameş'e anne olmasını bildi. Yıldırım Önal, geçen sene, hemen sahneye ikinci çıkışında, Güzel Helena'da çok beğenilen bir ihtiyar kompozisyonu yapmıştı. Tiyatrolarda kötü bir usul vardır: Bir sanatkâr ilk defa hangi tip rolde beğenilirse, ondan sonra her eserde ihtiyarsa ihtiyar, gençse genç, çapkınsa çapkın, kılıbıksa kılıbık ve ilâhare... Hep o tip roller verilir.

Anlaşılan bu geleneği bozmamak için Yıldırım'a gene İhtiyar rolü verilmiş, fakat o, öylesine bir başarı göstermiş ki, bundan böyle bütün ihtiyar rollerini yükleseler «gık» diyemez. Geçen seneki ihtiyar kâhinle hiç alâkası olmayan, bambaşka ihtiyar, feylezof bir kör olmuş.

Gılgameş rolünü mevcut kadroya göre, en isabetli olarak Cüneyt üzerine almış. Fakat, eserin rejisörlüğü kendisini o kadar yormuş ki, sahnede «Gılgameş» in sesini duymakta güçlük çekiyorduk. Üçüncü perdede yorgun olduğunu söylerken hakikaten bitkindi. Fakat takdire değer bir metanet gösterdi ve rolünün hakkından geldi. Eserin dekorunu söyledik fakat ışığından bahsetmemiştik. Halbuki dekorun ihtişamını belirten isabetli ışıklardı. Çok iyi tertiplenmiş, vakaya, devre, haleti ruhiyeye göre ayarlanmış olan ışıkların da tertipcisini tebrik etmek vazifemizdir. Dekor, ışık kostümler, fon müziği ve oyun şekli muvaffak olan eserde, emeği geçenleri tekrar alkışlarız. Sözümüzü bitirmeden bir noktaya, nokta kadar ufak bir şeye, gözümüzün takıldığı bir yere işaret etmeden yapamıyacağız: Sema perdesindeki lekeler... Yırtılmışta dikilmiş mi yoksa bir pas veya rutubet lekesi mi, her ne ise, sema perdesinin mutlak surette temizlenmesi icabeden bir iki lekesi var. Bizi vakadan nasıl ayırdığını anlamak için, oturup eseri baştan sona seyretmek lâzım.

Netice olarak söylenebilir ki, aşk Tanrısını aşık olarak, yarı bir ilâhı Tarzan olarak, kötü teriplenmiş dekorlar arasında seyrettik.

Ağların gerisinden
Hangi işte ilerdeyiz...

Futbol

Canlandırma

Futbolümüzü canlandırmak, daha nefesli ve galibiyet sağlıyacak ekipler meydana getirmek zorundayız. Biz inanıyoruz ki, takımlar profesyonel olalıberi işlerde biraz düzelme görülmüştür. Çünkü, her profesyonel takım oyun kabiliyetinin yüksekliği derecesinde kazanç listesine girmekte» yaşama imkânlarını bulmaktadır. Bir kaç zengin klübümüz vardır, bu klüplerin yanında ikinci, hattâ üçüncü sınıf takımlar mevcuttur. Bunların durumları her zaman bir karışıklık göstermektedir. İkinci veya üçüncü sınıf bir takım hem profesyonel, hem de amatör gibi hareket etmektedir. Etmek zorundadır. Takımına aldığı futbolcular biç bir zaman birinci sınıf birer eleman olamamaktadır. Takım içinde, maçlarda sivrilen futbolcularını da kısa bir müddet sonra, zengin klüplere kaptırmaktadır. Tabiatiyle her defasında bu takımlar zayıflamakta elemanlarını yenilemektedir.

Halbuki, Türk futbolüne büyük yardımı dokunan bizce bu küçük görünen takımlardır. Bu takımlar büyüklerin kaptıkları kalifiye futbolcuları çıkarmakta, bulmakta, hattâ yetiştirmektedir. Sonra, elden kaçan bu futbolcu bir sene, iki sene, bilemediniz üç sene büyük takımlarda yer almakta, bir idare heyeti ihtilâfı, bir antrenör meselesi yüzünden harcanıp gitmektedir. Profesyonel takımlar bir amatör gibi hareket ederek, yeni elemanlarını kendileri bulup, çıkarsalar, yetiştirmeler, bu memlekette bir futbolcu sıkıntısı, Millî Takımı hep ayni isimlerden sıralayan bir zihniyet kendiliğinden yıkılır. Filhakika bu büyük takımların gençleri yetiştirmek gibi bir iddiası vardır. Fakat, hiç rastladınız mı, hiç işittiniz mi, bir büyük takım kendi yetiştirdiği elemanlardan birinci takımına futbolcu koysun. Olmaz, olamaz. O zihniyet budur! Futbolcu kapmak, kuvvetli futbolcu bulmak için bizim klüplerimiz daima «para» kullanmıştır.

Atletizm

Perişanlığa hazırlık

Hafta içinde, gazetelerin spor sayfalanın gözden geçiren ve spor haberleri ile uzaktan ilgisi olan bir zat yanındaki arkadaşına döndü ve dedi ki

«— Yalanda gazetelere geniş sermaye var. On dördüncü Balkan Oyunlarını memleketimizde yapacaklar, komite teşkil edilmiş.

Söylenen söz doğruydu. Söyliyer yerden göğe kadar haklı idi. Balkar oyunları ikinci Cihan Harbine kadar her sene muntazam bir şekilde yapıtmış, Balkan memleketleri bu müsabakalara iştirak etmişlerdi Harp, bil sportif hareketi durdurdu, harp sonrası da Balkan oyunları komitesi bir türlü meseleyi derleyip toplıyamadı ve bu seneye kadar işler âtıl vaziyette kaldı.

On dördüncü Balkan oyunlarının 1955 senesinin ilk aylarında yapılması kararlaştı ve üç şehir tespit edildi. Müsabakalara Belgrat şehrinde başlanacak, Atina ve İstanbul'da devam edilecekti. Üç memleketin müsabıkları bu oyunlara gireceklerdir.

Türkiye de müsabakalara iştirak edecekti. Etmesi de zaruri idi. Harpten sonra, komşu memleketlerin atletik kaabiliyetlerinde eksilme görülüyordu. Bir çok elemanlarını harpte kaybetmiş, adeta spor alanında kolu kanadı karılmış komşu memleketlerle muhtelif branşlarda temaslar yapmış tabi galip gelmiştir. Galip geldik ve şımardık. Sporumuzun ilerlediğini, mühim terakkiler kaydettiğimizi zannettik. Bu gururun acı hatıralarını hâlâ vatandaş unutmuş değildir. Sırt sırta mağlubiyetlere, atletizmin de futbolda sık sık he-

Bir yarışa hazırlık
Bizde sadece koşarlar

zimetlere uğradık.

Atletizminde, elimizde mahdut eleman vardı. Her seferinde bu elemanları saha saha dolaştırdık. Yenileri doğdu, teşvik görmedi. Ezildiler. Hattâ o kadar ileriye gittik ki, zaman zaman atletlerimize antremanlarını muntazam yapmaları için gittikleri stadyomları kapadık. Gürültü kıyamet oldu, mesuliyetleri bu memlekette kimse üzerine almadığı bir çok kimseler aralarında paylaşamadıkları için bütün bu hâdiseler gürültüye gitti. Bir sıra hezimetten, Belgrat'ta yıkım haline geldikten sonra, Balkan Oyunları için faaliyete geçildi ve hakikaten bizde de bir komite kuruldu.

Mesuliyet bugüne kadar bir kişiye, bir kaç kişiye yüklenerek isteniliyordu. Tabii olarak, bu kimse itiraz ediyor, atletizm gibi bizde yeni inkişâf etmekte olan bir spor branşında yanlız bırakıldığından şikâyet ediyordu.

Naili Moran, atletleri iyi yetiştirmedi, bütün hezimetlerimizin sebebi hikmeti odur, diyorduk. Fakat biliyormu idiik, Naili Moran tek başına bütün güçlükleri yenemez, her Allahın günü yeni adetler arıyamaz. Mesullerin, mesuliyetleri paylaşması, işin doğru tarafını söylemesi ve işleri halletmek için herkesi yardıma çağırması şarttı. O gündür, bugündür ve gelecek günlerde de gene ayni terane devam edecektir, ve biz Balkan Oyunlarına iştirak edeceğiz. Hazırlık? Yok.... Sebeb? Bilinmez... Mesul şahıs... Tertipli iddialara güre, bir kişi.. Ve bu arada Atletizm Genel Sekreterleri, Atletizmin federasyonu bilmem necileri hergün gazetelerde, güya iş başındadır.

Ve inanılsın ki, biz Balkan oyunlarına hazırlanıyoruz! Atletlerimizi, nasıl çalışacaklarını tespit etmeden bakın neler buluyor, nelerle meşgul oluyoruz:

Balkan oyunlarını hazırlamak için aşağıdaki komiteler tespit edilmiştir: Şeref komitesi, Federasyon komitesi, karşılama - uğurlama komitesi, tertip komitesi, teknik komitesi, propağanda komitesi, kongre ve toplantılar komitesi.

Ve komitelerde bir sürü isim, bir sürü çalışma faslı, netice sıfır. Gene işler, yalanda görülecektir ki, çığlından çıkacak, bütün bu komitelerin yazdıkları çizdikleri her şey masaların gözlerinde kalacak, gene gazetelerde sütun sütun kıyametler kopacaktır. Şeref komitesi edineceğimiz birinciliklerden sonra tespit edilse daha iyi olurdu. Hiç değilse bütün bu gürültülere «papuç bırakmış» olurduk.

Atatürk koşusu

Ankara Atletizm Ajanlığı. Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin yıldönümü münasebetiyle bir «Atatürk Koşusu» tertip etmiştir. Atatürk koşusunun sadece Ankara'ya inhisar ettirmek istemiyen bir zihniyet harekete geçmiş, her ilde Atatürk koşuları yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu sene, 27 Aralık'ta her ilde Atatürk koşusu namı altında müsabakalar tertip edilecektir.

Bizim, Atatürk'ün hatırasına hürmeten tertip edilen bu müsabakalara ait söyliyecek bir kaç sözümüz var.

Ankara'da Atatürk koşusunun tertip edilmesinin sebebi, büyük kurtarıcının bu şehre gelişinin yıldönümü olması dolayısiyledir. Gönül islerdi ki, federasyon tarafından başka bir gün tespit edilsin, mahalli bir tarihten uzaklaşılsın, Atatürk'ün büyük adı için bu muayyen tarihte yurdun her yerinde sportif faaliyetler yapılsın. Bu sadece atletizme ait olmasın, bütün spor hareketlerini ihtiva etsin. Böyle hareket edildiği, atletizm, ajanlığı diğer ajanlarla müşterek bir mesai sonunda, bu meseleyi hallettiği takdirde, hareketin manâsı daha büyük, daha güzel ve daha hareketli olacaktır.

Ankara'da yapılacak olan Atatürk koşusuna gelince: Bu sene de, bu büyük koşu sadece mahalli atletlerin iştiraki ile yapılacaktır. Atatürk'ün Ankara'ya gelişindeki tarihi manâ büyüktür, bir büyük yurdu etrafında toplıyan bu büyük insan teşkilâtlandırdığı bir istiklâl dâvasını idare etmek için 27 Aralıkta Ankara'ya gelmiştir. O'nun Ankara'ya gelişi ile, bütün memleketin kalbi de bu şehre yerleşmiştir. Ankara, istiklâl mücadelesinin nabzı, beyni olmuştur.

İki büyük atlet

Olimpiyat şampiyonlarından Amerikalı M. Whitfield yeni bir dünya rekoru kırmak azminden olduğunu, çalışmalarını buna göre ayarladığını söylemişti. Bu çalışmalar, on beş senedir, muhtelif atletler tarafından yapılan çalışmaların neticesine ulaştı. Müteveffa Alman Harbig'in rekoru egale dahi edilemedi...

Harbig bu büyük rekoru 1939 senesinde şöhretli İtalyan atleti Lanzi ile yaptığı müsabakada elde etmişti, bugünküler Whitfield'ler, Boysen'ler, Santee'ler rakiplerinin yanında bu rekoru değil, eserini dahi ortaya koyamamışlardır. Whitfield her ne kadar Harbig'in rekorunu tazelemedi, yenisini de ihdas edemedi, fakat vücut benzerliği, müsabaka kaabiliyeti ile ayni evsafta olduğunu ispat etti. Her iki atlette 800 metrede girdikleri yarışlardan önce, sürat ve yarı mukavemet müsabakalarında mühim dereceler yapmışlardır. Bu müsabakalardan sonra, 800 metreye kendilerini alıştırmışlardır.

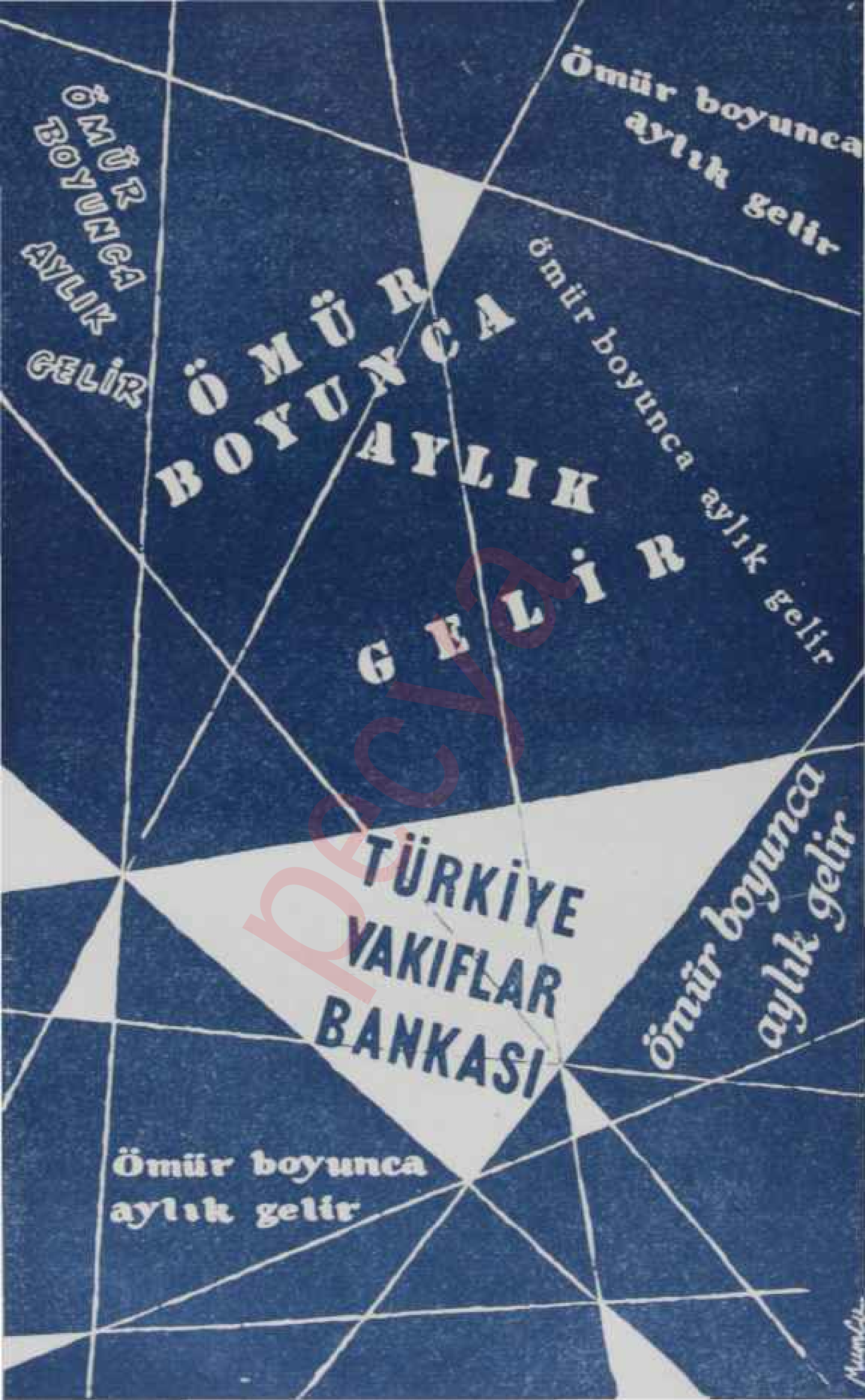
Dört beş gülle bahar

Tevfik ÜNSİ

Macar futbol üstadlarının İstanbul'da oynadıkları dört maçtan sonra şimdi bizim oyuncuları Macarlara benzetmek, bizimkilere bu ustaların ismini takmak moda oldu. Seyircilerin, daha doğrulu kulüp hastalarının, kimlere ne isimler taktığını burada savmak istemiyoruz, Macarların belki kulağına kadar gider de alınırlar ve futbol oynadıklarına pişman olurlar!

Su gerçektir ki bizimkilerle onlar arasında böyle bir isim özentisini bile insana yadırgattıracak kadar fark vardır; Macarların futbol oyunu nerede bizim oyun tekniğimiz nerede? Vöröş Lobogo'nun maçlarını seyredenler kendi kendilerine «Allah Allah, su futbol ne kadar kolay oyunmuş, meğer gol atmak hiç de zor değilmiş!» diyecek oluyorlardı. Onların arkasından, şimdi biz klâsik lig maçlarımızı seyrederken söyle mırıldanıyoruz: «Su futbol ne zor oyun, gol atmak ne güç şeymiş!» Tonla beraber dolu dizgin hasmın üzerine doğru inadla giden, sanki karşısındakine göğsünden delip öte tarafa geçebilecekmiş gibi hasmı zorlamağa kalkan, topu futbolculuğun şanındanmış gibi ille ayağında dakikalarca geveleyen, stoplarda sut çekmiş gibi topu ayağından açan, kafasından —beyninden— çok bacaklarını isleten futbolcularımızı gördükten sonra bizimkileri onlara benzetmek yerine, onların i simlerini desturla ağza almak icabeder sanırız. Halbuki bir de bizim hasta seyircilere ve şöhret meraklısı futbolcuya sorun. Seyirci ağzını açtığı zaman saydığı meziyetler ne Hidegkuti'de vardır, ne Zakarias'ta. Futbolcunun da saha içinde ve dışında öyle tavırları vardır ki, sanırsınız ki her maçta bir şampiyonluk kazandırmıştır. Bir de Macarlara sorun; yaptıkları dört maçtan sonra, azamî misafir nezaketi ile beğendikleri futbolcularımızın isimlerini saydılar: Dört isim Ali İhsan, Kadri, Lefter, M. Ali... İşte biz böyle dört beş gül ile futbolumuzda bahar olmasını bekliyoruz.

Peki, bu bekleyiş ne zamana kadar sürecektir? Muhakkak ki bu da bir devirdir, gelip geçecektir. Eskiler futbolu bir spor olarak memlekete getirdiler, daha sonrakiler sevdirdiler, memlekete yaydılar. Bugünküler de arak bu sporun babadan kalma zihniyetle, çalışma metodları ile veya kendi kendine gelişip yükselmiyeceğini ispat ediyorlar ve bu halleri ile basarının yolunu gösteriyorlar. Yarınkilerin daha talihli olmaları ve modern futbolu memlekette yerleştirmelerini ümit ediyoruz. Artık bu spora karşı alâka büyümüştür, oynıyanlar çoğalmıştır, maddi ve manevi birçok imkânlar hazırlanmaktadır. Gecen her gün futbolumuzda bir ders sahifesi oluyor. Bu sporda ileri gidenlerin metodlarını, çalışma tarzlarım benimsemek ve onlar gibi çalışmak ve yerine getirilmesi arzulanan bir noksanımız olarak gözüküyor. Buna samimiyetle inanıp ona göre tedbir almıyacaksak, özenti isimlerle kendimizi aldatmadan bu kitabı kapatmaktan başka çare yoktur.

Ömür boyunca aylık gelir
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ömür boyunca aylık gelir
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
ömür boyunca aylık gelir
Ömür boyunca aylık gelir

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU'nun

İMÂL ETTİGİ AV ÇİFTELERİ

EVSAF BAKIMINDAN ÜSTÜN, FİAT BAKIMINDAN UYGUNDUR.

Müracaat : MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU

SİPARİŞ VE SATIŞ MÜDÜRLÜĞÜ - Ankara -

Telgraf : Makkim - Ankara - Tel: 32586